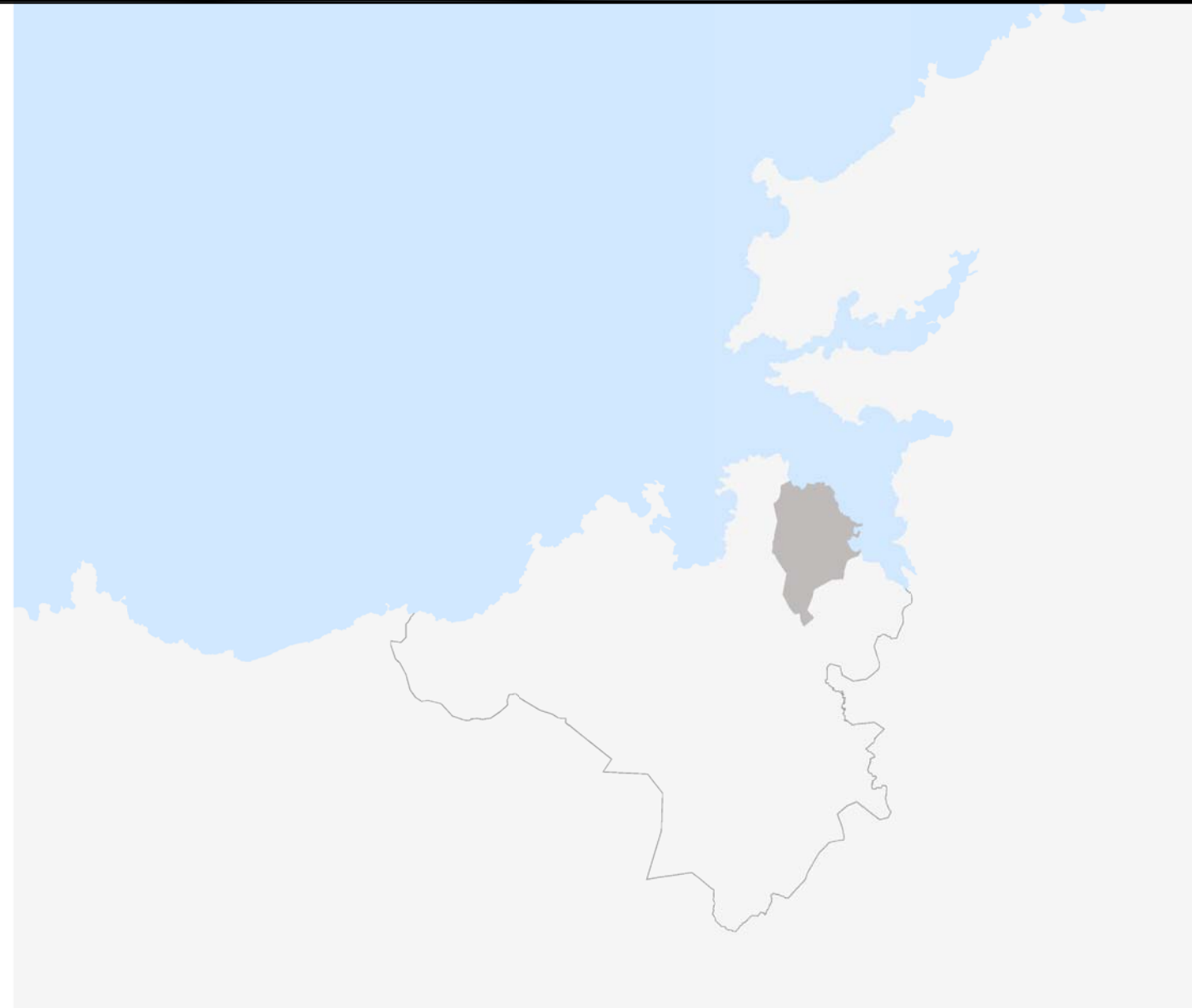
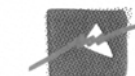

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE SADA

TOMO I INFORMACIÓN XEOGRÁFICA E HISTÓRICA

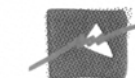

ÍNDICE

1. ENCADRAMENTO TERRITORIAL	2
1.1. LOCALIZACIÓN DO CONCELLO	3
1.2. O MEDIO FÍSICO DA COMARCA.....	4
1.3. O MUNICIPIO E A COMARCA.....	5
2. DESCRICIÓN DO MEDIO FÍSICO E BIÓTICO	10
2.1. XEOMORFOLOXÍA E RELEVO	11
2.2. XEOLOXÍA.....	12
2.3. EDAFOLOXÍA	13
2.4. HIDROLOXÍA	14
2.5. CLIMATOLOXÍA	15
2.6. VEXETACIÓN. UNIDADES DE VEXETACIÓN	16
2.7. FAUNA	17
2.8. HÁBITATS.....	18
3. ACHEGAMENTO HISTÓRICO. ELEMENTOS DO PATRIMONIO.....	20
4. O MEDIO E OS SEUS HABITANTES	25
4.1. DEMOGRAFÍA	26
4.1.1. DISTRIBUCIÓN E ASENTAMENTO DA POBOACIÓN	26
4.1.2. EVOLUCIÓN DA POBOACIÓN	29
4.1.3. ESTRUTURA DA POBOACIÓN	31
4.1.4. DINÁMICA DA POBOACIÓN	33
4.1.5. CADRO RESUMO DE SOCIEDADE E POBOACIÓN	44
4.2. SOCIOECONOMÍA	45
4.2.1. ANÁLISE SOCIOECONÓMICA.....	45
4.2.2. ESTRUTURA POR SECTORES DE ACTIVIDADE.....	53
4.2.3. INDICADORES SOCIOECONÓMICOS.....	67
4.2.4. CADRO RESUMO DE ECONOMÍA	71
5. INFRAESTRUTURAS E DOTACIÓNS.....	72
5.1. INFRAESTRUTURA DE TRANSPORTE E MOBILIDADE	73
5.1.1. REDE VIARIA.....	73
5.1.2. TRANSPORTE PÚBLICO	74
5.2. REDES DE SERVIZOS, SUBMINISTROS E ENERXÍA	75
5.2.1. ABASTECIMENTO DE AUGA	75
5.2.2. SANEAMENTO DE AUGAS RESIDUAIS.....	76
5.2.3. XESTIÓN DE RESIDUOS	77
5.2.4. ENERXÍA.....	77
5.3. EQUIPAMENTOS E ESPAZOS LIBRES	78

1. ENCADRAMENTO TERRITORIAL

1.1. LOCALIZACIÓN DO CONCELLO

O concello de Sada está situado no noroeste da Comunidade Autónoma de Galicia, no chamado Golfo Ártabro, ao leste da península que separa as rías da Coruña e Betanzos, na posición xeográfica 43° 20' 59" de latitude norte e 8° 15' 08" de lonxitude oeste.

Forma parte da comarca da Coruña xunto cos concellos de Abegondo, Arteixo, Bergondo, Cambre, Carral, A Coruña, Culleredo e Oleiros.

Limita ao norte coa ría de Betanzos, ao sur cos concellos de Cambre e Bergondo, ao leste con Bergondo e coa ría de Betanzos e ao oeste con Oleiros.

Abrangue unha superficie de 27,4 km² e unha poboación de 14.487 habitantes no ano 2009, repartidos en 8 parroquias: Carnoedo (Santo André), Meirás (San Martiño), Mondego (San Xián), Mosteirón (San Nicolao), Osedo (San Xián), Sada (Santa María), Soñeiro (San Xián) e Veigue (Santa Comba).

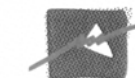
Trátase dun municipio de pequeno tamaño, por debaixo da media no contexto provincial (124,2 km²) e autonómico (93,9 km²), cunha densidade de 528,7 hab./km², moi elevada respecto a media autonómica (94,1 hab./km²) a provincial (143,8 hab./km²) e inferior a media comarcal (837,5 hab./km²).

A capital municipal é a vila de Sada, na parroquia homónima. Está adscrito ó partido xudicial de Betanzos e á diocese de Santiago de Compostela.

Na vila de Sada conflúen as vías de comunicación AC-162 e AC-163 da rede primaria complementaria e a AC-183 da rede secundaria, ás que se unen outras vías secundarias provinciais e municipais que enlazan os núcleos de poboación do concello. A estrada N-VI atravesa o termo municipal polo extremo sur. O trazado da futura vía de alta capacidade V.G-1.3 discorre de norte a sur polos lindes occidentais do territorio sadense.

DISTANCIAS COAS PRINCIPAIS CIDADES GALEGAS:

A CORUÑA	17 km
Ferrol	42 km
Betanzos	11 km
Santiago de Compostela	69 km
LUGO	94 km
OURENSE	168 km
Pontevedra	128 km
Vigo	154 km

1.2. O MEDIO FÍSICO DA COMARCA

RELEVO DA COMARCA DE A CORUÑA

O relevo da comarca caracterízase polo seu ondulante trazado e pola reducida altitude media. O límite meridional marca as altitudes máis elevadas no contacto coa penechaira que forma a comarca de Ordes. Do mesmo xeito hai unha sucesión de pequenos outeiros que baixan con pendentes moi moderadas cara á costa, estruturas que forman as coñecidas Mariñas coruñesas.

Este espazo posúe unha extensa fachada litoral formada por unha costa moi variada nas súas formas. Aparecen dúas rías, a da Coruña, e a vertente occidental da de Betanzos. Ao longo delas sucédense praias e acantilados de altitude variable. No resto da costa hai praias de depósitos areosos con pequenas formacións dunares, enseadas penedosas, lagoas litorais, promontorios, illas como a de San Pedro e a Marola, e illotes.

A intensa ocupación do chan reduce en gran medida as áreas ocupadas pola vexetación natural. Aínda así sobreviven espazos naturais formados por masas forestais de relativa importancia. Aparecen bosques de piñeiros, eucaliptos, castiñeiros e áreas de especies ripícolas.

Referente á hidroloxía, desenvólvese unha densa rede fluvial que caracterízase pola pouca entidade da meirande parte dos cursos, así como polo pequeno recorrido dos mesmos. Destaca a conca do río Mero, no interior do golfo Ártabro, e o río Mandeo, que configura na súa desembocadura unha das paisaxes máis coñecidas da Rías Altas: a ría de Betanzos.

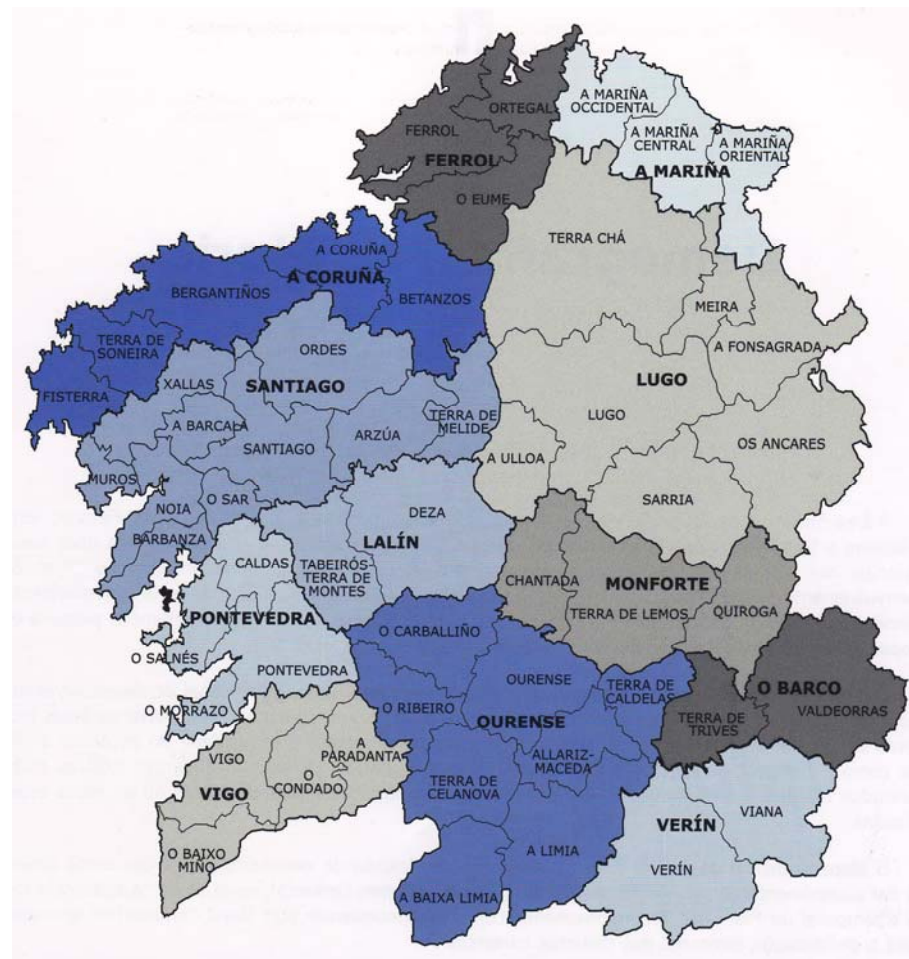
Os espazos da comarca que posúen a figura de protección de Lugar de Importancia Comunitaria (LIC), propostos pola Rede Natura 2000, son os da Costa da Morte (Coruña-cabo Fisterra), Costa de Dexo (Oleiros), encoro de Cecebre e as marismas de Betanzos-Mandeo. Estas áreas destacan polo seu interese faunístico e florístico.

Por último, cómpre destacar os espazos formados polas brañas de Sada e a lagoa de Mera. O primeiro deles, constitúe unha fermosa lagoa, próxima o núcleo de Sada, cunha importante vexetación palustre. O seu hábitat natural propicia a existencia dunha grande ornitofauna. Por outro banda, na lagoa de Mera, en Oleiros, hai unha gran presenza de diferentes aves, especialmente limícolas, converténdose nun lugar excepcional para a súa observación.

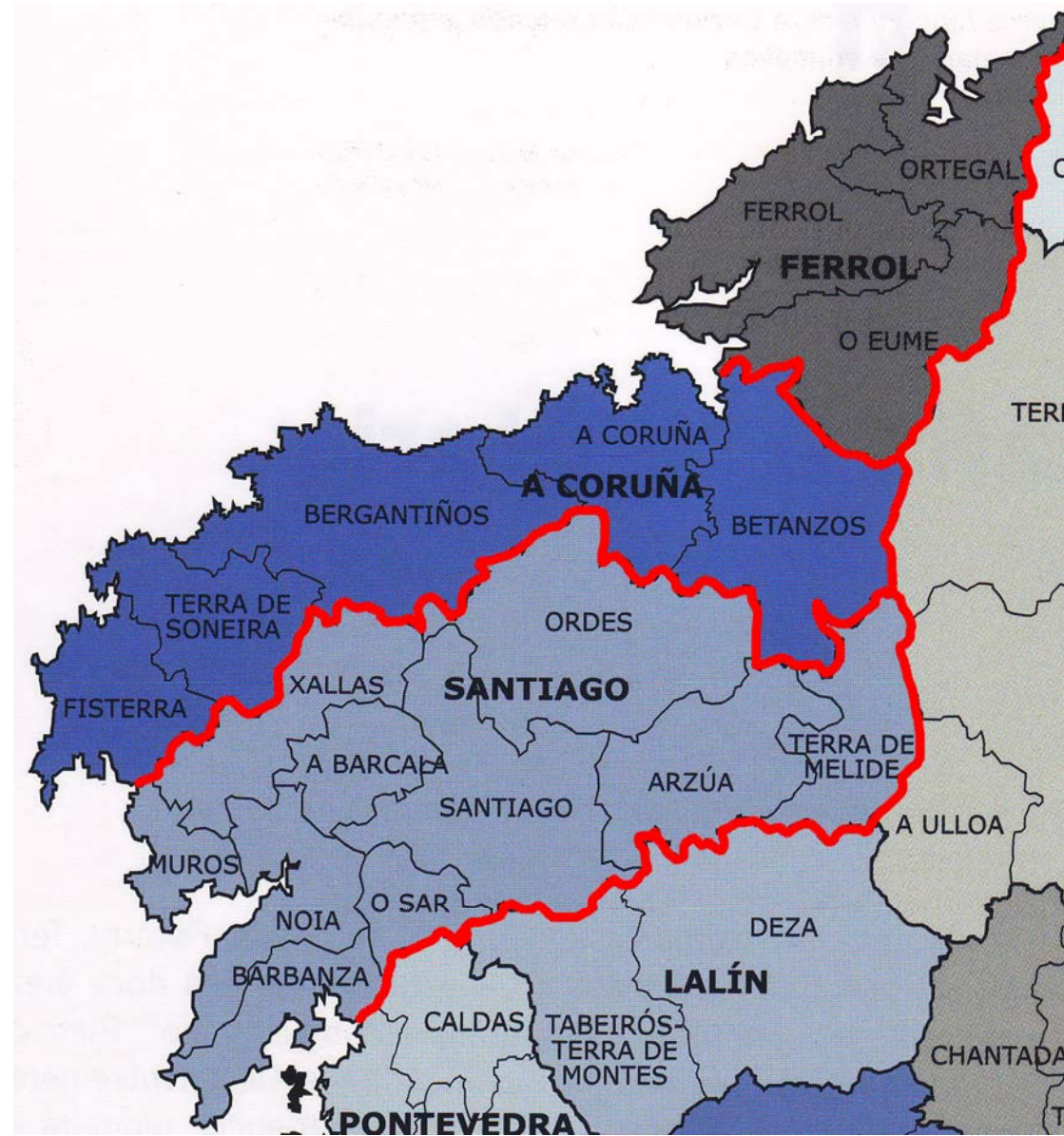
1.3. O MUNICIPIO E A COMARCA

O Mapa Comarcal de Galicia esta estruturado en 53 comarcas: 18 na provincia da Coruña, 13 na de Lugo, 12 en Ourense e 10 en Pontevedra. Esta organización territorial refórzase coa agrupación de comarcas en áreas funcionais, que coinciden coas áreas de influencia das cidades de Galicia (A Coruña, Santiago e Ferrol, na provincia da Coruña; Vigo e Pontevedra, na de Pontevedra; e as capitais nas provincias de Lugo e Ourense) para dar unha maior flexibilidade á organización territorial e adaptala ós novos requirimentos dos diferentes servizos administrativos, de xeito que, sexa cal fose a agrupación territorial que se faga con fins operativos, a unidade das comarcas permanece inalterable.

A provincia da Coruña, de forte estrutura urbana, articúlase en tres grandes rexións ou áreas funcionais que coinciden coa área de influencia directa das súas principais cidades: Ferrol ó norte, A Coruña no centro e Santiago no sur.

COMARCAS E REXIÓNS FUNCIONAIS DE GALICIA

Debido ó dinamismo do fenómeno urbano, á expansión do centro das cidades cara as súas periferias e á urbanización do medio rural, o espazo funcional atópase sometido a constantes cambios, principalmente polas modificacións que as novas infraestruturas están introducindo na accesibilidade e no sistema relacional. Por iso, tales rexións funcionais no canto de seren estáticas configuran espazos interrelacionados, creándose nas súas marxes áreas de indiferenza que alteran as relacións inter/intracomarcais tradicionais. Nalgúns casos, a propia expansión do espazo urbanizado sobreimpúxose a comarcas xeográficas e históricas tradicionais, que ficaron englobadas nas novas comarcas urbanas e metropolitanas. Dada esta realidade, a delimitación das comarcas nas marxes das cidades presenta notábeis dificultades e fai moi difícil dar unha interpretación unívoca ás vinculacións territoriais.

Cada unha destas rexións funcionais abrangue varias comarcas, nas que aparte das influencias urbanas comúns, amósanse as características propias e específicas de cada unha delas. Sexan comarcas naturais ou espazos socioeconómicos ou áreas de desenvolvemento territorial, destas realidades xorden factores de afinidade territorial, que potencian os vínculos comarcais aínda que moitas veces non coinciden coa organización histórica, debido aos efectos modificadores derivados da evolución técnica e da dinámica territorial.

Entre os factores con capacidade para artellar o espazo xeográfico das comarcas destacan os seguintes:

- Proceso de urbanización que crea, define e determina, os contornos das cidades comarcas metropolitanas e urbanas, onde o rural vai debilitándose ou subordinándose á economía e funcionalidade urbana.
- A nova rede de estradas e vías rápidas, que amplía as áreas de influencia das cidades e as vilas, rompendo o illamento de moitos espazos anteriormente vinculados a centros locais, hoxe carentes de función.
- Os cambios demográficos tamén favorecen a concentración dos novos servizos, públicos e privados, nas vilas cabeceiras de comarca.
- A especialización socioeconómica e produtiva de extensas áreas rurais reforzou as relacións, os intercambios e as complementariedades entre concellos situados uns próximos a outros, unidos por modelos de desenvolvemento comúns.

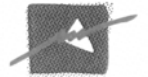
O decreto 335/1998, do 27 de novembro, polo que se regulan as áreas funcionais, define ás mesmas como unha agrupación de comarcas en conxuntos territoriais axeitados ás necesidades de cada servizo ou función, configurando unha estrutura territorial supracomarcal complementaria para favorecer a xestión coordinada da organización territorial e funcional de Galicia, mantendo sempre as comarcas como unidades territoriais básicas e de referencia.¹

Xeograficamente a **área funcional da Coruña**² ten unha extensión de 2.602,9 km², o que representa o 32,7% da superficie total da provincia da Coruña e o 8,8% da superficie total da Comunidade Autónoma de Galicia, está composta por 5 comarcas costeiras, de leste a oeste son: Betanzos, A Coruña, Bergantiños, Terra de Soneira e Fisterra; un total de 35 concellos que supoñen o 37% dos concellos totais da provincia da Coruña. Segundo datos do INE de 2007, esta área acadou unha poboación de 537.991 habitantes, un 47,5% da poboación provincial total e un 19,4% da poboación de Galicia.

¹ Souto González, X.M. Áreas Metropolitanas Galegas

² <http://www.ces-galicia.org/>. Informe sobre as áreas funcionais de Galicia: Área funcional de A Coruña.

COMARCA DA CORUÑA

A Comarca da Coruña, formada polos concellos de A Coruña, Abegondo, Arteixo, Bergondo, Cambre, Carral, Culleredo, Oleiros e Sada, é a máis poboada con 393.470 habitantes no ano 2009, segundo datos do IGE, o que supón unha elevada densidade demográfica, 837,5 hab./km². As máximas intensidades danse, en lóxica, na cidade central, e a partir de aquí, esta redúcese de xeito radioconcéntrico e ao longo das vías de acceso á urbe, destacando o municipio de Oleiros con 723 hab./km², Cambre con 553,1 hab./km², Culleredo con 364 hab./km²... cabe salientar o **concello de Sada con 528,7 hab./km²**, xa que pese a estar no segundo anel da área metropolitana ou área rururbana ten unha densidade demográfica moi elevada.

O concello de Sada, xunto co resto dos municipios da propia comarca (agás o concello de A Coruña) forma parte do **Consortio As Mariñas**, ademais do concello de Betanzos, que pertence á Comarca de Betanzos. O Consortio As Mariñas, é unha entidade local non territorial constituída no ano 2000. A implantación deste proxecto foi promovida pola Consellería de Medio Ambiente e desenvolvemento Sostible, o GAL Terra das Mariñas e o Consortio As Mariñas, sendo este último o coordinador do proxecto.

O medio físico comarcal caracterízase por unha orografía de ondulante trazado e pola reducida altitude media. A comarca da Coruña está formada por un conxunto de terras baixas, constituídas por unha sucesión de pequenos vales e interfluvios situados ao pé dos rebordes montañosos que, a xeito de anfiteatro, rodean ao val do río Mero e á ría da Coruña, na que desemboca.

Neste pequeno caos de formas aprécianse un ascenso en altitude-latitudo de forma que as alturas ascenden desde o norte cara ao sur, a medida que se deixa a costa e se avanza cara ao interior da bisbarra.

O límite meridional da comarca marca as altitudes máis elevadas no contacto coa penechaira que forma a comarca de Ordes. Do mesmo xeito hai unha sucesión de pequenos outeiros que baixan con pendentes moi moderadas cara á costa, estruturas que forman as coñecidas Mariñas coruñesas.

A expansión, acelerada nas últimas décadas, da cidade da Coruña, produciu un efecto de difusión que deu lugar a un fenómeno de urbanización periférica e de descentralización das actividades económicas, configurando así unha área metropolitana intermunicipal e intercomarcal, que supera os límites do termo municipal coruñés e desborda o tamaño superficial da propia Comarca da Coruña.

A influencia da cidade da Coruña vai máis alá dos límites históricos e naturais da comarca na que se inscribe, xa que mantén unhas intensas relacións coas comarcas de Ferrol, Betanzos e Bergantiños, así como co resto das cidades galegas, en especial Vigo, Santiago, Ferrol e Lugo, sendo un dos nodos fundamentais da rede urbana galega.

Recentes informes e estudos veñen a completar unha abundante bibliografía sobre os límites e delimitacións ou incluso denominacións da **Área Metropolitana da Coruña**, o que pon de manifesto unha realidade territorial complexa, dinámica e funcional propia das aglomeracións humanas.

Dende o punto de vista do continuo urbano (e aparte do propio concello da Coruña) catro municipios da comarca da Coruña forman parte da cidade da Coruña: **Arteixo, Culleredo, Cambre e Oleiros**, trátase do primeiro anel ou coroa metropolitana, a chamada área suburbana.

Un segundo anel ou area rururbana rodeando ao anterior, está composto polos concellos de **Sada, Bergondo, Abegondo, Carral e Betanzos** (alleo este último á Comarca da Coruña).

Este espazo metropolitano actual, amplíase cunha área de expansión a medio prazo formada por diversos municipios que se atopan nunha fase de integración funcional no espazo metropolitano consolidado, e que as dinámicas xeradoras polos factores de crecemento descentralizado tenderán a integra-los no sistema urbano: A Laracha, Carballo, Cerceda, Aranga, Coirós, Paderne e Miño, todos eles formarían unha coroa exterior de carácter supracomarcal.

Tamén sería posible consideralo conxunto de A Coruña – Ferrol como unha rexión urbana formada polas respectivas áreas metropolitanas xunto cos espazos litorais intermedios.

Galicia debe ser interpretado hoxe en día en clave urbana³. Fronte aos tradicionais enfoques que asociaban o territorio galego coa esencia da ruralidade, na actualidade estamos ante unha sociedade e un territorio modernos, onde a gran maioría dos galegos reside en municipios urbanos.

O proceso de urbanización que coñeceu Galicia foi tardío pero desencadeouse de xeito acelerado. Tomando como referencia os períodos 1960-86 e 1986-2006 pódese comprobar como as mudanzas no crecemento da poboación parroquial reflicten dúas fases diferenciadas que seguen os patróns clásicos dos modelos de urbanización de tódolos territorios, modelos teóricos que fan referencia a unha fase de concentración nas cidades centrais, asociadas a un modelo de produción futurista e industrial. En Galicia, esta etapa aconteceu en pleno *desenvolvemento* cando milleiros de galegos abandonaron as parroquias rurais para ir a traballar á cidade, cambiando directamente o rural polo urbano como lugar de residencia, medraban as cidades centrais e os espazos urbanos xa consolidados.

O momento actual correspóndese cunha segunda fase caracterizada pola saturación dos espazos centrais e a difusión policentrista da urbanización cara as periferias. O ano 1986 marca un punto de inflexión na análise demográfica que permite ver como nas últimas décadas xa non medran as cidades centrais (incluso perden poboación), senón que o crecemento foise difundindo a municipios da primeira e segunda coroa suburbana.

Na **área metropolitana da Coruña** unha primeira onda demográfica estendeuse por Oleiros, Culleredo, Cambre, Arteixo, **Sada**... agora están en condicións de medrar os municipios da segunda ou terceira coroa: Bergondo, Abegondo, Carral, A Laracha, Carballo...

Estes procesos de difusión e policentrismo están desencadeados polo crecemento económico das últimas décadas, pola demanda de solo empresarial e tamén polos desorbitados prezos do solo na cidade central.

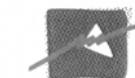
O proceso metropolitano da Área da Coruña configura un espazo urbano continuo onde as vías de comunicación desempeñan un papel clave para artellar novos territorios emerxentes. A construción de autovías, autoestradas e vías de alta capacidade está a posibilitar a ocupación do territorio en función dunha concepción territorial distinta, como é o ámbito metropolitano, entidade de facto cada vez máis cohesionada e dinámica dentro do territorio galego, ámbito ineludible no tocante a planificación do territorio.

Fonte: Google Maps.

ANEIS OU COROAS METROPOLITANAS

³ Souto González, X.M. Áreas Metropolitanas Galegas

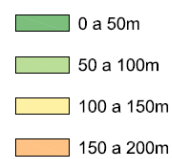
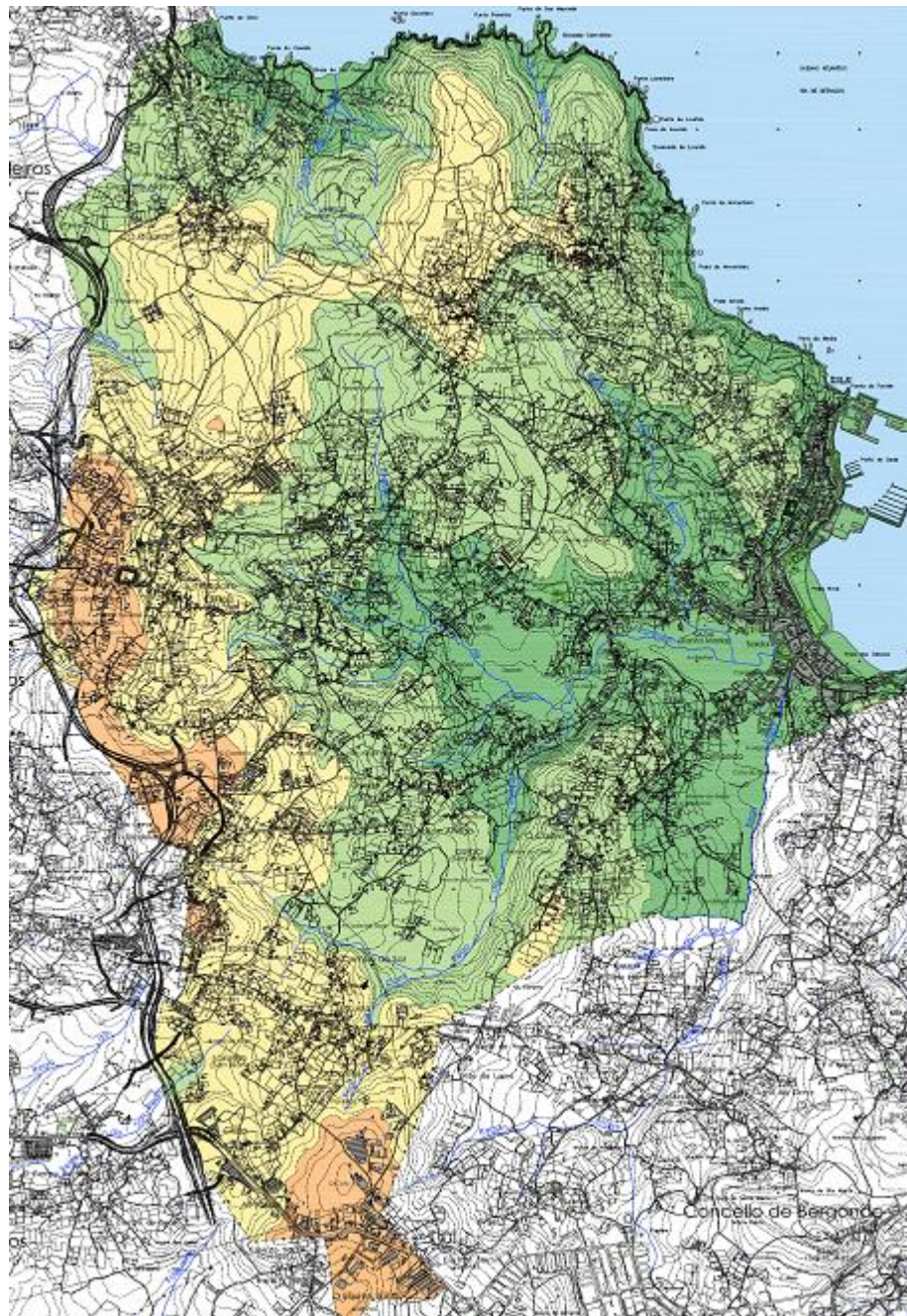

A formación da área Metropolitana da Coruña pódese dividir en catro etapas⁴:

1. Etapa preurbana: caracterizada polos procesos centrífugos concentrados no municipio central. Nesta primeira fase conformadora produciuse unha translación histórica do asentamento urbano coruñés ao longo do eixo da ría. (Elviña: Castro; Brigantia: asentamento romano; O Burgo do Faro: asentamento baixomedieval e A Coruña: alto medieval). Despois, a dinámica urbana concentraría o protagonismo na cidade portuaria da Coruña. Esta evolución inicial deixou o sinal espacial e a xénese dunha rede policéntrica, é dicir un argumento histórico sobre o que proxectar unha cidade metropolitana formada por varios centros históricos iniciais.
2. Etapa premetropolitana: Ao principio dos anos oitenta, coincidindo coa industrialización moderna, produciuse unha primeira consolidación do modelo de crecemento descentralizado que deu lugar a unha importante diferenciación funcional do espazo. Unha longa etapa na que se fixaron os soportes para a expansión metropolitana posterior ao redor dos seguintes eixos: un eixo principal A Coruña-O Burgo, un eixo secundario a Betanzos, e 3 subeixos locais cara a **Sada**, Arteixo e Carral.
3. A primeira metropolización: Abarca desde 1980 ata os primeiros anos deste século. Un proceso acumulativo que, ao non seguir unha pauta planificadora adecuada, xerou un desenvolvemento metropolitano desarticulado, con fortes impactos ambientais e con algúns enclaves excesivamente densos e con usos contiguos dificilmente compatibles coa desexada calidade de vida (contacto aeroporto/vivendas; industria/vivendas; urbanización/litoral). Así mesmo, a tardía planificación adaptativa (non anticipativa) do viario comarcal xerou un forte déficit de accesibilidade intermunicipal. Advírtese tamén nesta etapa, a falta dun proxecto urbano cunha perspectiva metropolitana, que permitira localizar grandes equipamentos na periferia, xerando novas centralidades e reducindo a excesiva densificación da Cidade Central. Como consecuencia, os problemas de ordenación territorial e mobilidade xeraron intensas disfuncións que agora son máis difíciles de resolver. Ademais o exceso de localismo, realización de plans de urbanismo cunha óptica local, xerou unha perda de oportunidades que contribuíran eficazmente á construción dunha área metropolitana mellor articulada e estruturada.
4. A segunda metropolización (momento actual). Ao mesmo tempo que o proceso de metropolización continúa difundíndose ao territorio, as novas tendencias apuntan á conveniencia de reforzar o policentrismo como principio artellador, xunto coa complementariedade e a cooperación intermunicipal como marcos de actuación institucional.

⁴ Precedo Ledo, A. El Área Metropolitana de A Coruña: Una Metrópoli Euroatlántica.
PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE SADA
Documento de Aprobación Inicial

2.1. XEOMORFOLOXÍA E RELEVO

A superficie física do concello é típica da zona costeira galega. Presenta un relevo baixo e relativamente suave (aproximadamente o 60% da súa superficie atópase por baixo dos 100 metros), cun lixeiro basculado cara á ría de Betanzos. As cimas máis elevadas son o alto do Espírito Santo de 165 metros de altura e os montes de Castelo de 175 metros e Muíño de 176 metros sobre o nivel do mar. O relevo vai en descenso cara á ría.

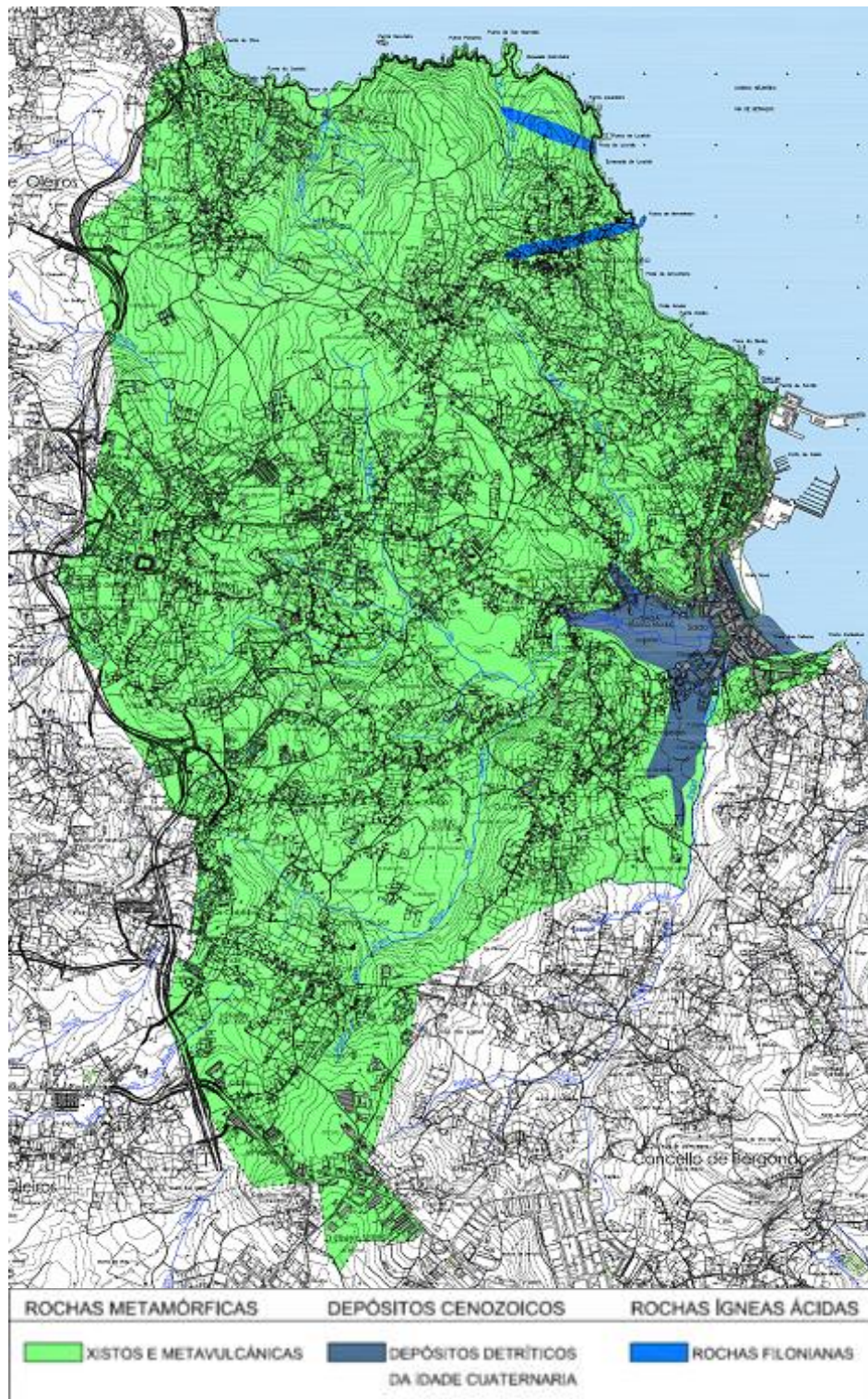
A parte occidental está composta de materiais duros, mentres que o resto do concello está ocupado por aluviós continentais e sedimentos mariños no litoral.

A costa, relativamente baixa nalgúns tramos e con cantís noutros, mostra claramente a erosión diferencial, con gran abundancia de saíntes e praias, que coinciden coas zonas de maior ou menor resistencia da roca. No litoral da parroquia de Carnoedo succédense varias puntas máis, a medida que se avanza cara ao sur, a liña de costa é cada vez máis suave.

Na zona norte atópanse as praias de Cirro, de 100 metros de lonxitude, a praia de San Pedro, de 300 metros de lonxitude, a praia de Arnela, de 150 metros e a praia de Sada ou das Delicias con 400 metros de lonxitude.

2.2. XEOLOXÍA

O substrato xeolóxico do territorio de Sada está constituído por rochas pertencentes, principalmente, a Xistos de Ordes. Trátase de rochas básicas que teñen un maior contido de biotita, anfíboles e plagioclasas.

Estratos do cuaternario

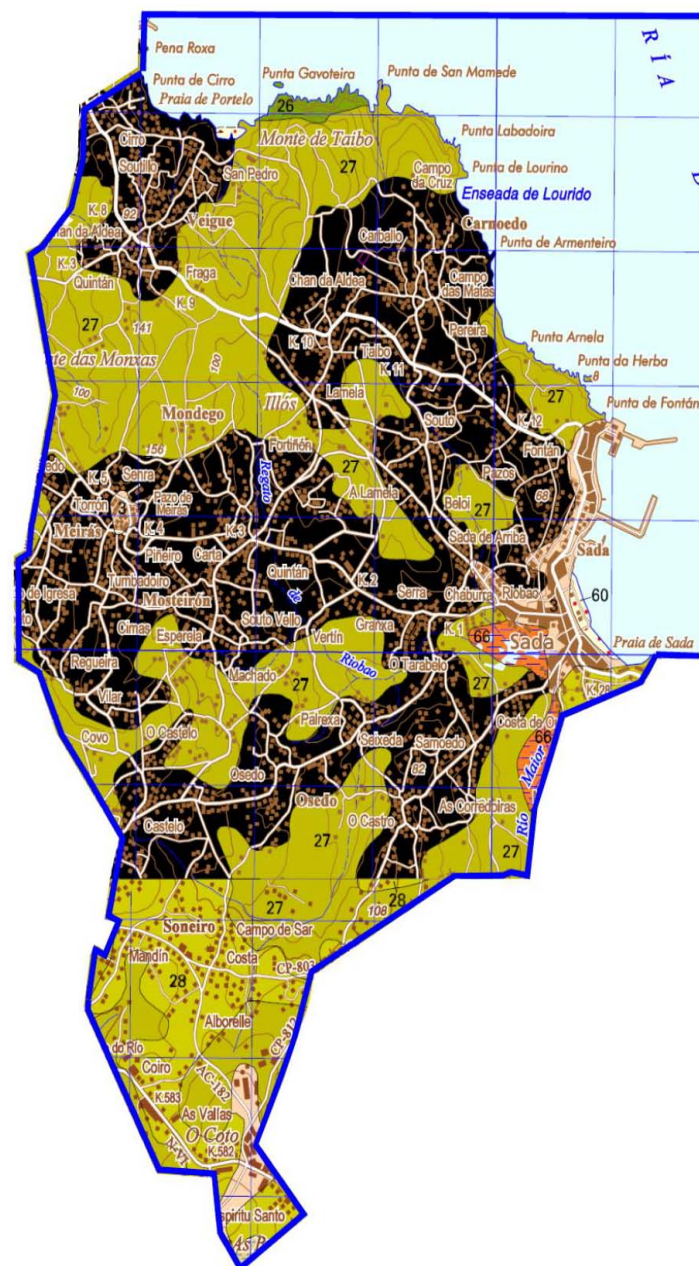
Nas zonas costeiras e desembocaduras das rías orixínanse formacións areosa que ás veces se estruturan en frechas (exterior das Rías de Betanzos e Lambre) e en dunas bastante consolidadas pola vexetación. As marismas costeiras constitúen depósitos limo-fangosos nas áreas de estuario situadas na zona intermareal e polo tanto ao descuberto coa baixada da marea.

Nas áreas máis baixas, os depósitos constitúen un material límmico sapropélico, lodos de orixe sedimentario que non soportan a vexetación. Ademais destas formacións fluvio-marítimas, hai algunhas manchas aluviais de relativa importancia, así como mantos detríticos, coluviones de pouco desenvolvemento.

Finalmente destaca o forte recubrimento de chans de alteración correspondentes aos xistos da zona central da Serie de Ordenes, máis deleznables, e que corresponden á parte máis occidental da zona de estudo.

No concello de Sada atópase un **Punto de Interese Xeolóxico**, concretamente no paraxe de Osedo-Castro, nomeado como Laboratorio de Laxe. O Laboratorio Xeolóxico De Laxe representou dende a súa fundación un centro de apoio, dirección e orientación da investigación xeolóxica de Galicia e, en xeral, do hercínico da península Ibérica.

2.3. EDAFOLOXÍA

sobre sedimentos cuaternarios).

A combinación das características climáticas e orográficas da zona estudada, ademais das propiedades do substrato xeolóxico e a vexetación e microfauna asentada no terreo ao longo da edafogénesis, deron como resultado un chan cun alto contido en materia orgánica, de pH acedo e rico en nitróxeno aínda que escaso noutros nutrientes importantes para as plantas.

En primeiro lugar, e a nivel xeral, é o clima o que rexe os fenómenos de acumulación de materia orgánica, alteración e lavado de compoñentes, etc., e establece unha distribución zonal dos chans. Un segundo factor a considerar, a nivel rexional, é a roca nai, xa que o chan adquire no momento da súa formación as propiedades da roca da cal procede, estando máis ligado ao material de orixe canto menor sexa o grao de evolución do perfil.

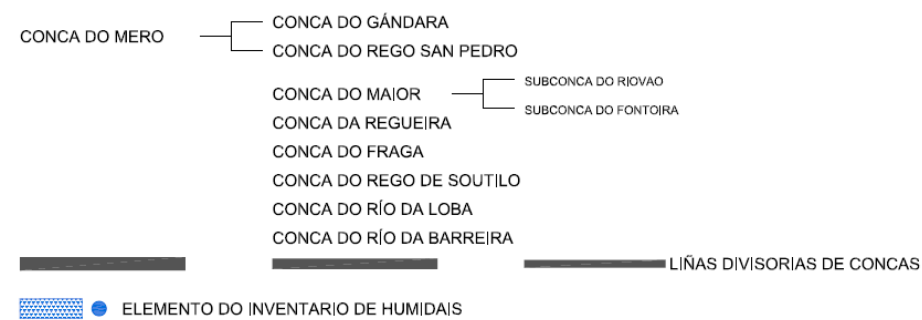
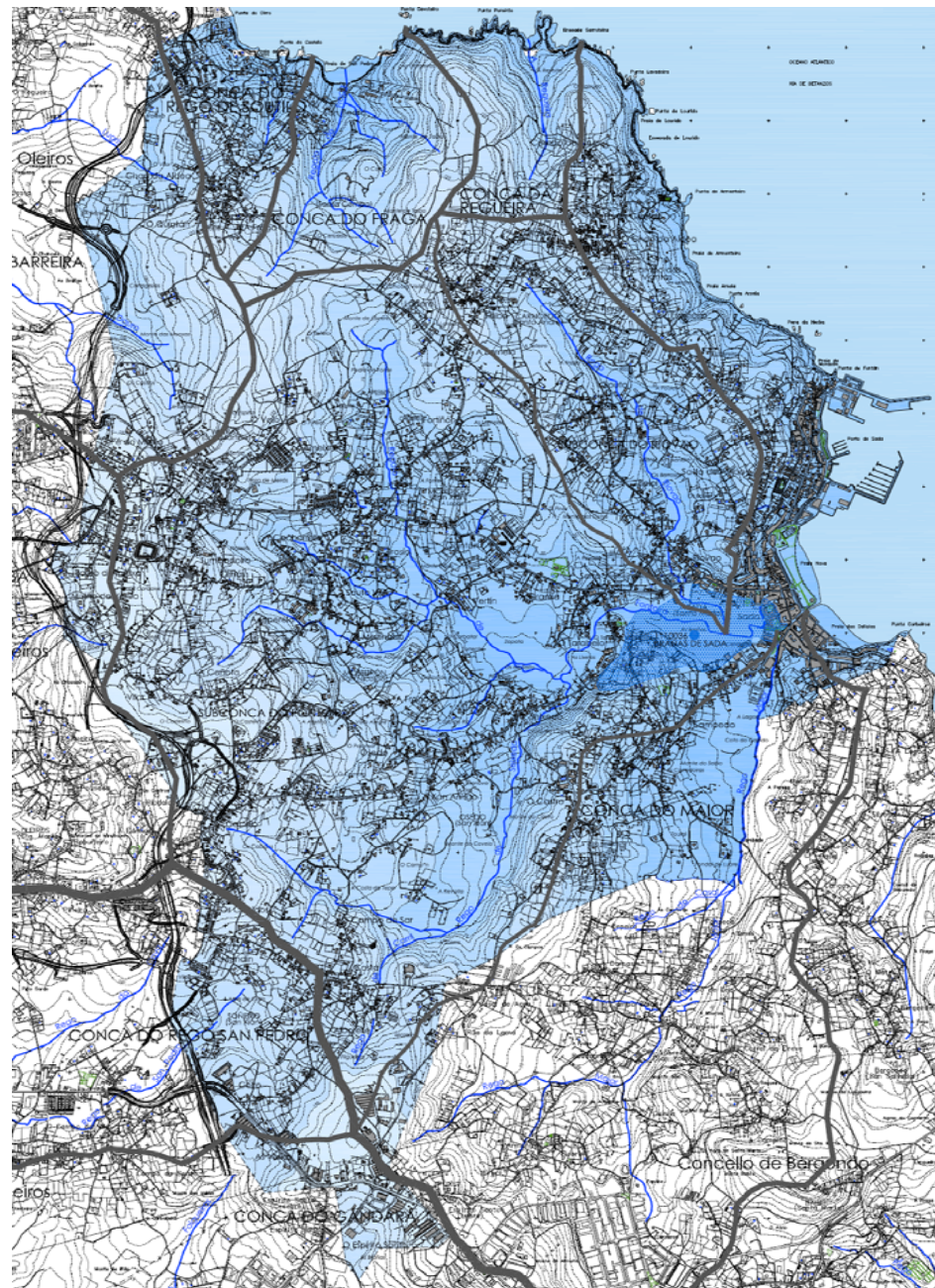
A nivel local, a topografía é o terceiro factor condicionante. A topografía depende do clima e da roca e, á súa vez, actúa en conexión con eles determinando o grao de evolución do chan, facilitando ou obstaculizando a erosión, o lavado das substancias nutritivas, etc.

Para rematar, é a vexetación, e en menor medida a microfauna presente no chan, coa súa diferente produción de humus, a protección que presta fronte á erosión e o microclima que establece, a que intervén na formación do chan mediante complexas interrelacións co clima e a roca orixinaria.

O sector noreste presenta un pouco evolucionado umbrisol dístrico. O resto da unidade ten dous tipos de solos:

- A ampla cunca central e os corredores deprimidos do Río Maior teñen fluvisois hápticos en virtude da dinámica de vertente e a acumulación de sedimentos coluviais e aluviais.
- As suaves vertentes superiores presentan cambisoles eútricos, menos potentes e aptos para a agricultura que os anteriores. Se Sada presenta antrosois no seu núcleo urbano, as gándaras traseiras das Brañas e Río Maior desenvolven gleysoles úmbricos e Umbrisoles gleycos (Solos

2.4. HIDROLOXÍA

Hidroloxicamente o territorio de Sada na súa maior parte está regada polos ríos da Ponte e Samoedo, ambos os dous tributarios do río Maior, e por regatos que desembocan directamente no mar. Pola parte occidental tamén discorren pequenos arrosos que levan as súas augas ao veciño concello de Oleiros. Cabe destacar tamén o lugar das Brañas, cun importante humidal con lagoas e xunqueiras.

2.5. CLIMATOLOXÍA

O clima é un factor ambiental de tipo abiótico, condicionante doutros procesos de orde física e biótico que se producen no territorio. Del dependen non só os aproveitamentos agrarios ou os recursos forestais senón, entre outros, a vexetación natural, o modelado do terreo ou a erosión.

Para a clasificación climática do concello utilizáronse datos da Estación Climatolóxica de A Coruña dada a súa proximidade física. De acordo cos datos obtidos resúmense seguidamente as características principais da comarca "Arco Artabro".

Latitude: 8°25'10"

Lonxitude: 43°22'02"

Altitude: 58 m.

	ENE	FEB	MAR	ABR	MAY	JUN	JUL	AGO	SEP	OCT	NOV	DIC
Tm	10,79	11,2	12,4	13,04	15,14	17,43	19,07	19,66	18,57	16,01	13,15	11,62
P	109,5	92,4	79,7	91,1	75,6	41,2	31,7	35,4	63,9	131	132,7	129,9

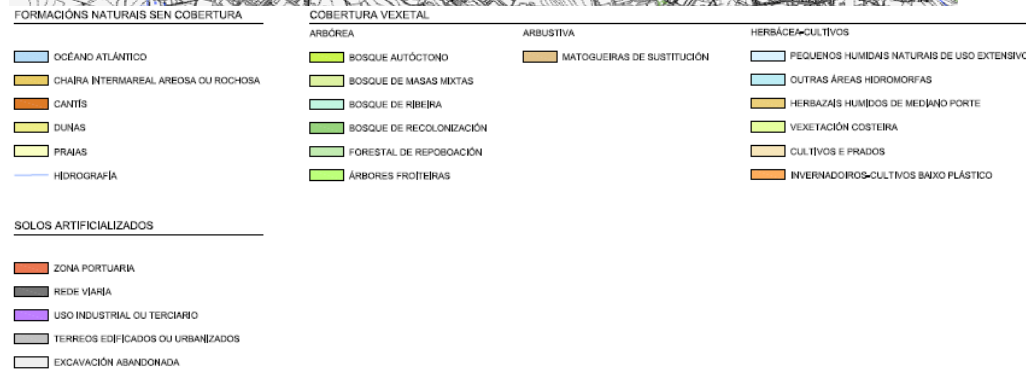
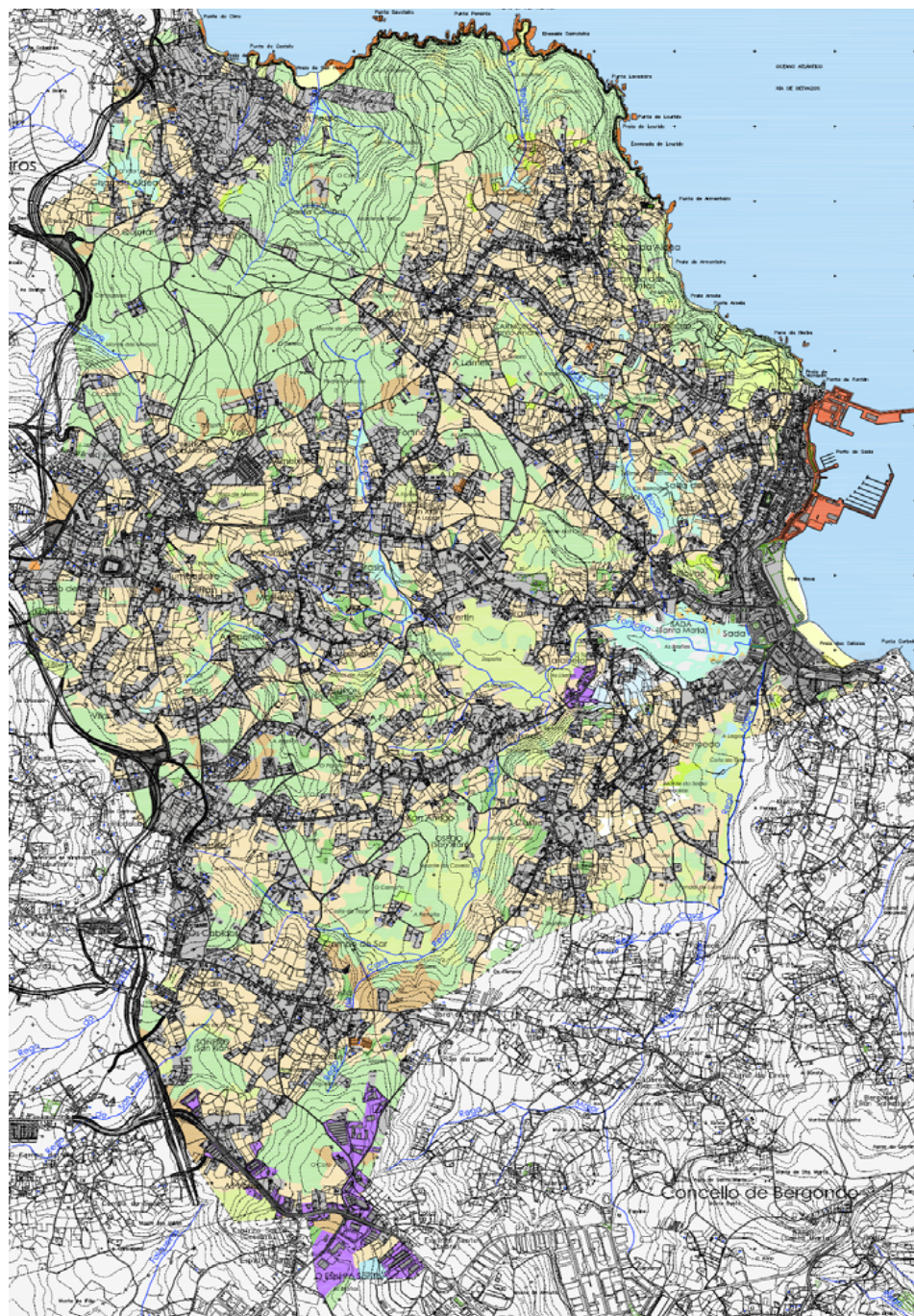
A temperatura media anual é de 14,84°C. As temperaturas non manifestan grandes variacións ao longo do ano.

A precipitación media anual da estación estudada dende o ano 1980 ata 2009 é de 1.014,30 mm.

Segundo estes datos, o municipio presenta un inverno con temperaturas suaves e un verán fresco, ademais de ter as precipitacións repartidas ao longo de todo o ano. Todas elas son características típicas dun clima suavizado por unha importante influencia oceánica.

TEMPERATURA MEDIA	14,84°C
PRECIPITACIÓN ANUAL	1.014,30mm

2.6. VEXETACIÓN. UNIDADES DE VEXETACIÓN

O concello de Sada sitúase na Rexión Eurosiberiana, na Provincia Cántabro-Atlántica, Sector Galaico-Portugués, Subsector Compostelano.

A vexetación desta zona pertence á serie colina galaico-portuguesa acidófila do carballo (*Ruscus aculeati-Quercetu roboris sigmetum*) que corresponde no seu óptimo estable cunha carballeira densa de carballos (*Quercus robur*), que pode levar unha certa cantidade de rebolo (*Quercus pirenaica*), acevos (*Ilex aquifolium*), castiñeiras (*Castanea sativa*), loureiros (*Lauris nobilis*) e sobreiras (*Quercus suber*).

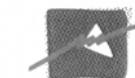
En liñas xerais a superficie repártese entre cultivos forestais, prados e manchas de matogueira.

Os **cultivos forestais** están formados por especies de crecemento rápido como son o piñeiro do país (*Pinus pinaster*) e o eucalipto (*Eucalyptus globulus*), ás veces mesturadas e outras, a maioría dos casos, predomina o eucalipto.

No concello de Sada practicamente desapareceron os cultivos agrícolas, reducíndose a algúns terreos dedicados ao cultivo de millo ou pataca, e os prados que se manteñen case pola inercia do costume e a existencia dunha reducida actividade gandeira no contorno.

Existen diferenzas entre os **prados** presentes no ámbito. Por unha banda, os chans cunha drenaxe deficiente orixinan prados de pouca calidade nos que predominan especies como *Holcus lanatus*, *Senecio aquaticus* ou *Juncus acutifolius*. Por outra banda, sobre os chans fértiles, desenvólense os prados de maior calidade con especies como *Lolium multiflorum*, *Festuca rubra*, *Poa annua* e *Cynosurus cristatus*.

A **matogueira** predominante na zona está constituído principalmente por toxo (*Ulex europaeus*) e brezos (*Erica cinerea*, *Erica ciliaris*), ademais doutros arbustos de carácter acidófilo. Entran tamén neste grupo a vexetación que se desenvolve nos bordos dos camiños e dos cultivos na que predominan enredaderas como as zarzas (*Rubus sp.*) ou a madre Selva (*Lonicera peryclimenum*).

2.7. FAUNA

Debido á actividade humana desenvolvida ao longo dos séculos sobre o territorio, aos factores bióticos e abióticos responsables da distribución das especies animais e vexetais hai que engadir a presenza humana como un dos máis determinantes.

En canto ao estudo da fauna dicir que non posúe, polo menos na actualidade, características naturais que favorecesen a presenza de poboacións de especial interese faunístico, moi ao contrario, existen signos inequívocos da degradación do medio natural debido ao elevado grao de antropización desenvolvido na zona.

As especies máis destacadas son as que habitan nas áreas de matogueira e prado, formacións máis frecuentes, na área de As Brañas de Sada e as adaptadas á presenza humana, sen esquecer as aves do litoral.

Nesta primeira aproximación á fauna do Concello de Sada, cabe destacar a presenza de aves como o chotacabras gris (*Caprimulgus europaeus*), a totovía (*Lullula arborea*), a curruca rabilarga (*Sylvia undata*) ou o alcaudón dorsirrojo (*Lanius collurio*) e mamíferos como o desmán dos Pireneos (*Galemys pyrenaicus*), endemismo ibérico, o armiño (*Mustela erminea*) ou a nutria (*Lutra lutra*).

Entre os anfibios destacan a salamandra rabilarga (*Chioglossa lusitanica*) endémica do noroeste peninsular e bioindicadora, ademais dos endemismos peninsulares como o tritón ibérico (*Triturus boscai*), o sapillo pintojo ibérico (*Discoglossus galganoi*) e a ra patilarga (*Ra iberica*).

Existen, ademais, nove especies de réptiles entre as que se atopan os endemismos ibéricos como a lagartija de Bocage (*Podarcis bocagei*), o lagarto verdinegro (*Lacerta schreiberi*) e a víbora de Seoane (*Vipera seoanei*).

Incluimos aquí os espazos do territorio de Sada con unhas características ecolóxicas, paisaxísticas e ambientais merecedoras de protección.

Como xa adiantamos, o espazo natural a destacar no concello é o formado polas **Brañas de Sada**, incluído no Inventario de Humedais de Galicia. Constitúe unha fermosa lagoa, próxima ao núcleo de Sada, cunha importante vexetación palustre. O seu hábitat natural propicia a existencia dunha grande ornitofauna, destacando as pitas de auga, o picapeixe, garzas e diferentes anátidos.

Cód. IHG	Nombre del humedal	Superficie (ha)	UTM X huso 29T (m)	UTM Y huso 29T (m)
1110036	Brañas de Sada	45'60	560022	4799986

A orixe destas lagoas, provén de explotacións a celo aberto, abandonadas, que se realizaron por debaixo do terreo para a extracción de arxila para as telleiras que, no seu día, existiron. Produciuse na zona unha lixeira alteración das augas superficiais dado que modificou a rede de drenaxe natural. Unha vez que cesaron as explotacións, o abandono da zona e o carácter do terreo, provocou a entrada de auga nos pozos de extracción, formándose as actuais lagoas e modificándose o sistema hídrico da zona. Como resultado asentouse unha ornitocinosis formada por aves acuáticas e especies propias de extensións herbáceas húmidas.

O humidal alberga algunhas especies protexidas de interese comunitario (Directiva 92/43/CEE), estatal (RD 439/1999 polo que se regula o Catálogo de Especies Amenazadas) e tamén de interese para Galicia. Entre estas pódese destacar a presenza de aves como Martiño Peixeiro (*Alcedo atthis*) e Garza Pequena (*Ixobrychus minutus*) e de mamíferos como a Lontra (*Lutra lutra*). Tamén é de mencionar a riqueza da comunidade de anfibios, a presenza de aves acuáticas e a existencia dun bosque aluvial de freixos e amieiros (hábitat prioritario de interese comunitario)."

As Brañas de Sada, agochadas no ámbito metropolitano dunha comarca fortemente urbanizada, é un dos humedais que están actualmente en perigo. A pesares diso, permanece como o pulmón da localidade sadense e mantén unha serie de valores naturais e paisaxísticos que é preciso dar a **coñecer e protexer**.

No concello de Sada, ademais, atopámonos cun árbore incluída no Catálogo Galego de árbores senlleiras. Estes exemplares singulares representan un valioso legado e un valor natural na medida en que se trata de elementos que subsistiron aos rigores dos tempos ou que contan cunhas particularidades especiais.

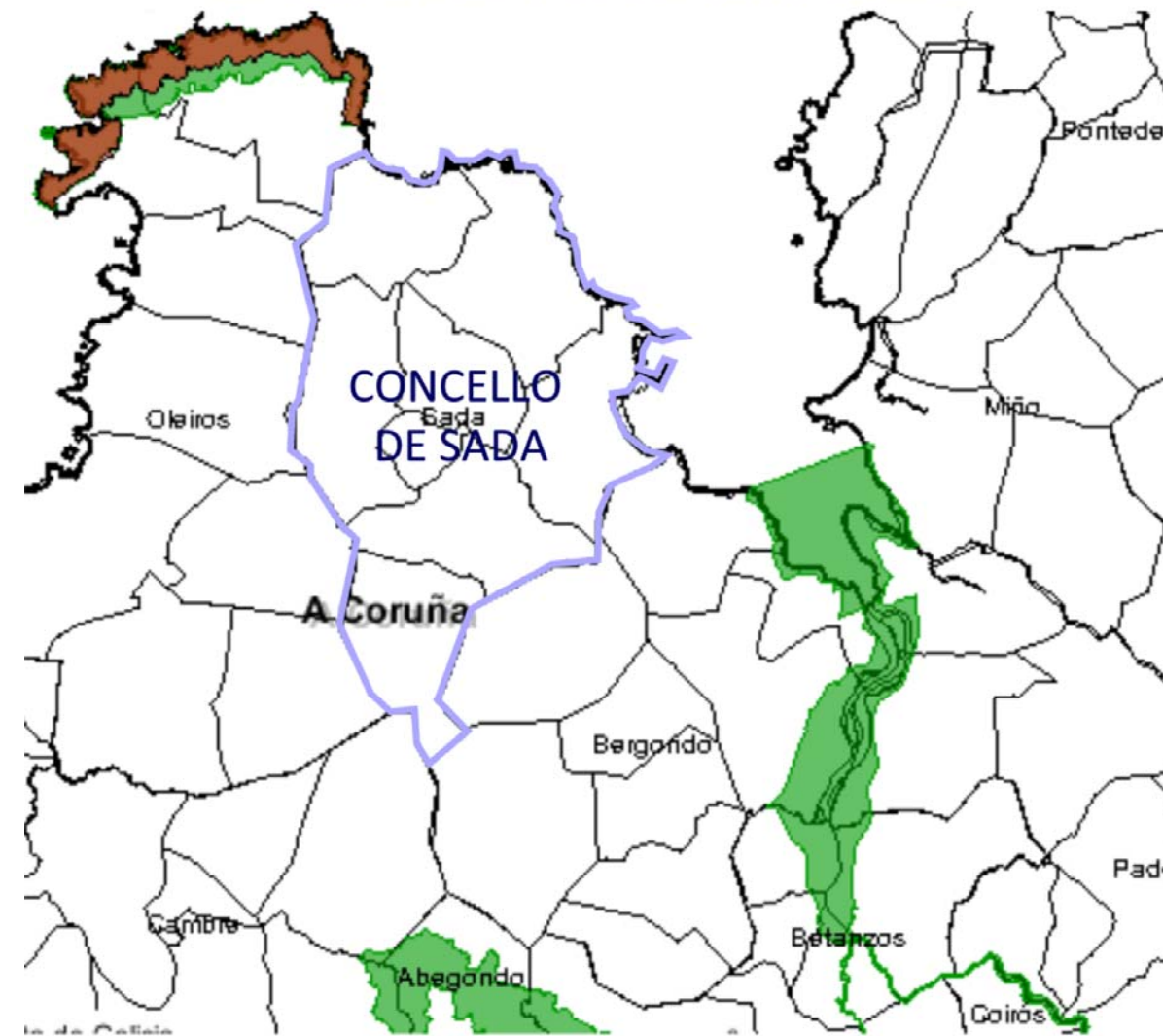
Coqueiro de Chile do Pazo de Meirás - Árbores Senlleiras

LOCALIZACIÓN						
COORDENADA X (UTM)	COORDENADA Y (UTM)	PROVINCIA	CONCELLO	PARROQUIA	PARAXE	CÓDIGO
557163	4801013	A Coruña	Sada	MONDEGO (SAN XULIÁN)	Pazo de Meirás	55A
CARACTERÍSTICAS						
ESPECIE	ALTURA	DIAMETRO	ESTADO SANITARIO			
<i>Jubaea chilensis</i>	18 m.	m.	Bo			
OBSERVACIÓNS	Poñense os datos de Dacal & Izco por non poder acceder a finca.					

Inclúese ademais, no patrimonio natural de especies arbóreas o **teixo do Pazo de Santa María de Sada**.

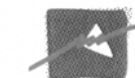
Respecto outros Espazos Naturais presentes no Concello de Sada, cómpre salientar que non está catalogada ningunha zona polos seus valores especiais que lle outorguen protección, tal e como sinalamos no mapa que a continuación inserimos:

ESPAZOS NATURAIS NO CONCELLO DE SADA

Fonte: Consellería de Medio Ambiente e Desenvolvemento Sostible. Xunta de Galicia

3. ACHEGAMENTO HISTÓRICO. ELEMENTOS DO PATRIMONIO

No territorio que hoxe coñecemos como Sada, tiveron lugar unha serie de manifestacións culturais que deixaron testemuñas da presenza do home a través da súa actividade, e do constante esforzo para dominar o medio e construír asentamentos cada vez máis firmes e estables. Os achados arqueolóxicos certifican a presenza humana neste territorio dende a Idade do Ferro. Diversos achados en zonas próximas, permiten supoñer que a franxa costeira da Coruña estaba habitada dende o Paleolítico.

As orixes das primeiras poboacións que se asentaron no que hoxe é o termo municipal de Sada, son do todo incertas. Florencio Vaamonde Lores afirmaba a finais do século XIX que:

“La población de Sada debe remontarse a época antiquísima: tal vez fuese un pueblo lacustre si hemos de dar crédito á una tradición que refiere que en las Brañas se encontraron enterradas vigas clavadas de punta y ligeramente quemadas”.

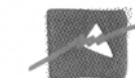
Neste momento, os primeiros indicios que temos de habitación humana corresponden á denominada Cultura Castrexa, que se materializa en oito asentamentos ou castros espaxados por toda a xeografía sadense. Emprazados cronoloxicamente en época tardía, entre o século I a.n.e. e o III d.n.e., serían profundamente romanizados a partir da anexión ao Imperio, como se deduce dos vestixios achados. Dos oito castros coñecidos, destacan polas súas magnitudes ou a súa singularidade os de Meirás (que, escavado por J. M. Luengo nos anos 40, presenta numerosas sepulturas escavadas na rocha), San Amede (situado sobre o mar na punta do mesmo nome) e Samoedo ou Agra das Arcas (o maior da comarca e poida que un dos maiores de Galicia, prospectado por Ángel del Castillo).

A parte destes asentamentos castrexos, rexístranse vestixios arqueolóxicos que revelan unha intensa ocupación romana, tanto en restos dalgunhas edificacións como en elementos diversos. Destaca un ara votiva ou altar dedicado á deidade indíxena Coso Udaviniago, descuberta nos cimentos da igrexa de Meirás en 1909, estudada por Ángel del Castillo e hoxe custodiada no Museo Arqueolóxico da Coruña. Tamén ten gran interese un relevo encaixado na muralla do cemiterio de Soñeiro que representa a un individuo togado, seguramente unha lápida funeraria, como advirte o seu descubridor, o arqueólogo Juan Naveiro.

Para o estudo da Idade Media existe un repertorio documental reducido e moi pouco estudado, existindo polo tanto un gran descoñecemento desta etapa da historia local. O territorio de Sada, nun sistema feudal, atopábase baixo a dependencia da nobreza e do clero, máis concretamente das familias dos Condes de Présaras primeiro e dos Andrade despois, e dos mosteiros de Xubia e Sobrado.

Existen fontes onde se cita a existencia dun mosteiro en Mondego, ao que no ano 1086 seríalle entregado un donativo por parte do titular da familia que o fundara, Froilán Petriz Vermúdz, para o seu mantemento. Igualmente, no 1125, Pedro Froilaz, Conde de Traba, fai doazón ao mosteiro de Xubia de varias herdades, entre elas a igrexa de Santa María de Sada, do mesmo xeito en que, no 1165, o conde Suero Menéndez lega as súas posesións na entón denominada Sada de Cotesis ou Codesos ao mosteiro de Sobrado.

A nivel administrativo, Sada integraba, xunto a outros dos actuais municipios da comarca, o territorio de Nendos.

De novo Vaamonde Lores cita as numerosas invasións e saqueos dos que supostamente foi obxecto a vila de Sada ao longo de todo este período:

“Incendiáronla los godos de Leovigildo y para colmo de su desdicha se cebó una peste horrible en sus habitantes. Devastáronla los normandos en 816 y 859, y aunque la derrota de Coirós les debiera servir de provechoso escarmiento, en 969 volvieron á invadir las Mariñas de Betanzos y aún consiguieron una victoria contra el obispo Sisnando, pero fueron enseguida sorprendidos por el conde D. Gonzalo Sánchez con un buen cuerpo de tropa que los pasó a cuchillo. Las naves normandas fueron después apresadas y quemadas. Esta memorable batalla se dio en las cercanías de Sada, y el incendio de los buques debió operarse en la bahía. Destruídos los normandos, otra nueva invasión se apoderó de la villa; los soldados del famoso Almanzor que sembraron el espanto en aquellas comarcas [...]. En 1379 el duque de Lancaster volvió a pretender por muerte del Rey Enrique, el trono de Castilla, y con este motivo un ejército de portugueses e ingleses se apoderó de Sada como punto estratégico para dominar la ría de Betanzos, sitiaron esta ciudad y encontrando heroica resistencia, abandonaron el cerco”.

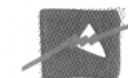
Tamén Sada experimentará o influxo das peregrinacións xacobeas. Segundo Francisco Vales Villamarín, unha ruta hoxe desaparecida e esquecida partía do porto de Fontán, no que desembarcaban peregrinos procedentes maioritariamente de Inglaterra e Irlanda, avanzando ata Betanzos, onde entroncaban co Camiño Inglés.

Durante a Idade Moderna, as parroquias que hoxe configuran Sada estarán integradas na xurisdición de Miraflores. A poboación da vila e as súas inmediacións experimentará un notabilísimo ascenso entre a segunda metade do século XVII e o final do período, pasando de apenas un centenar de habitantes a máis de mil.

Pero ademais, os séculos XVII e XVIII supoñen o despegue económico de Sada. Grazas aos traballos de Antonio Meijide Pardo, coñécense con bastante profundidade as dúas grandes industrias que floreceron naquela época: a téxtil primeiro, e a da salga de peixe despois.

A primeira de ambas as industrias, que abarcaría o período comprendido entre os anos 1674 e 1762, foi impulsada polos flamencos Baltasar de Roo e Adrián Kiel. No 1674 fundarían unha fábrica de enxarcia e lona. Comezaron contratando maioritariamente a persoal especializado de orixe flamenca, para pronto incorporaren a boa parte da poboación sadense. A fábrica fornecía de teas e cordeis á Real Armada. Co obxecto de garantir a súa seguridade construíríanse as baterías defensivas de Fontán primeiro e Corbeiroa despois, que hoxe conforman o escudo de Sada. Esta puxanza crebaríase á morte dos fundadores, pois os seus descendentes non tiñan capacidades nin entendemento entre si para continuar á fronte. Finalmente, a propia Coroa fíxose cargo da fábrica, xa como Real Fábrica de Jarcia y Lona, revitalizándoa en gran medida. No 1762 sería trasladada a Ferrol, nunha ría máis facilmente defendible ante un posible ataque marítimo de Inglaterra. Aproveitando o éxito da primeira fábrica, Roo e Kiel puxeron en funcionamento no século XVII outras dúas empresas similares: unha fábrica de mantería e lenzos, surtidora así mesmo da Casa Real, introducindo o cultivo do liño en Galicia; e outra de panos, confeccionando produtos de excelente calidade.

Co declive da produción téxtil e o traslado da Real Fábrica a Ferrol, Sada sufriría un importante decaemento económico. É neste momento de crise cando se comezan a establecer un crecido número de empresarios ou “fomentadores” de orixe catalá para desenvolver a súa industria da salgadura do peixe na nosa xeografía. Desde as últimas décadas do século XVIII e durante a primeira metade do XX levantarían as súas fábricas nos núcleos de Sada e, sobre todo, Fontán. A chegada dos cataláns a Sada supuña a recuperación dun sector produtivo fundamental na súa economía: o pesqueiro. Así, os denominados “mareantes” pasaban a traballar para as fábricas de salgadura, asinando contratos que os vinculaban a elas. O nivel cuantitativo das producións sería realmente alto, aínda que os seus grandes beneficiarios serían os propios empresarios cataláns.

Nesta segunda metade do século XVIII residiu de xeito intermitente en Mondego, nun pazo da súa propiedade, o polígrafo ilustrado Joseph Cornide, promotor de diversas iniciativas de gran interese. Así, nas súas fincas de Mondego experimentará coa cría de vermes de seda e con diferentes cultivos, na súa intención de modernizar a agricultura galega. Na vila de Sada tería establecido un teatriño no que se representaran pezas en galego, segundo transmite Leandro Carré.

A fonte máis completa e interesante para a Sada do século XVIII é o Catastro de Ensenada, que nos ofrece, entre outros moitos datos, información acerca da agricultura, un sector fundamental e ao que se dedicaba a práctica totalidade da poboación nas parroquias rurais e unha porcentaxe moi estimable na de Sada. Os cultivos máis estendidos eran os cereais e as viñas, cunha unha importante produción vinícola.

A Idade Contemporánea suporá a creación do actual municipio de Sada, xa que con anterioridade as parroquias que hoxe o compoñen non gardaban ningunha vinculación político-administrativa entre si, máis que a de pertenceren á Xurisdición de Miraflores. A aprobación da Constitución de Cádiz no 1812 e a posterior actividade legislativa das Cortes supoñen a implantación unha nova división administrativa e a creación de novas institucións territoriais. É entón cando nace o Concello de Sada, con vixencia ata o retorno do monarca absolutista Fernando VII no 1814, e integrado na provincia única de Galicia. Tras un breve intervalo, o do Trienio Liberal (1820-1823) no que Concello volve a existir, será definitivamente organizado no 1836, coa aprobación o 6 de xuño da división municipal pola Deputación da Coruña, e coa segregación de Lubre, antes adscrita a Sada e agora a Bergondo. Encadrarase no partido xudicial de Betanzos e na provincia da Coruña. Comeza pois a existir unha política municipal, á marxe xa das institucións xurídicas e políticas do Antigo Réxime.

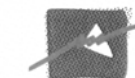
Na Guerra de Independencia contra as tropas napoleónicas, durante a cal recobraron as súas funcións defensivas as baterías de Fontán e Corbeiroa, Sada desempeñou un papel significado, se damos por certas as palabras de Manuel Lugo Freire. Un episodio da mesma tivo lugar na vila, cando o rexedor de Miraflores Rafael Colmelo afundi a lancha na que transportaba á outra marxe da ría a un grupo de franceses, sacrificando a súa vida e evitando así unha concentración de tropas na posterior batalla de Ponte Sampaio.

Asemade, foi durante a ocupación francesa cando se constituíu en Osedo e Mosteirón unha sociedade gandeira, a máis antiga da que se teña coñecemento en Galicia. Os veciños de ambas parroquias uníanse para procurar o mutuo amparo, *“con motivo de la extracción que de tiempos a esta parte se haze de toda clase de Ganados Bacunos para el consumo y manutención de los ejércitos y aun otros que mueren de muerte natural”*, acordando indemnizar aos prexudicados en proporción ás súas perdas.

Durante a primeira metade do século XIX, desenvolveranse as institucións municipais, das que temos escasa información, xa que os primeiros libros de actas conservados datan do 1849. A casa consistorial estaba situada na parroquia de Mondego, onde tiñan a súa residencia ou as súas quintas de recreo familias de gran influencia, o que suscitará protestas e altercados.

A política municipal obedecía entón aos cambios que se producían a nivel estatal, vía alzamento militar ou vía eleccións. Así, coa Revolución de 1868, que puña fin ao período isabelino, constitúese en Sada unha Corporación democrática, cun republicano, Salvador Casanova Martí, como alcalde. Posteriormente, durante a I República, asumirá o mando o republicano federalista Casimiro López Gándara, co que o municipio participará no movemento cantonalista, declarando a súa independencia do estado e dotándose dunha milicia propia, os *“voluntarios de la República”*, que serán finalmente dobregados polas forzas estatais, ficando como alcalde o conservador Francisco Posse Nicolich.

A Restauración borbónica ocasionará o asentamento do modelo de turnismo político, no que dous partidos principais, Liberal e Conservador, alternarase no exercicio do poder con algúns intervalos de gobernos republicanos. Destacarán alcaldes como Antonio Domínguez Fariña, Ángel López Vidal ou Jaime Casanova Miravent.

Tamén xurdirán os primeiros movementos sociais organizados. Na primeira década do século XX crearanse as primeiras sociedades agrarias e mariñeiras, e chegará a Sada o movemento solidario, impulsado por Lugrís Freire, e que no municipio adquirirá un carácter anticlerical e anticaciquil. Xa nos anos dez fundaranse algúns sindicatos de tendencia anarquista, así como numerosas asociacións recreativas e culturais.

Os anos vinte suporán para Sada unha época de avances, ao establecerse, logo da construción da liña de tranvía que a unía coa capital herculina, como o principal lugar de recreo e veraneo de numerosas familias coruñesas. Ademais, a actividade das fábricas conserveiras estaba en plena puxanza. As ofertas de lecer aumentarán, coa creación de salóns de baile, cines, restaurantes... E ata o sistema educativo verase notablemente reforzado grazas á obra dos emigrantes sadenses en New York, que financiarán a construción das escolas laicas de “Sada y sus Contornos”. De feito, foi o de Sada un territorio de emigración extraordinaria, con destino principalmente a Cuba, Arxentina e sobre todo EEUU, lugar de residencia do 84% dos sadenses que estaban emigrados á altura do 1935. Nos anos 10 e 20 verán luz varias publicacións periódicas, entre as que destaca a revista *Mariñana*.

Da prosperidade que se adiviñaba nesta época dámos unha boa idea o seguinte texto de Manuel L. Freire-Calvelo:

“Sada es una villa que se moderniza y prospera sensiblemente de día en día. A la belleza de la ría, comparable a los lagos suizos e italianos, une el modernísimo espectáculo de los chalets y casas de quinta y de recreo que por doquier surgen como caprichosos monumentos que adornan un inmenso vergel.

La línea de tranvías eléctricos que la une a La Coruña, pone a las mariñas y a su villa en continuo contacto y convivencia con la capital de Galicia [...].

Qué jaleo, que barullo, que incesante movimiento, qué ir y venir, los domingos, del paseo de los muelles a las avenidas de Barrié de la Maza y Progreso a los salones de bailes y teatro “Moderno” y “Español”. Luego a los conciertos de “La Terraza” y “Alameda”. De noche a los debuts y sesiones de cine de los salones “Moragra” y “Couceiro”. Por las calles no se puede andar: ríos de gentes, tranvías y autos. [...].

La vida es bella y el hermoso y templado clima de Sada invita a vivirla.”

A chegada da II República suporá o reflorecemento dos movementos sociais, coa construción dun armazón sindical de inspiración anarquista que agrupaba a unha porcentaxe moi significativa da clase traballadora, e a creación de entidades societarias e partidos políticos de todas as cores. Ademais, Sada contará cun fillo seu nas Cortes, o deputado Ramón Suárez Picallo, notable xornalista e orador. O asociacionismo cultural gozará de gran puxanza, procurando achegar o coñecemento ás clases traballadoras. Neste sentido cabe destacar a actuación do Ateneo de Cultura Política y Social, presidido polo galeguista Xohán Antón Suárez Picallo.

A sublevación militar de xullo de 1936 porá fin a ese proceso de expansión a varios niveis, coa desarticulación do armazón societario e o exercicio dunha represión sen precedentes sobre a poboación civil. A economía resentirase profundamente, e producirase un descenso demográfico importante, desde os case 9.000 habitantes de 1936 aos apenas 7.000 con que contaba Sada en 1950. A vella residencia de Emilia Pardo Bazán, as Torres de Meirás, xunto cunha apreciable porción de terreo colindante, será adquirida por medios fraudulentos e coercitivos e doada no 1938 ao xeneral Franco, que a empregará como residencia estival.

Nos anos 40, como consecuencia do esmorecemento económico doutros sectores, terá o seu auxe a industria da produción de ladrillos e tellas, co funcionamento de preto dunha ducia de telleiras nas inmediacións do humidal das Brañas, de onde se extraía o barro. Será tamén a finais desa década, no 1949, cando o pintor e ceramista Isaac Díaz Pardo cree a fábrica de Cerámicas do Castro, no Castro de Samoedo, cunha produción que destaca a nivel internacional pola súa calidade e orixinalidade. Nos anos 70, asociados ás Cerámicas do Castro, nacerán o Museo Carlos Maside, que agrupa unha importante pinacoteca de artistas galegos contemporáneos, e Edicións do Castro, unha das principais editoriais de Galicia.

4. O MEDIO E OS SEUS HABITANTES

4.1. DEMOGRAFÍA

4.1.1. Distribución e asentamento da poboación

A dinámica do espazo correspondente a comarca da Coruña, correspóndese cun dos fenómenos que se aprecian actualmente no mundo urbano: a perda de importancia das cidades centrais e a concentración demográfica e de usos urbanos que se produce nos municipios limítrofes coa mesma.

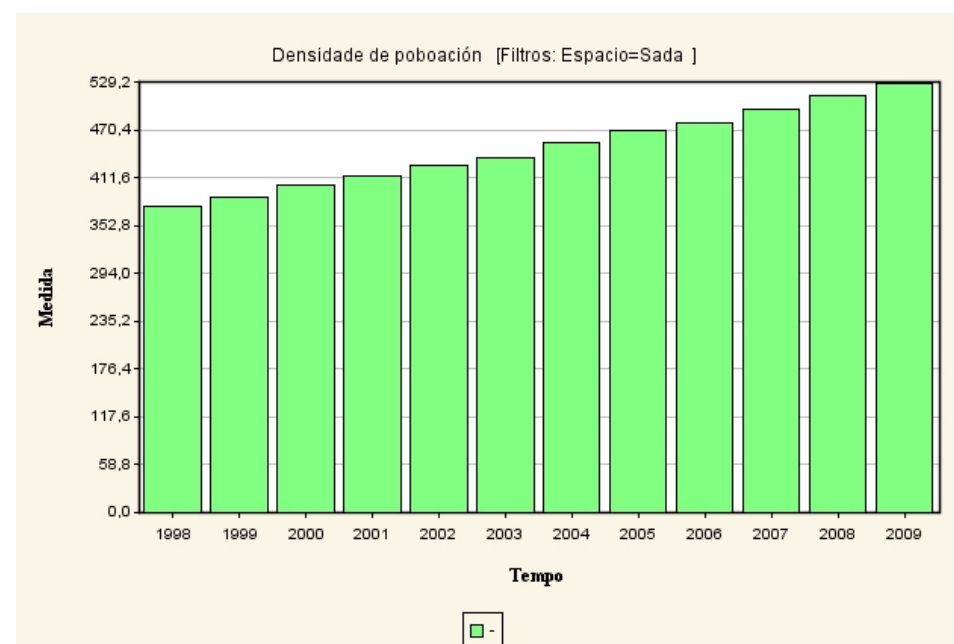
No funcionamento como área metropolitana deste espazo a característica que máis destaca é a contraposición lonxitudinal dos municipios. Así, os Concellos situados ao oeste do núcleo coruñés (Arteixo, Cambre, Carral, Culleredo) defínense por un uso residencial con edificacións en altura e unha alta densidade, estando habitados por unha clase media-baixa. Ademais destacan polo emprazamento nos mesmos dunha importante actividade industrial. Mentres, os que se sitúan na parte oriental (Bergondo, Oleiros, Sada) caracterízanse por ser preferentemente espazos de lecer e turismo aproveitados por clases de certo nivel económico que ocupan vivendas unifamiliares de residencia secundaria ou primaria. Existe, polo tanto, unha clara especialización socioeconómica dentro da área metropolitana - comarca en ambos os conxuntos.

O concello de Sada ten unha densidade de poboación de 528,7 hab./km², trátase dun territorio intensa e extensamente poboado. Os asentamentos distribúense de forma dispersa por todo o territorio con eixes lineais, en torno as estradas que vertebran o municipio, que a súa vez se subdividen seguindo antigos camiños ou deslindes, formando unha arañeira que ocupa case a totalidade do territorio. Aparte da expansión do núcleo urbano da capital municipal, en torno aos asentamentos tradicionais descólganse unha serie de rosarios formados por vivendas unifamiliares ou pequenas urbanizacións, nun continuo sen fin *edificatorio* con evidentes carencias de planeamento.

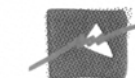
Como podemos comprobar nas táboas do marxe, a nivel parroquial o reparto da poboación e moi desigual, Santa María de Sada é a parroquia máis poboada acollendo a máis do 63% da poboación municipal.

Dos 9.132 habitantes de Santa María de Sada case un 75% faíno na capital municipal, a vila de Sada, 6.848 habitantes que representan máis do 47% do total municipal.

Ningún núcleo de poboación do concello acada os 1.000 habitantes, só Fontán (787 habitantes) e Samoedo (505 habitantes) pasan de medio millar, 22 núcleos de poboación superan os 100 habitantes. O 13% restante faíno de forma diseminada ou en núcleos de poboación de pequeno tamaño

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
375,8	387,6	402,0	414,3	426,5	436,6	454,5	469,6	479,3	496,6	512,3	528,7

Principais núcleos de poboación. Concello de Sada.

Núcleos de poboación. Ano 2009	Nº de entidades
SADA	6848
FONTAN	787
SAMOEDO	505
MANDIN	360
CASTELO	286
RIOBAO	270
SADADARRIBA	270
CASTRO (O)	252
SOUTO	228
PIÑEIRO	227
CASTELO	218
TAIBO	214
PAZOS	205
CARTA	196
OSEDO	191
SOUTO DA IGREXA	186
TARABELO	177
SEIXEDA	170
AMEXEIRAL	163
VILAR	155
FORTIÑON	124
COIRO	121
COSTA	107
FRAGA	102
QUINTAN	101

Fonte: Elaboración propia.

Entidades de poboación do concello de Sada.

Concello de Sada. Ano 2009	Nº de entidades
Entidades colectivas	8
Entidades singulares	68
Núcleos de poboación	45
Diseminados	26

Fonte: IGE⁵

Parroquias do concello de Sada por número de habitantes

Parroquias. Ano 2009	Nº de Habitantes
SADA (SANTA MARÍA)	9132
MEIRÁS (SAN MARTIÑO)	1025
OSEDO (SAN XIÁN)	1009
CARNOEDO (SANTO ANDRÉ)	997
MONDEGO (SAN XIÁN)	862
SOÑEIRO (SAN XIÁN)	777
VEIGUE (SANTA COMBA)	415
MOSTEIRON (SAN NICOLAO)	270

Fonte: Elaboración propia

⁵ Tódalas táboas e gráficas deste estudo socioeconómico están elaboradas a partir de datos do IGE, agás aquelas que indiquen de forma explícita outra fonte.

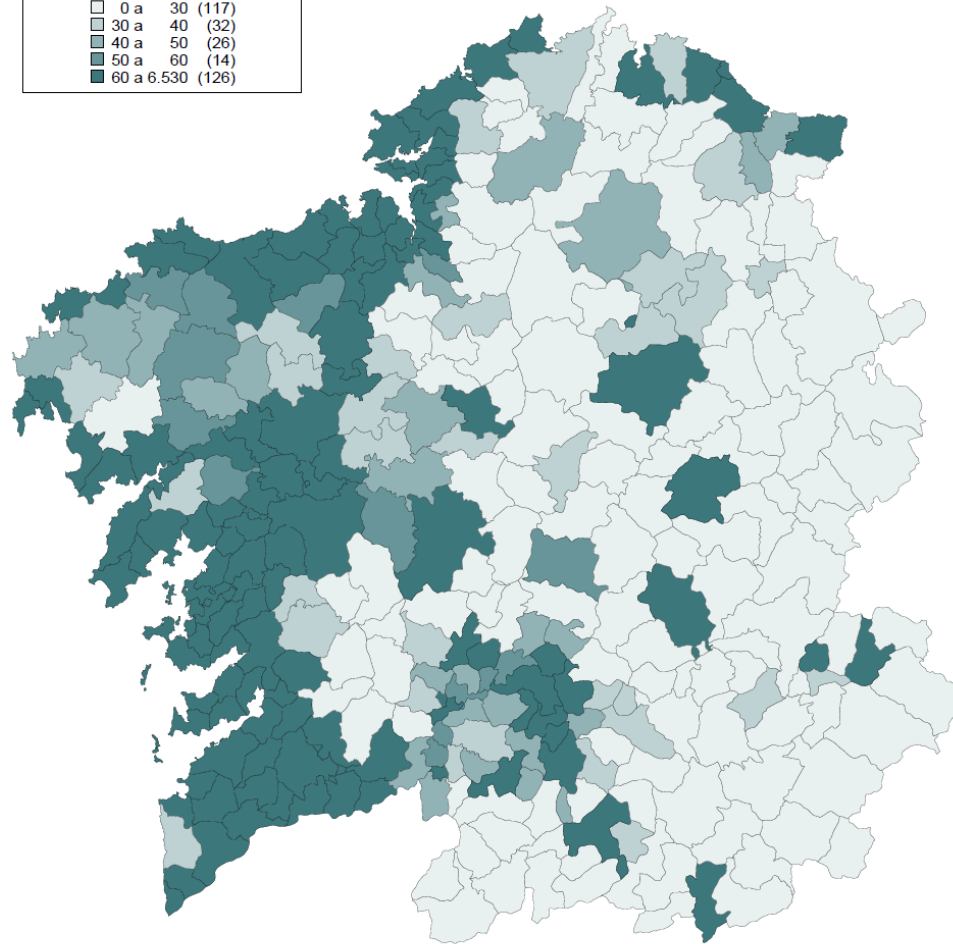
Distribución e densidade da poboación por parroquias.

ANO 2009	SUPERFICIE (Km ²)	HABITANTES	DENSIDADE (Hab./Km ²)
Concello de Sada	27,4	14.487	528,7
CARNOEDO (SANTO ANDRÉ)	4,6	997	216,7
MEIRAS (SAN MARTIÑO)	4,3	1025	238,3
MONDEGO (SAN XIÁN)	2,7	862	319,2
MOSTEIRON (SAN NICOLAO)	0,8	270	337,5
OSEDO (SAN XIÁN)	3,9	1.009	258,7
SADA (SANTA MARÍA)	4,2	9.132	2.174,2
SOÑEIRO (SAN XIÁN)	3,6	777	215,8
VEIGUE (SANTA COMBA)	3,4	415	122

Fonte: Elaboración propia.

Densidade de poboación 2008
(Habitantes/Km²)

- 0 a 30 (117)
- 30 a 40 (32)
- 40 a 50 (26)
- 50 a 60 (14)
- 60 a 6.530 (126)

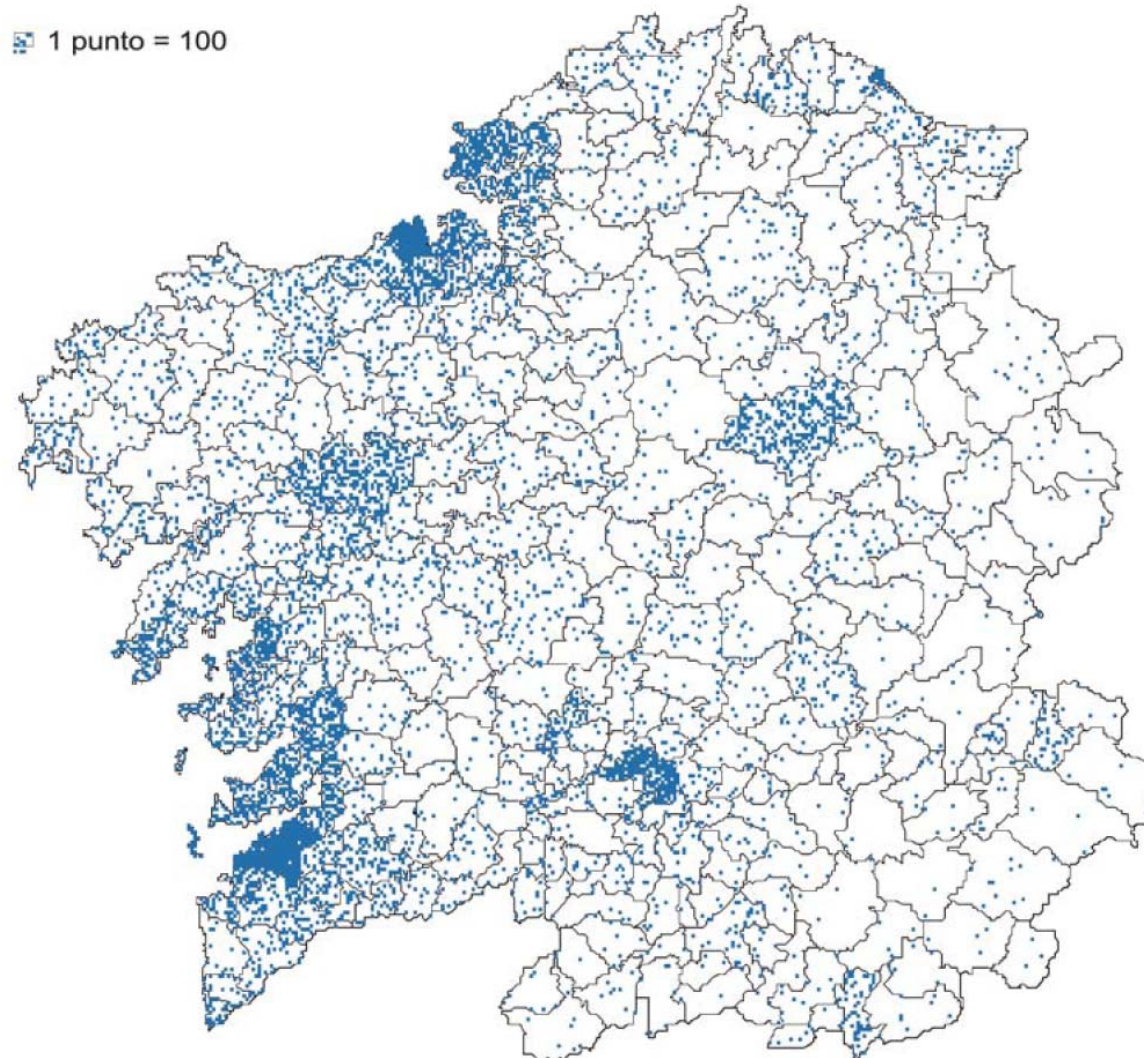

DENSIDADE DE POBOACIÓN DOS CONCELLOS GALEGOS. ANO 2008

Fonte: INE. Padrón municipal de habitantes: explotación estadística.

Distribución da poboación en Galicia, ano 2007. (1 punto = 100 persoas)

1 punto = 100

4.1.2. Evolución da poboación.

Evolución da poboación de Galicia e as súas provincias: 2000-2009.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
GALICIA	2.731.900	2.732.926	2.737.370	2.751.094	2.750.985	2.762.198	2.767.524	2.772.533	2.784.169	2.796.089
A CORUÑA	1.108.419	1.108.002	1.111.886	1.120.814	1.121.344	1.126.707	1.129.141	1.132.792	1.139.121	1.145.488
LUGO	365.619	364.125	361.782	360.512	358.452	357.625	356.595	355.176	355.549	355.195
OURENSE	345.241	344.623	343.768	342.213	340.258	339.555	338.671	336.926	336.099	335.642
PONTEVEDRA	912.621	916.176	919.934	927.555	930.931	938.311	943.117	947.639	953.400	959.764

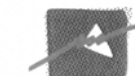
Poboación en ascenso.

Poboación en descenso.

A cidade da Coruña capitalizou ata fai pouco máis dunha década o desenvolvemento demográfico comarcal e incluso provincial por ser destino principal do éxodo rural e da inmigración procedente doutros espazos galegos. A urbe foi acollendo durante diferentes etapas a poboación procedente dos concellos próximos. Nun primeiro momento foi a cidade a única que se favoreceu do crecemento demográfico asociado a súa urbanización e desenvolvemento económico; pero dende mediados do século XX proxectouse cara a súa primeira periferia debido ao seu propio desbordamento, e a partir da década dos 70 tódolos concellos da comarca acollen a un maior contingente de poboación debido aos procesos de urbanización difusa que comezan a producirse neses anos. A colmataxe do espazo urbanizable, os custos máis altos para o solo e as vivendas, o insuficiente poder adquisitivo das parellas novas e unha alta densidade son algúns dos motivos que obrigan a saída dun importante contingente de poboación cara os concellos da periferia comarcal. Ao mesmo tempo tivo lugar un proceso de contraurbanización, ou apetencia dos espazos verdes, que ocasiona a proliferación de vivendas secundarias que en moitos casos se converten en primarias. Mentres a Coruña, por primeira vez no século, perde poboación entre os anos 1991 e 2004 os concellos da periferia experimentan un crecemento da súa poboación.

Evolución da poboación dos municipios e comarca da Coruña: 1998-2009.

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
A CORUÑA	350.446	354.520	356.636	358.302	364.732	370.849	373.422	377.906	380.987	384.616	389.289	393.470
Abegondo	5.451	5.480	5.594	5.694	5.772	5.761	5.732	5.756	5.773	5.808	5.822	5.798
Arteixo	21.290	21.679	22.153	22.709	23.560	24.668	25.295	26.272	26.739	27.713	28.961	29.762
Bergondo	5.817	5.941	6.119	6.179	6.264	6.391	6.413	6.495	6.539	6.540	6.683	6.696
Cambre	16.401	17.074	17.805	18.691	19.504	20.297	20.919	21.523	22.092	22.513	22.900	23.231
Carral	5.212	5.290	5.275	5.282	5.290	5.373	5.453	5.527	5.579	5.647	5.672	5.770
Coruña, A	243.134	243.402	241.769	239.434	242.458	243.902	242.846	243.349	243.320	244.388	245.164	246.056
Culleredo	18.743	19.867	20.890	22.076	22.745	23.851	24.640	25.650	26.547	26.707	27.670	28.227
Oleiros	24.102	25.166	26.016	26.886	27.453	28.643	29.671	30.467	31.264	31.694	32.381	33.443
Sada	10.296	10.621	11.015	11.351	11.686	11.963	12.453	12.867	13.134	13.606	14.036	14.487

Poboación do Concello de Sada desde 1900 hasta 2009.

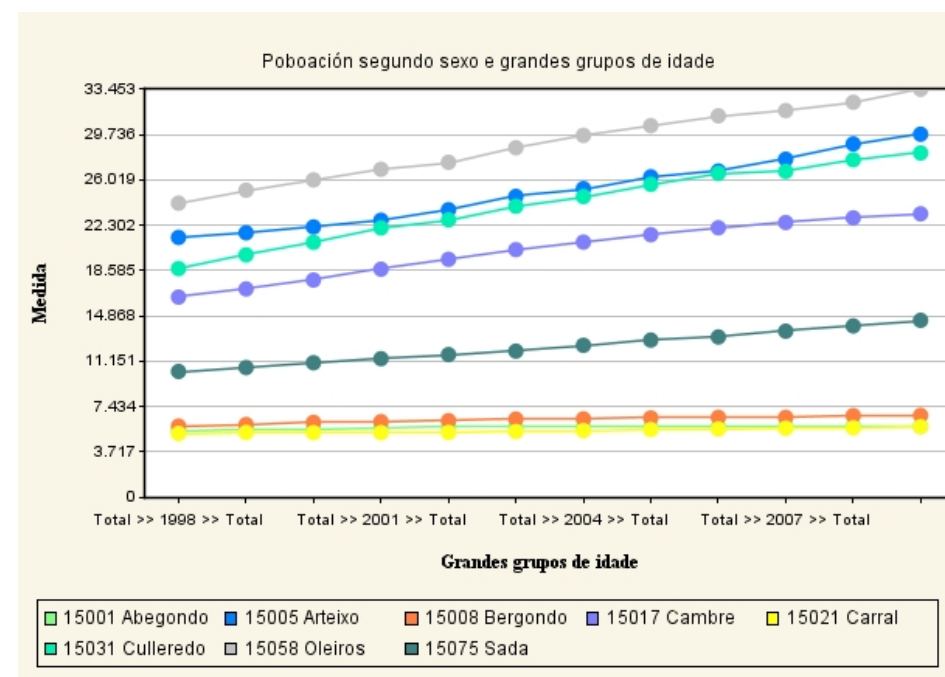
Anos	Nº de Habitantes
1900	6.569
1910	7.534
1920	7.185
1930	8.508
1940	7.715
1950	7.345
1960	7.058
1970	7.047
1981	7.998
1986	8.207
1987	8.240
1988	8.399
1989	8.533
1990	8.796
1991	8.935
1992	9.148
1993	9.476
1994	9.728
1995	10.017
1996	9.997
1998	10.296
1999	10.621
2000	11.015
2001	11.351
2002	11.686
2003	11.963
2004	12.453
2005	12.867
2006	13.134
2007	13.606
2008	14.036
2009	14.487

Fonte: INE. Elaboración propia.

MÁXIMO HISTÓRICO MINIMO SECULAR

A evolución da poboación do concello de Sada dende o ano 1900 ata o 2009 rexistra un incremento de máis do 120%, a pesar de períodos negativos. Ata a década dos 30 experimenta un crecemento positivo pese a pequenos recesos entre 1910 e 1920 ademais do éxodo do ano 1924 por mor dun forte temporal que arrasou a infraestrutura pesqueira. Despois destas tres décadas produciuse unha baixa constante ata os anos oitenta, a Guerra Civil e a emigración cara a Venezuela, unha primeira vaga, e xa nos anos 50 e 60 cara a Europa e en menor medida a cidades españolas incluída a veciña Coruña, en pleno desenvolvemento industrial e urbanístico. Todo isto levou a que entre 1930 e 1970, o número de censados se reducise en case 1.500 efectivos. Despois de este descenso continuado de varias décadas os anos 80 supuxeron un punto de inflexión nesta tendencia involutiva. A causa principal deste cambio está no feito de que Sada pasou a actuar como un foco de desconxestamento da cidade Herculina, polo que se inverteu a tendencia das décadas anteriores, reforzada polo retorno de emigrantes. Dende 1986 ata o ano 2009 a poboación sadense incrementouse máis dun 75%. Aspecto este que se fai notar coa construción de vivendas e urbanizacións a partir da década dos 90, moitas delas secundarias que se converten en principais.

Evolución da poboación dos municipios da comarca da Coruña agás o concello da Coruña: 1998-2009.

Evolución da poboación por parroquias.

	1981	1986	1991	1996	2001	2009
Concello de Sada	7.998	8.207	8.935	9.997	11.351	14.487
CARNOEDO (SANTO ANDRÉ)	783	833	825	871	940	997
MEIRAS (SAN MARTIÑO)	520	569	584	657	783	1.025
MONDEGO (SAN XIÁN)	480	463	498	592	682	862
MOSTEIRON (SAN NICOLAO)	194	202	203	233	235	270
OSEDO (SAN XIÁN)	698	704	742	780	860	1.009
SADA (SANTA MARÍA)	4.269	4.569	5.195	5.958	6.851	9.132
SOÑEIRO (SAN XIÁN)	585	613	618	618	647	777
VEIGUE (SANTA COMBA)	263	254	270	288	353	415

Fonte: Elaboración propia.

Poboación en ascenso.

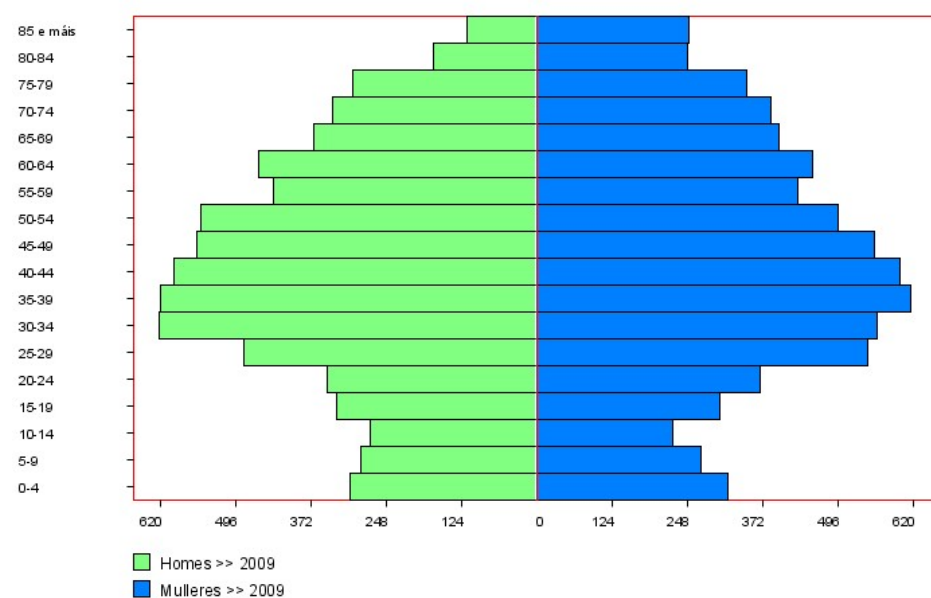
Esta táboa amósanos a intensa poboación do concello que se fai extensiva á totalidade das parroquias, todas elas medran nas últimas tres décadas. Inda que o maior peso poboacional recae en Santa María de Sada e concretamente na capital municipal a vila de Sada.

Poboación segundo sexo e grupos quinquenais de idade

Concello de Sada. Ano 2009	Total	Homes	Mulleres
Total	14.487	7.148	7.339
0-4	621	307	314
5-9	557	289	268
10-14	496	273	223
15-19	629	329	300
20-24	711	345	366
25-29	1.026	482	544
30-34	1.180	620	560
35-39	1.232	618	614
40-44	1.193	596	597
45-49	1.115	560	555
50-54	1.047	552	495
55-59	861	433	428
60-64	909	457	452
65-69	764	366	398
70-74	721	336	385
75-79	647	302	345
80-84	416	169	247
85 e máis	362	114	248

Pirámide de poboación do Concello de Sada.

Poboación segundo sexo e grupos quinquenais de idade
[Filtros: Espacio=Sada]

4.1.3. Estrutura da poboación

No estudo das características demográficas da comarca da Coruña aprécianse dúas realidades ben diferenciadas, unha é a propia da cidade central e outra a dos concellos ou zonas periféricas, sendo na actualidade maior o crecemento da poboación na área suburbana que no municipio central, onde a dinámica demográfica esta a sufrir unha tendencia regresiva.

Dentro da área rururbana ou segundo anel na estrutura metropolitana, o concello de Sada presenta unha notable ocupación residencial, froito da desconxestión da cidade central. A evolución demográfica do concello presenta un notable crecemento cun claro rexuvenecemento da estrutura da súa pirámide de poboación, na que destaca un importante continxente de adultos activos novos.

Pese o incremento constante da poboación nas últimas décadas o estudo das gráficas e táboas da estrutura da poboación por idades reflicte unha poboación avellentada, onde os menores de 16 anos representan o 12,4% da poboación total, mentres que os maiores de 64 representan o 20,1%. Dos 16 os 64 anos (67,5%) podemos diferenciar dous grupos con grandes responsabilidades na dinámica demográfica: un primeiro dos 16 ós 40 anos (33%), e un segundo dos 40 ós 64 anos (35%). Ámbolos dous teñen gran importancia na dinámica demográfica, debido a súa repercusión directa no crecemento vexetativo ao ser potencialmente os efectivos máis fértiles e con capacidade teórica de xerar actividades económicas demandantes de recursos humanos. Neste sector de poboación economicamente activa hai que destacalo maior continxente no subsector 40-64 o que nos indica un grao de madurez importante moi preto do sector vello da poboación.

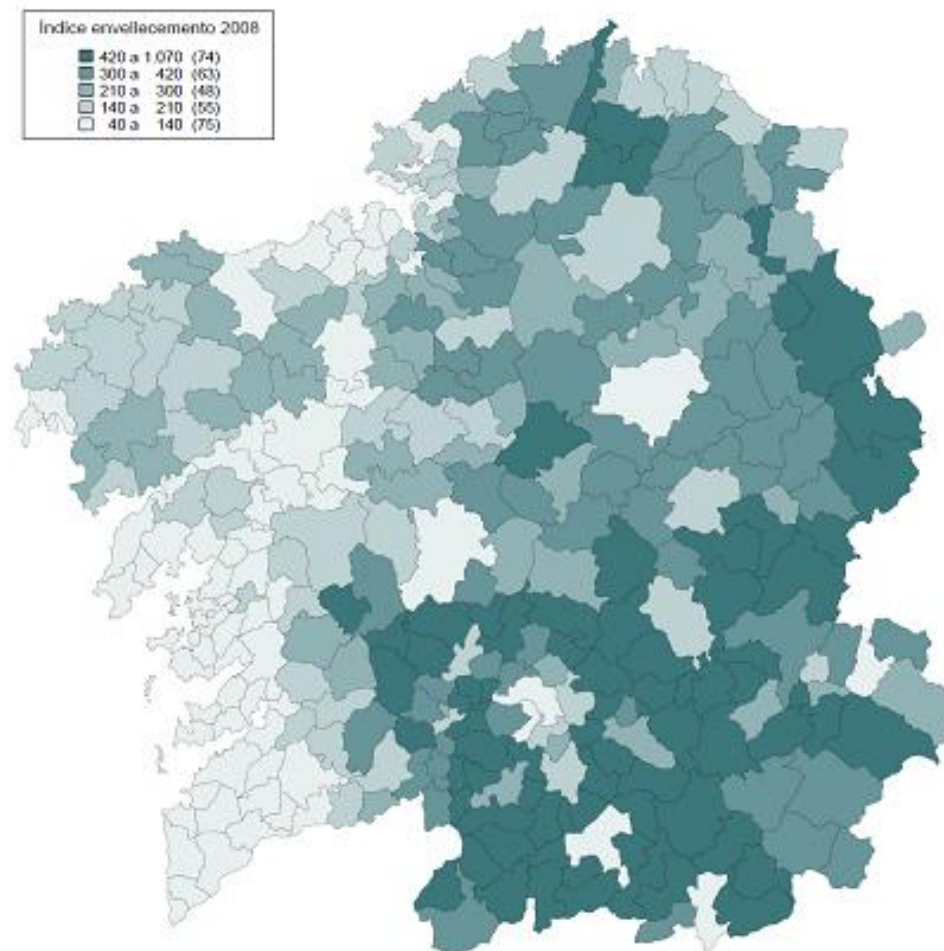
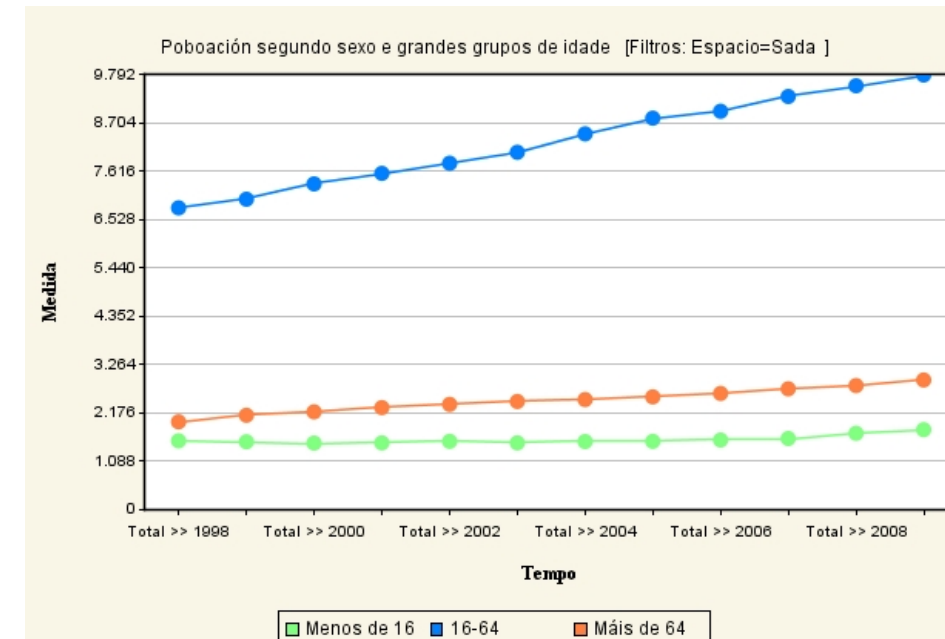
O feito de que o crecemento da poboación nas últimas décadas non sexa capaz de rexenerar a dinámica demográfica do concello pode estar en relación cunha poboación cunha notable compoñente residencial, onde segundas residencias pasan a ser vivendas principais ocupadas por maiores que buscan unhas mellores condicións de vida e tranquilidade.

En termos xerais considérase que unha poboación está avellentada cando os efectivos máis novos non superan o 20% do total e os vellos exceden do 15%.

Pese ao importante continxente de poboación activa non cabe falar de dinamismo demográfico, só a perspectiva do incipiente incremento da base da pirámide de poboación e o aumento do continxente de poboación nova, entre as idades de 0-4, 5-9 e 15-19, 20-24 permitirían un albisco de esperanza. O incremento da base da pirámide entre os 0 e os 4 anos pode ser o resultado do asentamento de parellas novas en idade de procrear que ante a imposibilidade de asentarse na capital comarcal, encontran na periferia esa posibilidade.

Na pirámide destaca un perfil moi ancheado no centro, que se corresponde cun importante continxente de individuos activos, procedentes en gran medida dun saldo migratorio positivo, xa se comentou con anterioridade a repercusión e importancia deste sector na dinámica demográfica. Hai que destacar o importante volume de poboación vella no cumio da pirámide en contraste cun primeiro tramo moi retraído no que se albiscan esperanzas de natalidade na base.

Evolución da estrutura demográfica por grandes grupos de idade: 1998-2009:

ÍNDICE DE ENVELLECIMENTO DOS CONCELLOS GALEGOS. ANO 2008
Fonte: IGE. Indicadores demográficos.

Poboación segundo sexo e grandes grupos de idade.

Concello de Sada. Ano 2009	Total	Homes	Mulleres
Total	14.487	7.148	7.339
Menos de 16	1.792	934	858
16-64	9.785	4.927	4.858
Máis de 64	2.910	1.287	1.623

A relación masculinidade-feminidade, e minimamente favorable ás mulleres cun 50,66% da poboación total.

Indicadores de poboación.

Concello de Sada.	Ano 2008
Idade media	44,0
Homes	43,1
Mulleres	44,9
Porcentaxe de poboación menor de 20 anos	15,6
Porcentaxe de poboación entre 20 e 64 anos	64,5
Porcentaxe de poboación de 65 e máis anos	19,8
Índice de envelhecimento	126,9
Índice de sobreenvellecemento	11,8
Índice de dependencia global	55,0
Índice de dependencia xuvenil	24,2
Índice de dependencia senil	30,8

Evolución da taxa bruta de natalidade (‰) nos concellos da comarca da Coruña: 1998-2007.

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
GALICIA	6,8	6,8	7,0	7,1	7,1	7,2	7,5	7,6	7,7	7,8
A CORUÑA	6,8	6,8	7,0	7,2	7,1	7,2	7,5	7,7	7,9	7,9
Abegondo	4,6	4,4	5,1	6,6	6,2	5,7	6,3	7,1	7,6	7,1
Arteixo	8,0	8,4	9,3	10,2	10,3	9,5	10,6	11,7	11,4	12,1
Bergondo	5,3	5,2	5,1	5,1	5,7	6,4	6,9	7,4	7,3	6,5
Cambre	11,1	11,2	12,2	12,2	11,1	11,5	11,9	11,6	11,5	10,4
Carral	5,8	6,2	7,3	6,6	6,9	8,3	7,8	7,8	8,2	6,7
Coruña, A	6,9	7,0	7,1	7,4	7,3	7,2	7,5	7,9	8,1	8,1
Culleredo	9,9	9,8	10,4	11,0	11,3	11,3	11,2	11,6	11,5	12,4
Oleiros	9,0	8,7	8,8	9,1	8,3	8,5	9,6	9,2	9,0	9,2
Sada	7,5	7,2	8,0	7,2	6,2	7,3	7,7	8,0	8,6	8,6

Evolución do índice sintético de fecundidade nos concellos da comarca da Coruña: 1998-2007

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
GALICIA	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0	1,04
A CORUÑA	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	1,03
Abegondo	0,7	0,7	0,8	1,0	0,9	0,9	0,9	1,0	1,1	1,05
Arteixo	0,9	1,0	1,0	1,1	1,1	1,0	1,1	1,2	1,2	1,27
Bergondo	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	1,0	1,0	1,1	1,1	0,94
Cambre	1,1	1,1	1,2	1,2	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,10
Carral	0,8	0,9	1,0	0,9	0,9	1,2	1,1	1,1	1,1	0,89
Coruña, A	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	0,99
Culleredo	1,1	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,1	1,28
Oleiros	1,1	1,1	1,1	1,1	1,0	1,0	1,2	1,1	1,1	1,10
Sada	1,0	1,0	1,1	0,9	0,8	1,0	1,0	1,0	1,1	1,13

4.1.4. Dinámica da poboación

4.1.4.1. Movemento natural da poboación: natalidade, mortalidade e crecemento vexetativo.

No entorno comarcal (Abegondo, Arteixo, Bergondo, Cambre, Carral, A Coruña, Culleredo, Oleiros e Sada) as taxas de natalidade e mortalidade ofrecen contrastes dispares.

O concello de Culleredo ofrece, no ano 2007, a taxa de natalidade máis alta (12,4‰) seguido de Arteixo (12,1‰), Cambre (10,4‰), Oleiros (9,2‰) e Sada (8,6‰). Estas taxas superan a media autonómica (7,8‰) e provincial (7,9‰). Por debaixo desas medias atópanse Abegondo (7,1‰), Bergondo (6,5‰) e Carral (6,7‰). E significativo que o concello de Sada se atope entre os cinco primeiros concellos sendo o único deles que non pertence á área suburbana ou primeiro anel metropolitano. Os outros tres concellos pertencen á área rururbana ou segundo anel metropolitano. O concello da Coruña (8,1‰) mantense por riba das medias autonómica e provincial pero por debaixo dos concellos da área suburbana e tamén por baixo do Concello de Sada.

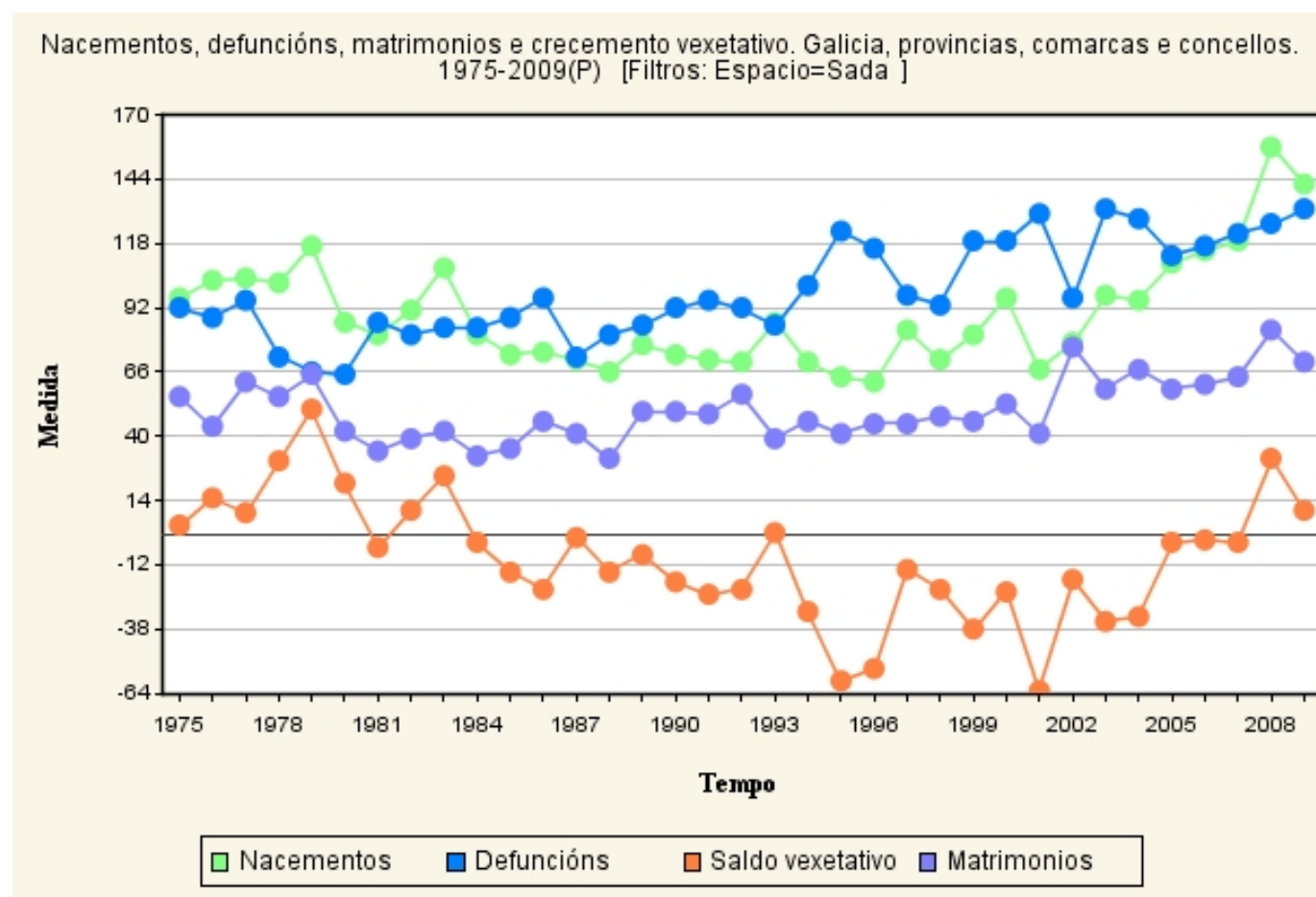
O índice sintético de fecundidade representa o número esperado de fillos por muller ao longo da súa vida fértil (de 15 a 49 anos). Obtense como a suma das taxas específicas de fecundidade por idade. Na última década no concello de Sada supérase o índice 1, sendo un dos máis altos do entorno comarcal tralos concellos de Culleredo e Arteixo, pola contra Bergondo, Carral e A Coruña non acadan o valor de referencia.

Evolución da taxa bruta de mortalidade nos concellos da comarca da Coruña: 1998-2007

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
GALICIA	10,3	10,5	10,6	10,5	10,3	10,6	10,6	10,5	10,6	10,7
A CORUÑA	9,7	10,0	10,1	9,9	9,8	10,0	10,2	10,1	10,1	10,3
Abegondo	14,6	13,0	11,3	11,8	11,6	12,8	12,8	12,6	13,3	13,1
Arteixo	6,7	7,1	6,8	7,0	7,0	7,1	6,6	6,4	6,8	6,5
Bergondo	11,4	10,4	10,9	12,6	10,5	11,8	12,9	11,7	12,0	11,8
Cambre	6,8	7,0	6,7	6,6	6,2	6,5	6,9	6,7	6,2	5,7
Carral	9,7	11,3	14,7	14,0	11,9	11,7	12,0	12,4	10,4	9,7
Coruña, A	8,9	9,2	9,3	9,2	9,2	9,5	9,8	9,6	9,6	9,6
Culleredo	7,0	7,2	6,7	6,0	6,1	5,9	6,4	6,8	6,9	6,7
Oleiros	9,5	9,3	9,8	9,9	9,0	8,4	9,2	9,3	8,9	8,9
Sada	9,2	10,0	10,8	11,0	9,7	9,5	10,4	9,4	8,8	8,8

En canto á defuncións, Sada ten unha taxa de mortalidade do 8,8%, só inferior nos concellos de Culleredo (6,7‰), Arteixo (6,5‰) e Cambre (5,7‰). Todas elas moi inferiores á media autonómica e provincial.

Evolución dos nacementos, defuncións, matrimonios e crecemento vexetativo no concello de Sada: 1975-2009.

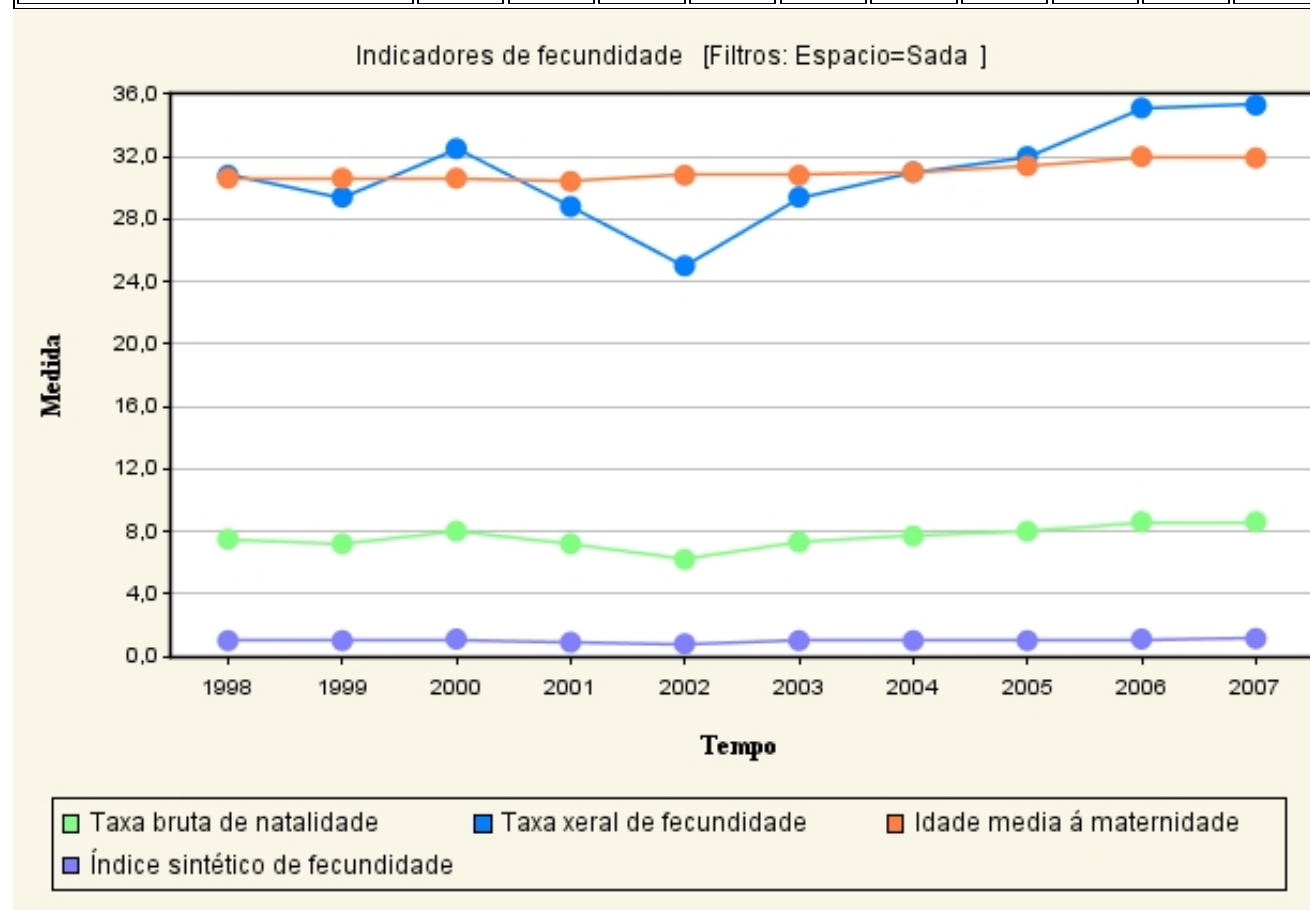
Nacementos, defuncións, matrimonios e crecemento vexetativo . 1975-2009.

Concello de Sada	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Nacementos	81	96	67	78	97	95	110	115	119	157	142
Defuncións	119	119	130	96	132	128	113	117	122	126	132
Saldo vexetativo	-38	-23	-63	-18	-35	-33	-3	-2	-3	31	10
Matrimonios	46	53	41	76	59	67	59	61	64	83	70

Tras case un cuarto de século cun saldo vexetativo negativo, nos últimos anos aparece un balance positivo. A pesar de que o número de nacementos incrementouse de forma paulatina na primeira década, o alto número de defuncións (debido o alto contingente de poboación vella) dificulta a aparición dun balance vexetativo positivo continuado.

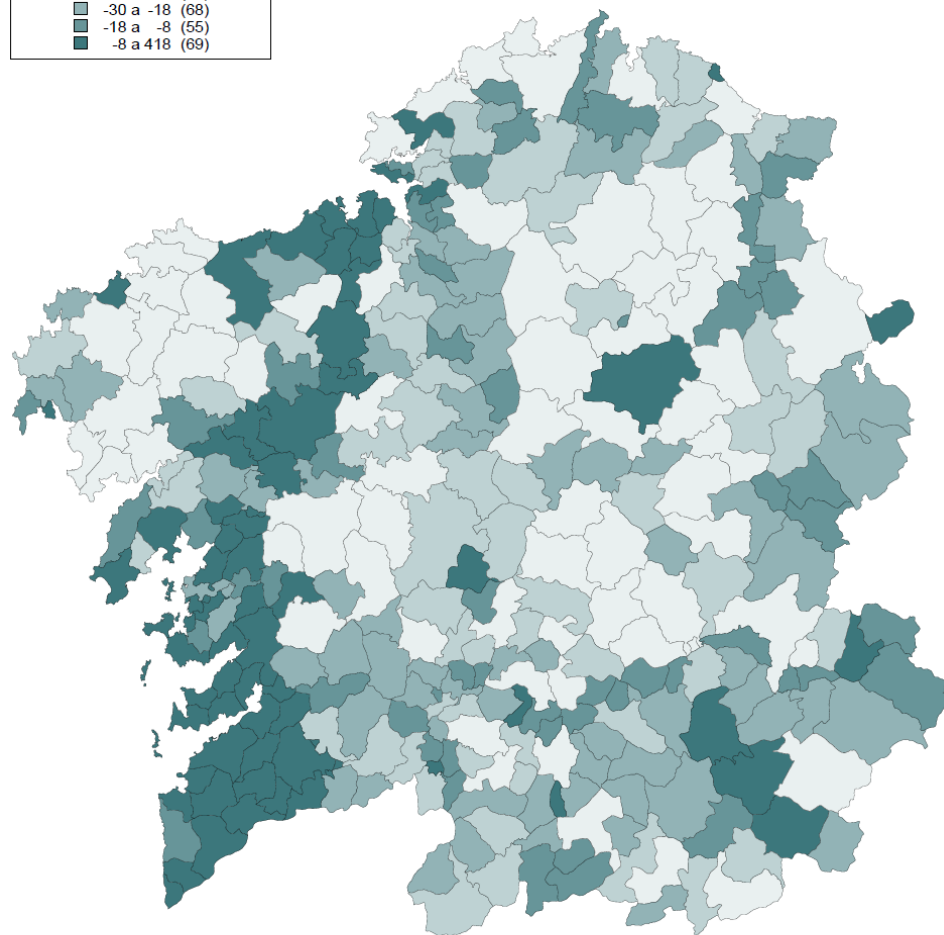
Evolución dos indicadores de fecundidade: 1998-2007.

Concello de Sada	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Taxa bruta de natalidade	7,5	7,2	8,0	7,2	6,2	7,3	7,7	8,0	8,6	8,6
Taxa xeral de fecundidade	30,8	29,4	32,5	28,8	25,0	29,4	31,0	32,0	35,1	35,3
Idade media á maternidade	30,6	30,6	30,6	30,4	30,8	30,8	31,0	31,4	32,0	31,9
Índice sintético de fecundidade	1,0	1,0	1,1	0,9	0,8	1,0	1,0	1,0	1,1	1,13

Crecedemento vexetativo 2008

- 313 a -44 (66)
- 44 a -30 (57)
- 30 a -18 (68)
- 18 a -8 (55)
- 8 a 418 (69)

**CRECIMENTO VEXETATIVO DA POBOACIÓN
DOS CONCELLOS GALEGOS. ANO 2008 (Datos provisionais)**

Fonte IGE-INE. Movemento natural da poboación.

Evolución do saldo vexetativo nos concellos da Comarca da Coruña: 1975-2009

	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Galicia	18.016	14.473	2.132	-5.478	-9.665	-9.440	-8.286	-7.997	-8.407	-6.454	-7.445
A Coruña	8.719	6.480	1.413	-1.658	-3.495	-3.085	-2.647	-2.418	-2.836	-1.793	-2.458
Abegondo	7	32	-9	-36	-57	-32	-35	-30	-39	-49	-52
Arteixo	101	136	53	36	27	63	125	122	185	159	179
Bergondo	-1	17	-27	-40	-37	-51	-31	-30	-39	-40	-35
Cambre	35	72	1	8	31	102	117	114	100	113	115
Carral	17	16	-18	-14	-24	-38	-29	4	-37	-3	-21
A Coruña	2.763	1.709	616	0	-576	-467	-351	-338	-437	-1	-198
Culleredo	85	84	23	-9	54	106	137	112	194	174	114
Oleiros	24	80	30	-22	-18	-19	-6	10	8	49	-40
Sada	4	21	-15	-19	-59	-23	-3	-2	-3	31	10

4.1.4.2. Movements migratorios

Xunto co crecemento vexetativo o saldo migratorio (número de inmigrantes menos número de emigrantes) completa o balance demográfico dun territorio. O saldo migratorio constitúe un factor clave para coñecer-lo crecemento real da poboación así como a súa tendencia. Este factor ten unha incidencia directa no crecemento vexetativo, xa que os efectivos que emigran ou inmigran, son sempre persoas xoves con máis repercusión no movemento natural.

No ano 2008 marcharon de Galicia 28.091 persoas e chegaron 38.789 procedentes do resto de España e do estranxeiro (15.135 persoas), o que sitúa o saldo migratorio externo en 10.698 persoas.

En torno o 46% dos inmigrantes que recibiu Galicia procedía de España. Aproximadamente o 20% dos galegos que marcharon de Galicia fixoo a outro país fóra de España.

A nivel provincial o saldo migratorio presenta un balance positivo de 3.849 persoas, delas 3.170 proceden do saldo externo e o 41% son inmigrantes estranxeiros.

Saldo migratorio dos concellos da comarca da Coruña.

Migracións segundo tipo da migración e sexo.

Concello de Sada Ano 2009	Total	Homes	Mulleres
EMIGRACIÓN	703	347	356
Emigración interna	506	248	258
Emigración externa	197	99	98
A outra CCAA	119	59	60
Ao estranxeiro	78	40	38
INMIGRACIÓN	957	477	480
Inmigración interna	641	318	323
Inmigración externa	316	159	157
Doutra CCAA	163	83	80
Do estranxeiro	153	76	77

Emigración interna no concello de Sada.

Ano 2009	Total	Á mesma provincia	Á mesma comarca	A outra comarca da mesma provincia	A outra provincia de Galicia
EMIGRACIÓN INTERNA	506	451	354	97	55

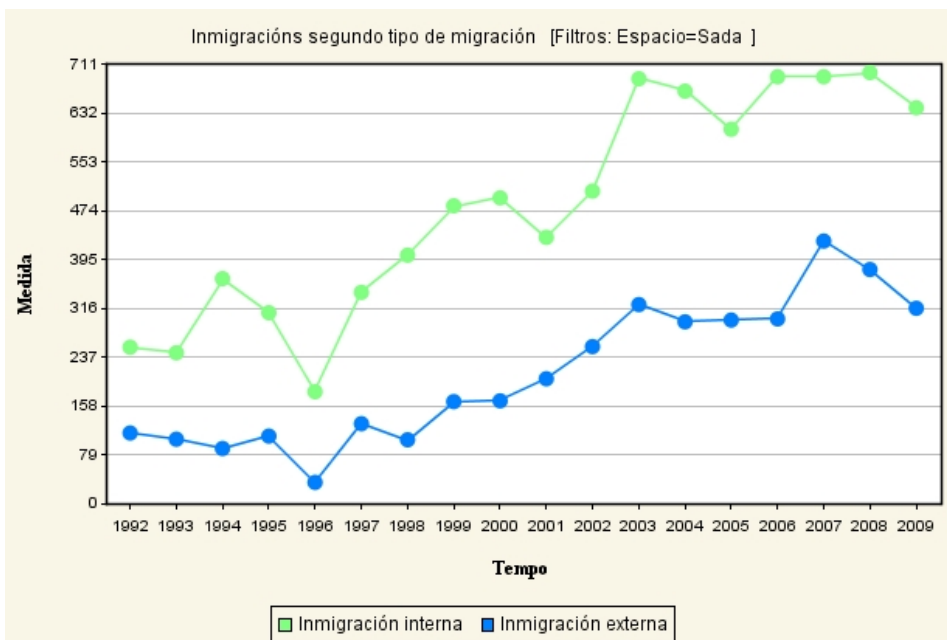
Inmigración interna no concello de Sada.

Ano 2009	Total	Da mesma provincia	Da mesma comarca	Doutra comarca da mesma provincia	Doutra provincia de Galicia
INMIGRACIÓN INTERNA	641	599	516	83	42

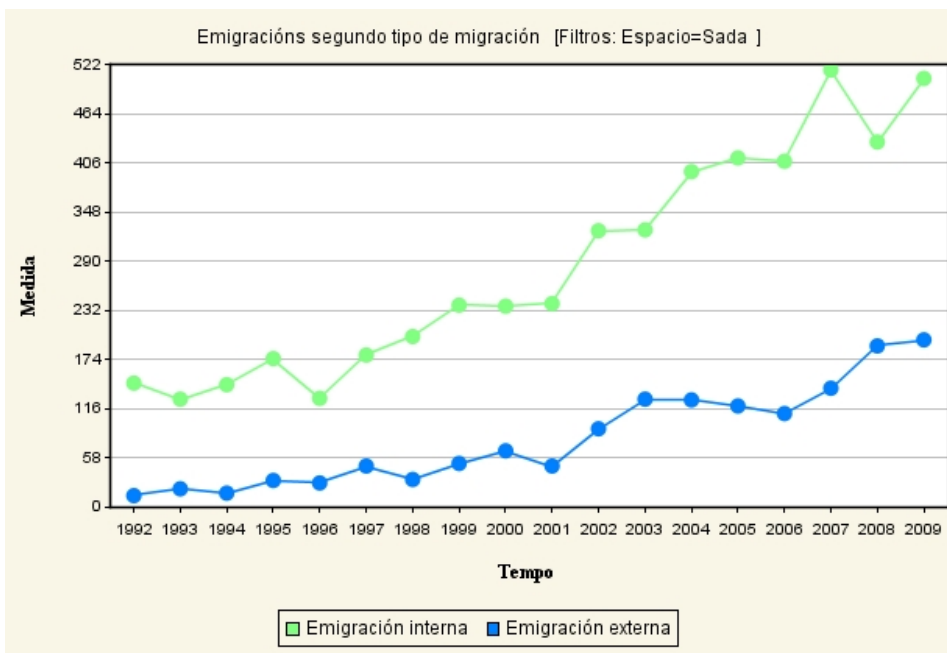
Ano 2009	Total	Saldo interno	Intraprovincial	Co resto de Galicia	Saldo externo	Co resto de España	Co estranxeiro
GALICIA	10.698	-	-	-	10.698	4.938	5.760
A CORUÑA	3.849	679	-	679	3.170	1.866	1.304
Abegondo	3	-5	-1	-4	8	-2	10
Arteixo	378	209	203	6	169	65	104
Bergondo	91	55	49	6	36	5	31
Cambre	284	199	166	33	85	-9	94
Carral	121	86	83	3	35	15	20
Coruña, A	-285	-391	-643	252	106	192	-86
Culleredo	343	207	165	42	136	44	92
Oleiros	152	109	120	-11	43	-25	68
Sada	254	135	148	-13	119	44	75

No ano 2009 os concellos da comarca da Coruña aportaron case o 40% do saldo migratorio positivo provincial (1.341 persoas) e o 13% do total de Galicia. Este continxente de poboación confirma esta área como un destacado polo de atracción demográfica pese a situación de crise actual. Destaca o dato do concello da Coruña, único concello da comarca cun saldo negativo pese a ter o saldo externo e o saldo co resto de Galicia positivos, este feito indica que na súa meirande parte a súa perda intraprovincial repártese entre os concellos limítrofes. Cumpre salientar que os efectivos que se desprazan, por tratarse na súa meirande parte de poboación adulta nova, teñen gran repercusión na dinámica demográfica.

Evolución da inmigración segundo o destino: 1992-2009.

Evolución da emigración segundo o destino: 1992-2009.

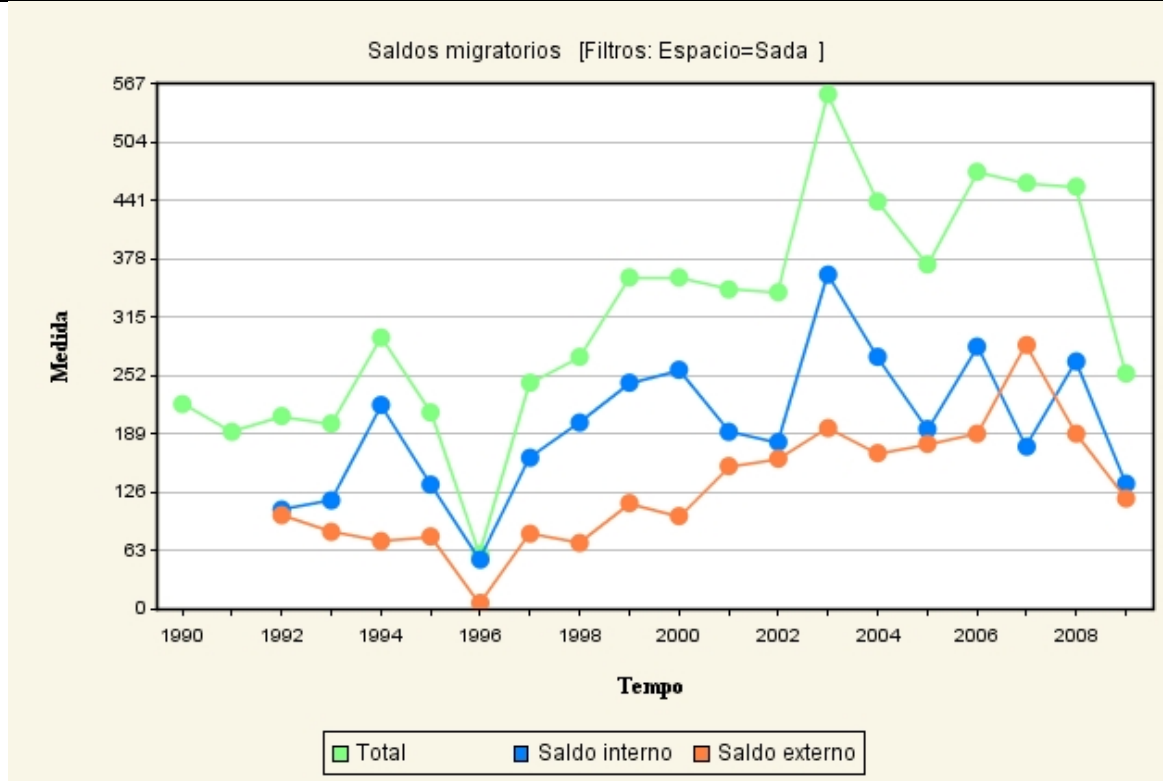

O concello de Sada presenta un saldo migratorio positivo que se repite dende fai máis de dúas décadas. No ano 2009 o saldo migratorio positivo acada 254 persoas: marcharon 703 persoas fronte as 957 que chegaron. Destas últimas o 54% procede dun concello da propia comarca e máis do 91% dun concello de Galicia.

Inda que as cifras amosan un balance favorable, cabe salienta o gran número de persoas que emigran, sobre todo as que o fan dentro da propia comunidade autónoma; a emigración interna rexistra un movemento de 506 persoas, máis do 71% do total dos emigrantes van a outro concello de Galicia, e o 51% do total quedan na propia comarca da Coruña.

Evolución do saldo migratorio no concello de Sada: 1990-2009.

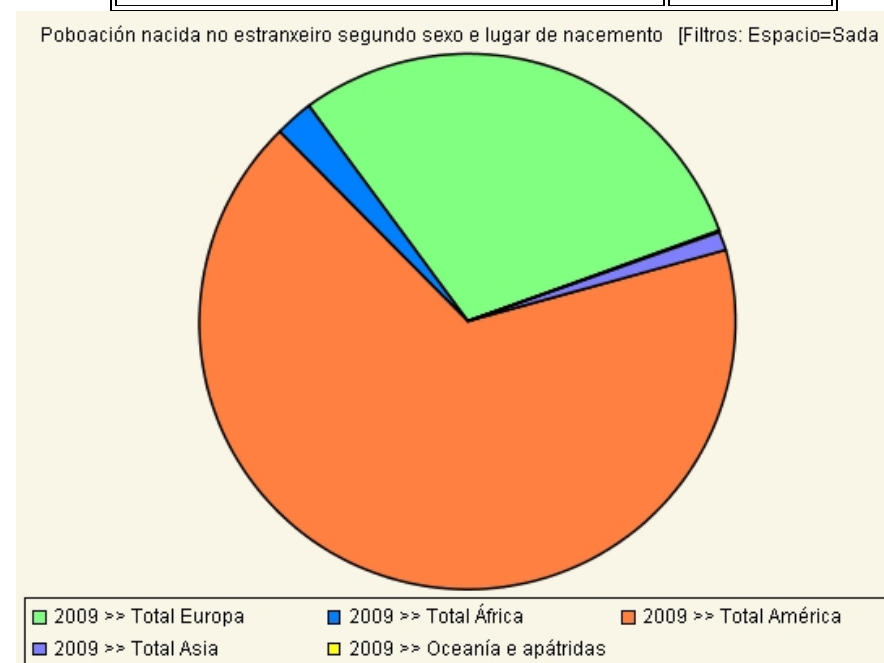
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
TOTAL	221	191	208	200	293	212	59	244	272	358	358	345	342	556	440	372	472	460	456	254
Saldo interno	107	117	220	134	53	163	201	244	258	191	180	361	272	194	283	175	267	135
Intraprovincial	111	101	195	127	38	147	192	232	237	161	161	334	248	179	275	142	223	148
Co resto de Galicia	-4	16	25	7	15	16	9	12	21	30	19	27	24	15	8	33	44	-13
Saldo externo	101	83	73	78	6	81	71	114	100	154	162	195	168	178	189	285	189	119
Co resto de España	37	27	32	15	-10	2	11	3	-21	18	4	41	56	17	27	32	45	44
Co estranxeiro	64	56	41	63	16	79	60	111	121	136	158	154	112	161	162	253	144	75

O gran aporte de poboación procedente de América está en relación directa co continxente emigrado a América Latina nos anos 50 e 60. Moitos dos fillos e netos destes emigrantes nacidos fora volven ao país de orixe da familia.

Poboación estranxeira residente no concello de Sada segundo lugar de procedencia

Concello de Sada. Ano 2009	Total
Porcentaxe de poboación estranxeira	12,5%
Total nacidos no estranxeiro	1.819
Total Europa	536
Total África	43
Total América	1.217
Total Asia	20
Oceanía e apátridas	3

O gran aporte de poboación procedente de América está en relación directa co continxente emigrado a América Latina nos anos 50 e 60. Moitos dos fillos e netos destes emigrantes nacidos fora volven ao país de orixe da familia.

Poboación de nacionalidade española inscrita no concello de Sada e residente no estranxeiro.

Concello de Sada. Ano 2010	Total	Homes	Mulleres
Padrón de Españois Residentes no Estranxeiro (PERE).	1.716	856	860

4.1.4.3. Proxeccións de poboación

Evolución da poboación da comarca 1999-2009.

Comarca da Coruña	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Total	354.520	356.636	358.302	364.732	370.849	373.422	377.906	380.987	384.616	389.289	393.470

Estimación da poboación comarca segundo as proxeccións do IGE 2008-2017.

Comarca da Coruña	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Total	383.562	387.248	390.783	394.127	397.297	400.281	403.078	405.690	408.058	410.270

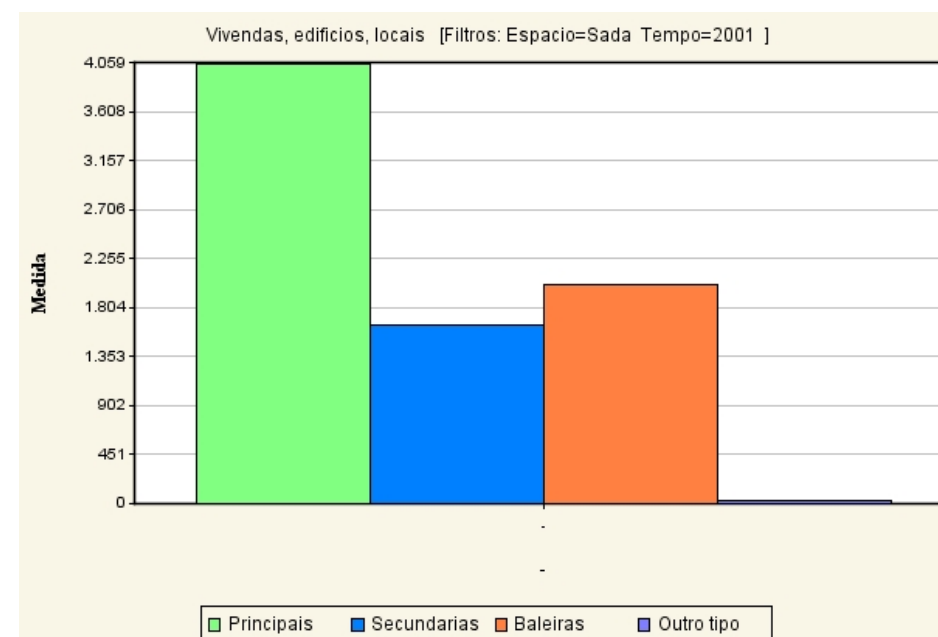
As táboas comparativas da evolución da poboación real comarca (1998-2008) coa poboación teórica para o período 2008-2017 reflicten un pesimismo estatístico superado pola realidade demográfica. Tendo en conta o ritmo de crecemento da última década a poboación comarca no ano 2017 debería aproximarse aos 424.000 habitantes.

No caso concreto do concello de Sada, a finais da seguinte década a poboación municipal podería acercarse aos 19.000 habitantes.

A estrutura demográfica evolucionaría cara a un ancheamento da base da pirámide da poboación, cun incremento notable na proporción de poboación vella e na poboación adulta madura. O grupo de poboación adulta nova estaría condicionado polo balance do saldo migratorio.

4.1.4.4. Poboación e vivenda

Vivendas familiares: principais, secundarias e baleiras.

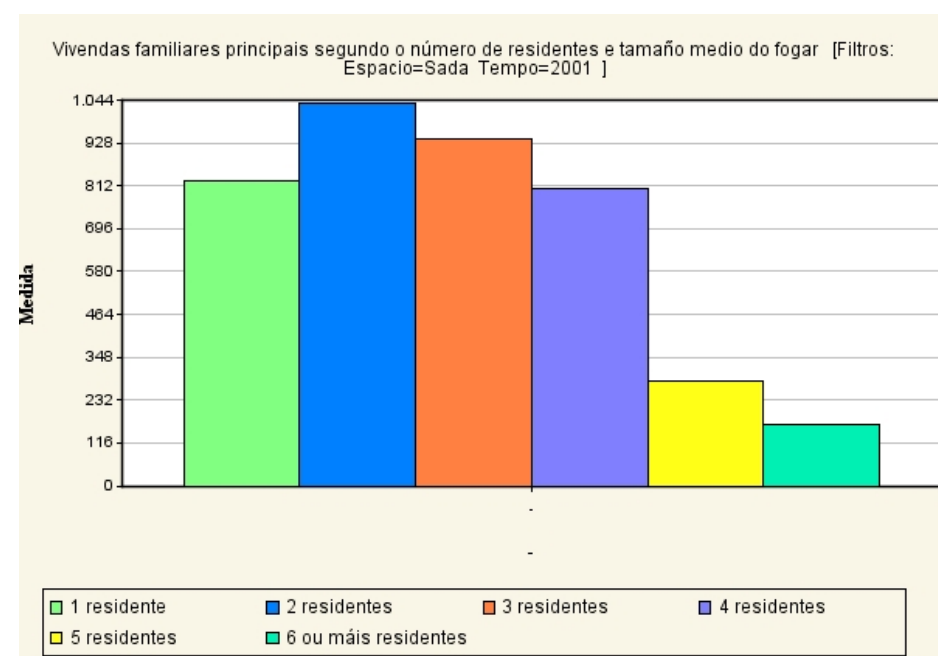

Vivendas, edificios e locais.

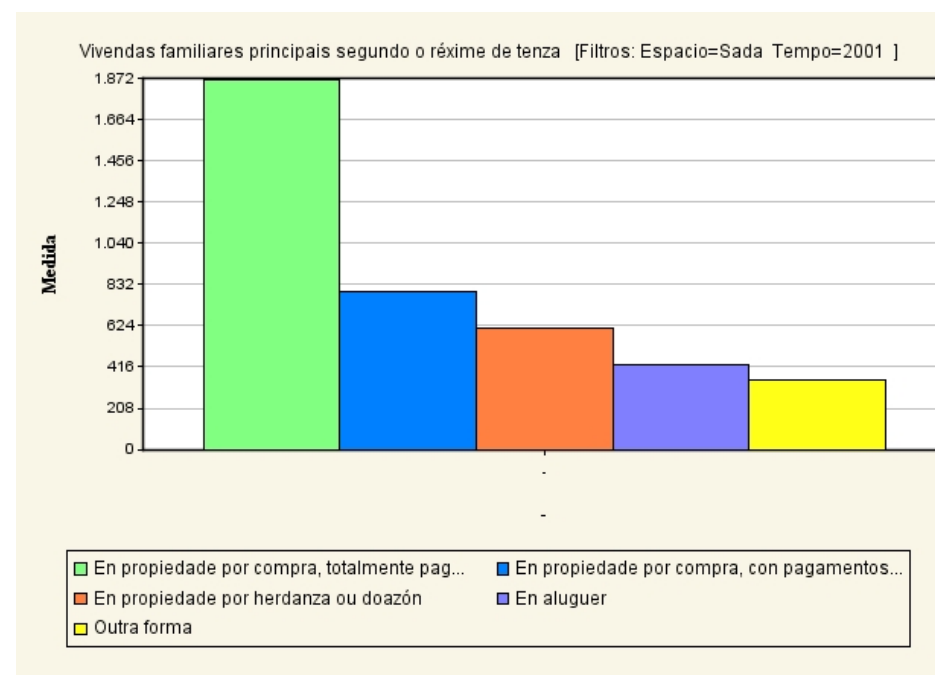
Concello de Sada. Ano 2001	Total
Vivendas familiares	7.725 ^(*)
Edificios	4.207
Locais	562

^(*)En traballo de campo contabilízanse na actualidade 10.700 vivendas

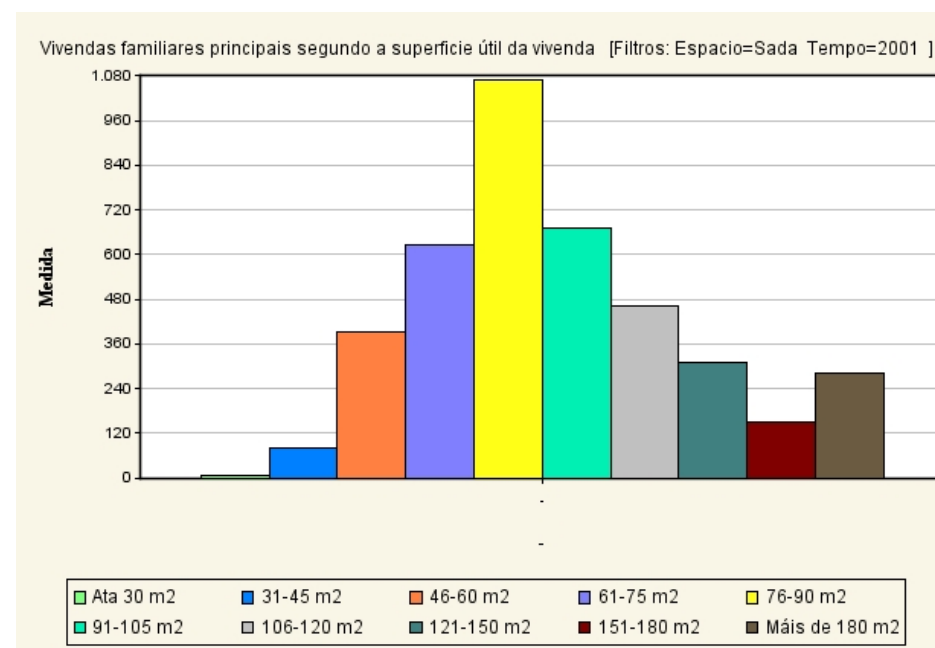
Vivendas familiares principais segundo número de residentes

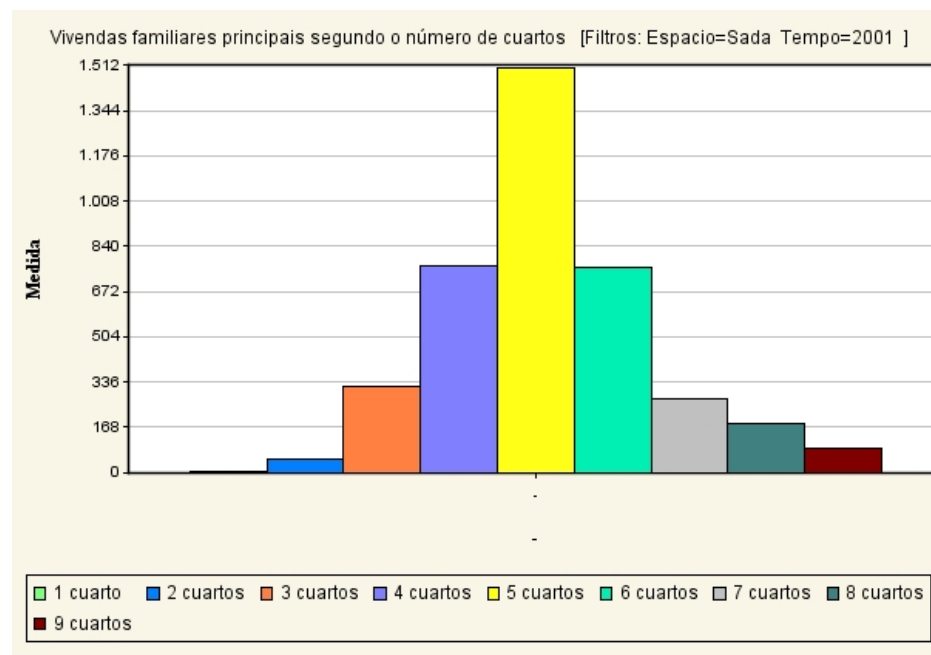
Vivendas familiares principais segundo o réxime de tenza.

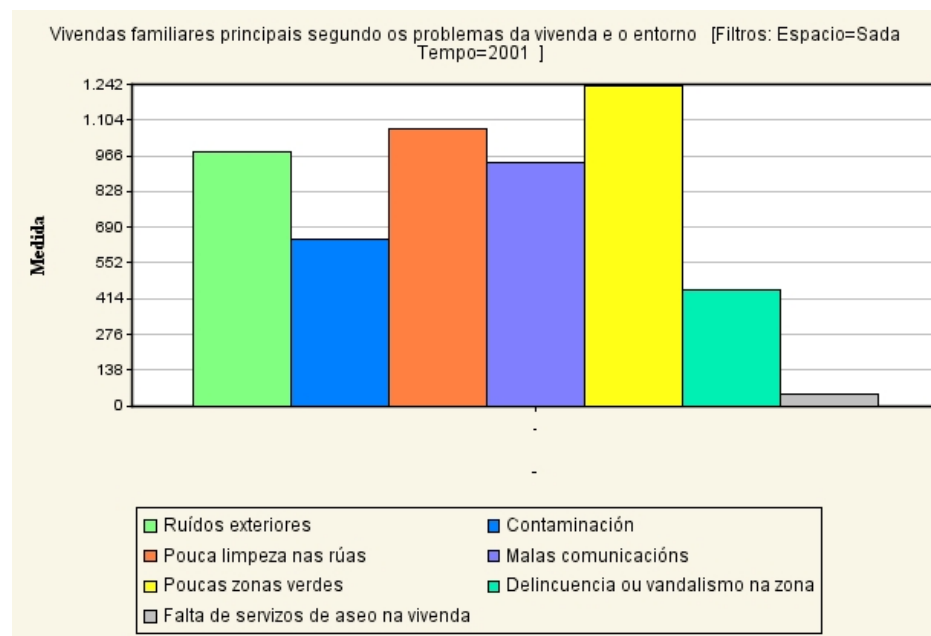
Vivendas familiares principais segundo a superficie útil da vivenda.

Vivendas familiares principais segundo o número de cuartos

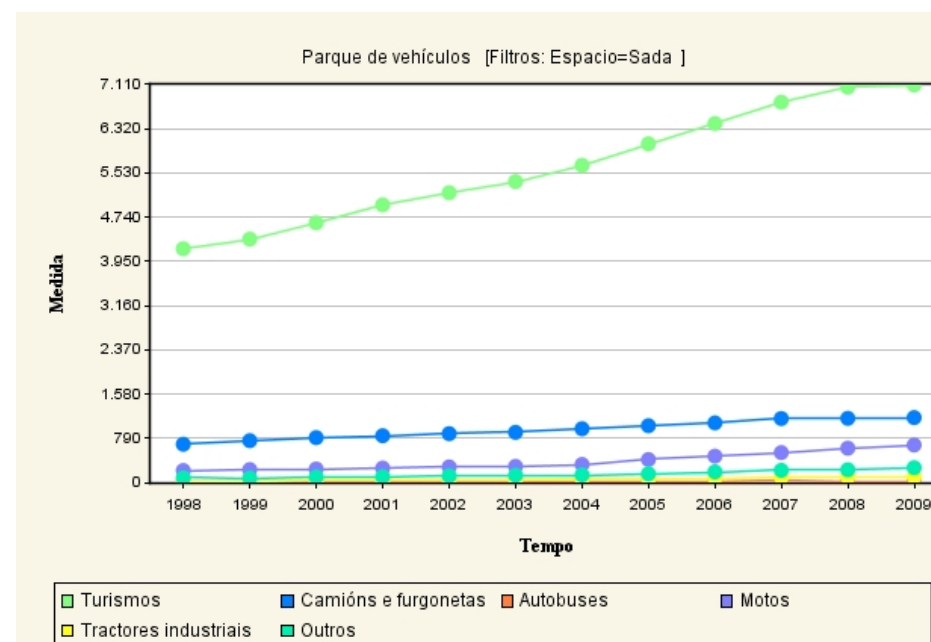
Vivendas familiares principais segundo os problemas da vivenda e o entorno

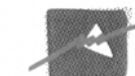
Matriculación de vehículos por tipo de vehículo

Concello de Sada. Ano 2009	Nº de matriculacións
Camións e furgonetas	42
Autobuses	0
Turismos	414
Motocicletas	38
Tractores industriais	3
Ciclomotores	11
Remolques e semirremolques	3
Outros	65

Evolución do parque de vehículos

Concello de Sada	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Total	5.191	5.445	5.826	6.212	6.511	6.767	7.162	7.720	8.241	8.808	9.158	9.306
Turismos	4.174	4.347	4.637	4.959	5.174	5.374	5.664	6.047	6.411	6.792	7.058	7.097
Camións e furgonetas	682	747	802	835	872	896	959	1.015	1.065	1.144	1.145	1.160
Autobuses	16	17	15	16	21	26	23	27	27	30	19	15
Motos	214	231	240	258	278	288	323	410	472	536	614	669
Tractores industriais	21	23	34	40	48	53	58	64	76	88	96	101
Outros	84	80	98	104	118	130	135	157	190	218	226	264

4.1.5. Cadro resumo de sociedade e poboación

Poboación (Padrón)					Indicadores demográficos					
	Total	Homes	Mulleres	Período				Dato	Período	
Poboación total	14.487	7.148	7.339	2009	Taxa bruta de natalidade (o/oo)			8,6	2007	
de 0 a 15 anos	1.792	934	858	2009	Taxa bruta de mortalidade (o/oo)			8,8	2007	
de 16 a 64 anos	9.785	4.927	4.858	2009	Índice de envellecemento			126,9	2008	
de 65 e máis anos	2.910	1.287	1.623	2009	Idade media á maternidade			31,9	2007	
Poboación estranxeira	861	390	471	2009	Número medio de fillos por muller			1,13	2007	
Idade media	44	43,1	44,9	2008	Taxa bruta de nupcialidade (o/oo)			4,6	2007	
Movemento natural da poboación					Idade media ó primeiro matrimonio					
	Total	Homes	Mulleres	Período		Homes	Mulleres	Período		
Nacementos	142	76	66	2009		31,7	29,4	2007		
Defuncións	132	69	63	2009	Alumnos matriculados no ensino non universitario					
Matrimonios	70			2009		Dato			Período	
Saldo vexetativo	10			2009	Total			1.412	2009-2010	
Movementos migratorios					Educación infantil					
		Emigracións	Inmigracións	Período				302	2009-2010	
A mesma provincia		451	599	2009	Educación primaria					
A outra provincia		55	42	2009				555	2009-2010	
A outra comunidade		119	163	2009	ESO					
Estranxeiro		78	153	2009				367	2009-2010	
Paro rexistrado					Afiliacións en alta laboral					
	Total	Homes	Mulleres	Período		Total	Homes	Mulleres	Período	
Por idade						4.749	2.557	2.192	2010/Xuño	
Total	953	425	528	2009	Afiliacións en alta laboral por sectores					
menores de 25 anos	91	57	35	2009				Dato		Período
outras idades	862	368	493	2009	Agricultura e pesca			145	2010/Xuño	
Por sectores de actividade					Industria			565	2010/Xuño	
Agricultura	23	17	7	2009	Construción			447	2010/Xuño	
Industria	109	64	45	2009	Servizos			3.592	2010/Xuño	
Construción	134	114	20	2009	Nº de beneficiarios de pensións non contributivas da Seguridade Social			196	2009	
Servizos	634	214	420	2009	Nº de contratos iniciais rexistrados			2.526	2009	
Sen emprego anterior	52	16	36	2009						
Eleccións										
Censo electoral				2009						

4.2. SOCIOECONOMÍA

4.2.1. Análise socioeconómica

A Área Metropolitana da Coruña⁶ experimentou un forte crecemento demográfico relacionado coa expansión do sistema produtivo local. Entre os anos 2001 e 2006 incrementouse nun 10,3% o número de empresas e un 13,6% o número de empregos existentes.

Segundo os datos estatísticos (Seguridade Social, Caixanova, Ardán), a AM da Coruña está a ser o primeiro centro empresarial de Galicia con unha maior produtividade aparente, xunto á área urbana con maior rendibilidade do seu tecido empresarial. Esta conxunción aporta unha estrutura económica que constitúe un forte soporte para reforzar a súa competitividade no sistema de cidades de Galicia e co exterior, onde aparece como a aglomeración do sistema urbano galego máis competitiva en termos de produtividade.

En todos os municipios da área metropolitana estase producindo un proceso de crecemento empresarial no que o peso de cada municipio no conxunto tende a incrementarse, configurando unha distribución relativamente homoxénea das tendencias.

Na estrutura económica comarcal destaca o importante número de efectivos activos que se dedican ao sector servizos. Cabe falar dunha comarca profundamente *terciarizada*, pese a importancia da industria nalgúns concellos (Arteixo, Cambre, Carral, Culleredo...) o sector servizos engloba a un continxente que case triplica aos efectivos do resto dos sectores.

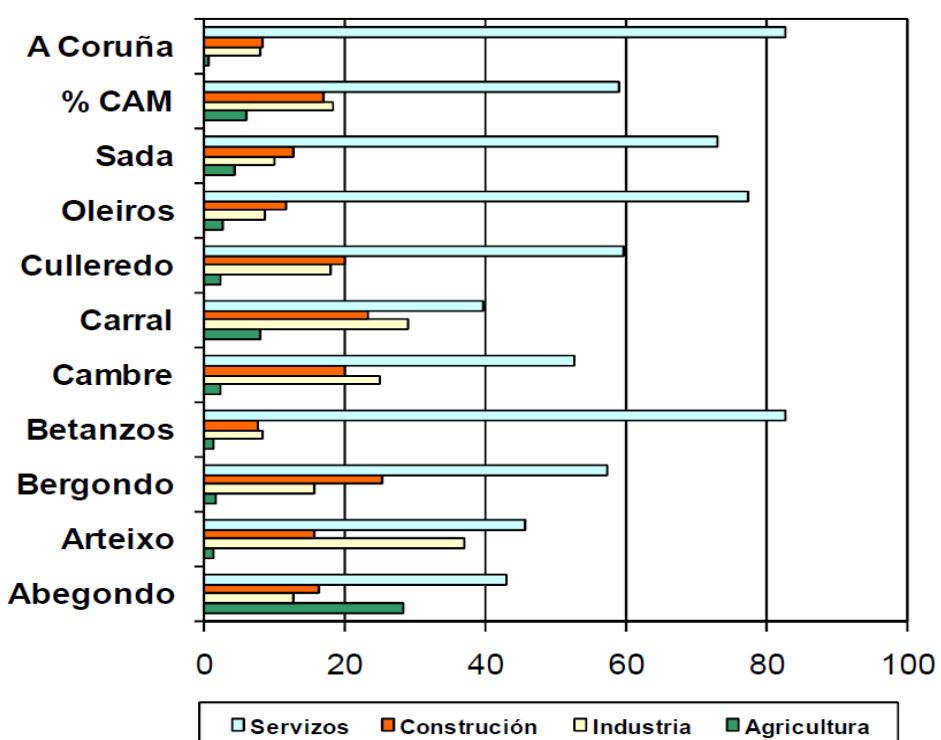
Neste entorno de servizos a cidade da Coruña xoga un papel fundamental, pois nela desenvolven o seu traballo efectivos empadroados noutros concellos da comarca. Este feito outorga uns valores ficticios estatísticos de carácter terciario a concellos que en realidade carecen da infraestrutura de servizos que revelan as estatísticas.

Táboa da estrutura económica por sectores da actividade nos concellos da comarca da Coruña. Inclúese Betanzos por pertencer a Área metropolitana.

	Agricultura		Industria		Construcción		Servizos		Total		Total	
	N ^a	%	N ^a	%	N ^a	%	N ^a	%	N ^a	%	Autónomos	Por conta allea
Abegondo	372	28,2	166	12,6	213	16,2	567	43	1318	100	393	925
Arteixo	243	1,5	6143	37,1	2598	16	7.568	45,7	16552	100	1996	14556
Bergondo	100	1,6	1003	15,8	1605	25,3	3624	57,2	6332	100	486	5846
Betanzos	90	1,4	515	8,2	480	7,7	5178	82,7	6263	100	1064	5199
Cambre	186	2,5	1845	24,9	1480	20	3905	52,7	7416	100	1766	5650
Carral	168	8,1	599	28,9	486	23,4	821	39,6	2074	100	445	1629
Culleredo	236	2,5	1728	18,1	1903	19,9	5.699	59,6	9566	100	1828	7738
Oleiros	240	2,6	785	8,6	1053	11,5	7.039	77,2	9117	100	2477	6640
Sada	192	4,3	442	9,9	575	12,8	3276	73	4485	100	1091	3394
A Coruña	1177	0,8	11486	8,1	11765	8	116803	82,7	141231	100	17027	124204

Fonte: <http://www.axenda21local.es/asmarinas>. (Ministerio de traballo e asuntos sociais ano 2007)

Gráfica de porcentaxes da estrutura económica por sectores da actividade nos concellos da comarca da Coruña. Inclúese Betanzos por pertencer a Área metropolitana.

Fonte: <http://www.axenda21local.es/asmarinas>. (Ministerio de traballo e asuntos sociais ano 2007)

Poboación de 16 e máis anos segundo o sexo e a relación coa actividade económica.

Concello de Sada. Ano 2009	Total
TOTAL	12.695
POBOACIÓN ACTIVA	5.628
Ocupados	4.675
Parados	953
POBOACIÓN INACTIVA	7.067

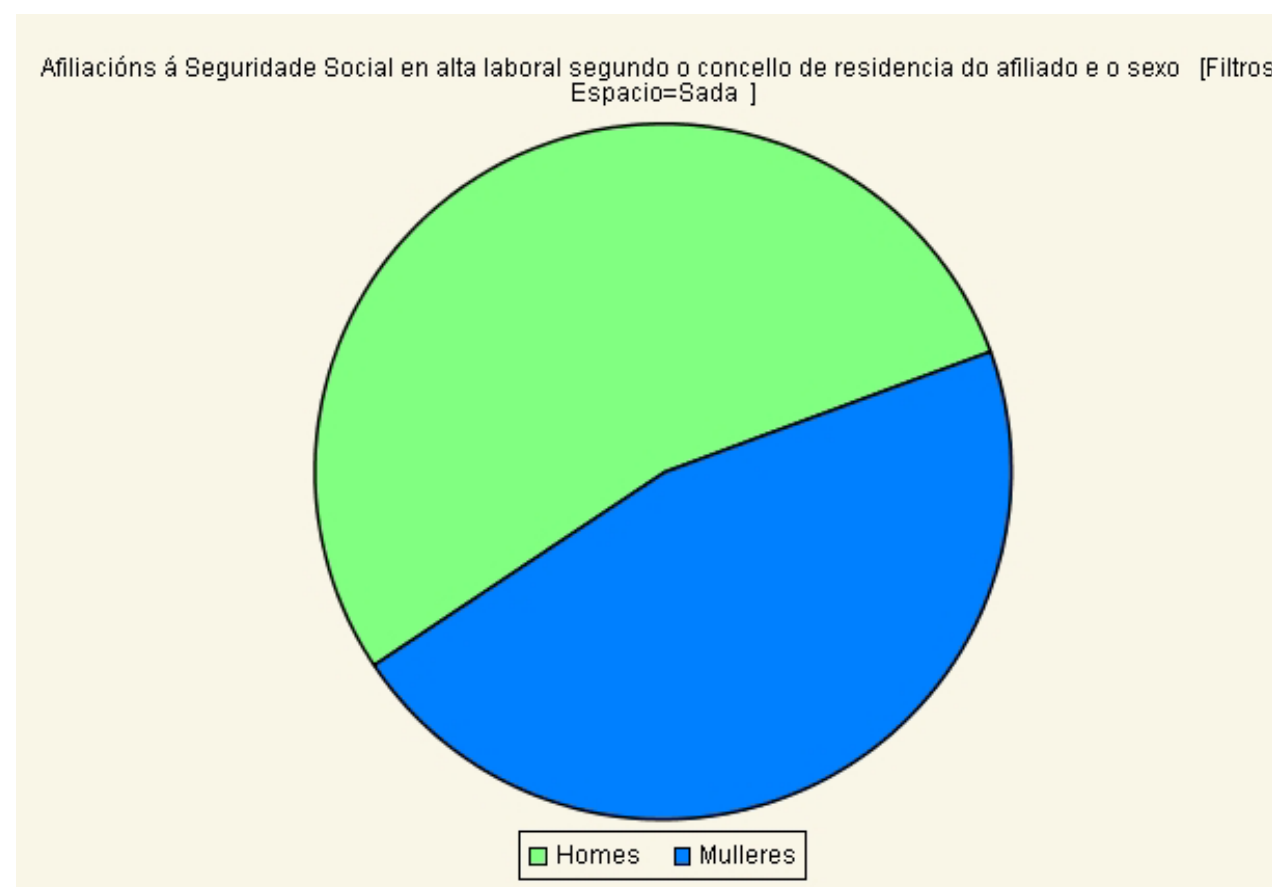
Taxas de actividade, ocupación e paro da poboación de 16 e máis anos.

Concello de Sada	Ano 2009
Taxa de actividade	44,3 %
Taxa de ocupación	36,8 %
Taxa de paro	16 %

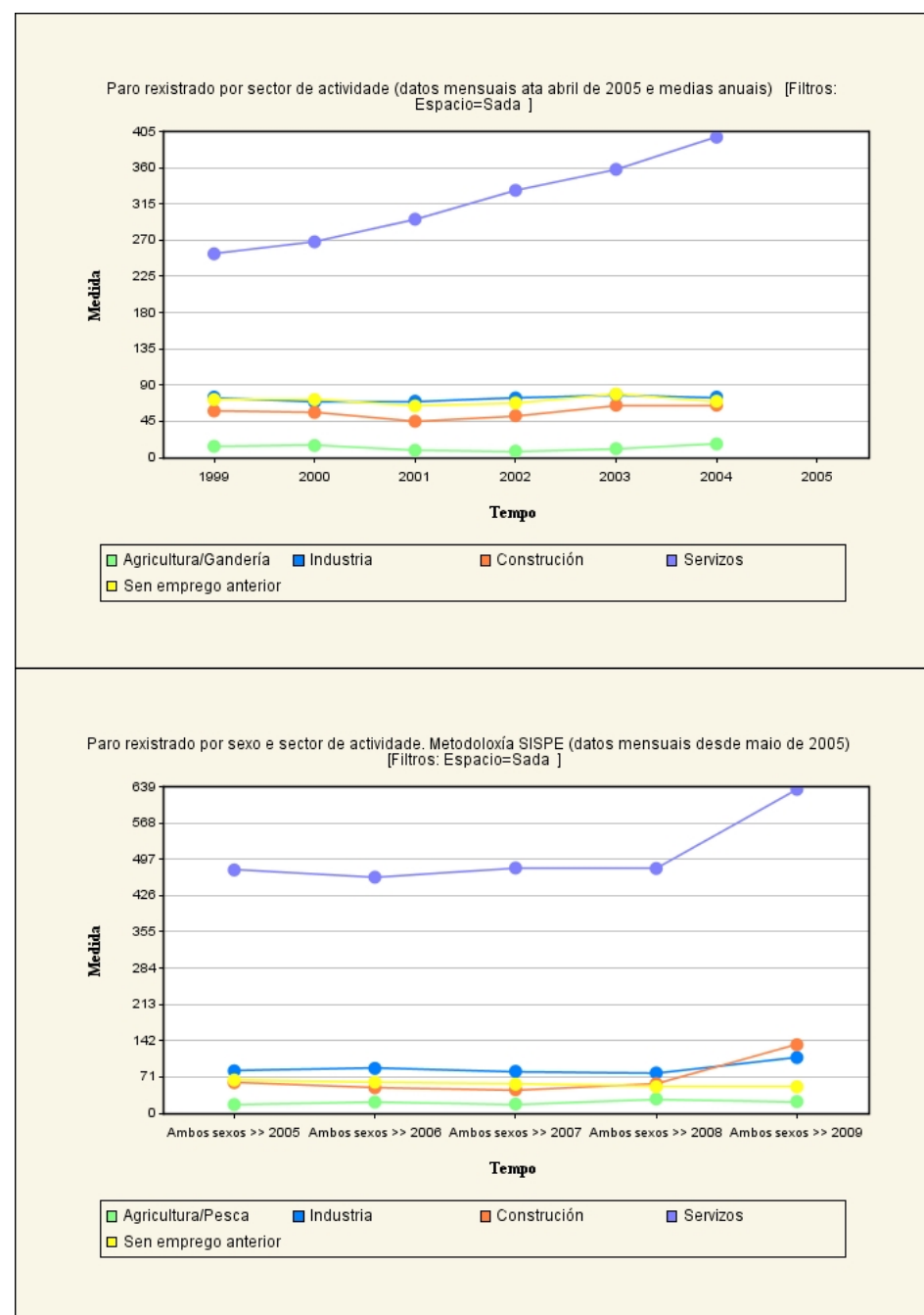
O concello de Sada constitúe unha area funcional dentro deste conxunto cunha estrutura económica de carácter turístico pesqueiro con implantacións empresariais de servizos: (hostalería e o turismo, pesca, industria alimenticia e de bebidas, químicas e distribución, almacenaxe...)

O concello de Sada presenta unha taxa de actividade do 44,3%, inferior a media provincial (56%) e a galega (55%). A taxa de paro (16%) é superior a taxa provincial (13%) e a taxa galega (14%).

A pesar do incremento das mulleres na poboación activa a seguinte gráfica amósanos unha lixeira vantaxe masculina en canto a poboación ocupada no ano 2010. O feito de que a muller segue a dedicarse en maior medida ás tarefas do fogar, non recoñecidas como actividade laboral, repercute no resultado estatístico:

Evolución do paro por sectores de actividade: 1999-2009.

Paro rexistrado por sectores de actividade 1999-2009. N° de parados.

Concello de Sada	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Paro total	472	479	484	534	591	624	701	683	683	697	953
Agricultura/Gandería	14	15	9	8	11	17	17	22	18	28	23
Industria	75	69	70	74	78	75	83	88	82	79	109
Construción	58	56	45	52	65	65	60	50	46	58	134
Servizos	253	268	296	332	358	398	476	462	480	479	634
Sen emprego anterior	72	72	64	68	79	70	65	61	57	52	52

Nos últimos 10 anos o número total de parados incrementouse en 481 parados, (fronte a un incremento da poboación de máis de 3.866 habitantes). O sector de actividade onde máis medrou o número de parados é o sector servizos (debido a que é maior o contingente de efectivos que abrangue este sector), seguido da construción e da industria.

A análise da evolución das cifras do paro por grupos de idade reflicte un maior incremento do paro no grupo de idade dos maiores de 25 anos (as cifras duplícanse na última década). Nos menores de 25 existe un estancamento con altibaixos, o que nos indica a tardía incorporación da poboación nova ao mundo laboral. No tocante a comparativa do paro por sexos reiterase o maior taxa de paro feminino, inda que cun incremento masculino moi pronunciado nos últimos dous anos.

Paro rexistrado por sexo.

Concello de Sada	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Homes	208	190	180	220	256	262	291	286	268	290	425
Mulleres	264	289	305	314	336	362	409	397	415	406	528

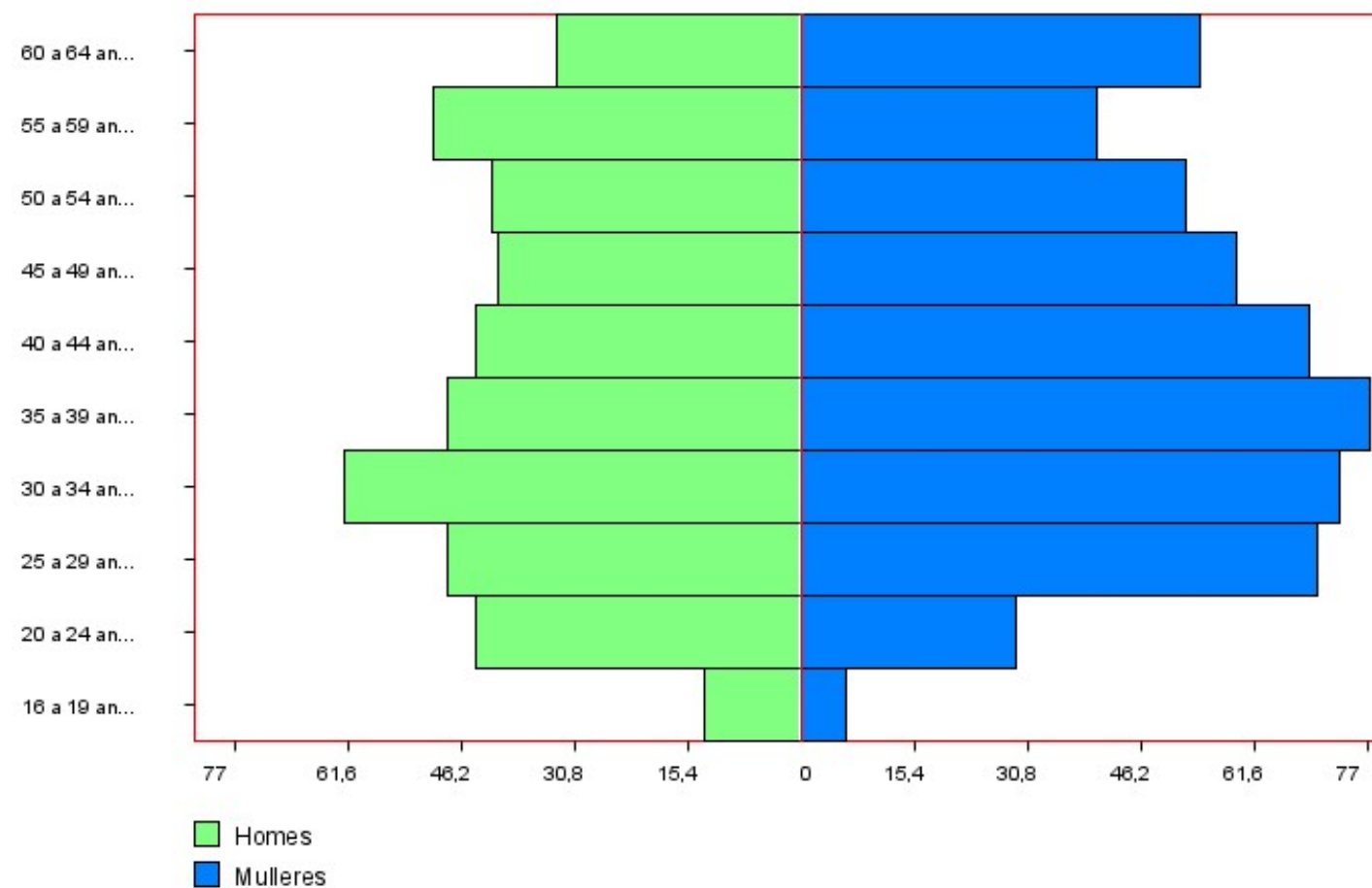
Paro rexistrado por grupos de idade

Concello de Sada	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
< 25 anos	55	54	59	70	93	81	83	70	62	58	91
≥ 25 nos	417	425	425	464	499	543	618	613	621	639	862

Paro rexistrado por sexo e grupos quinquenais de idade

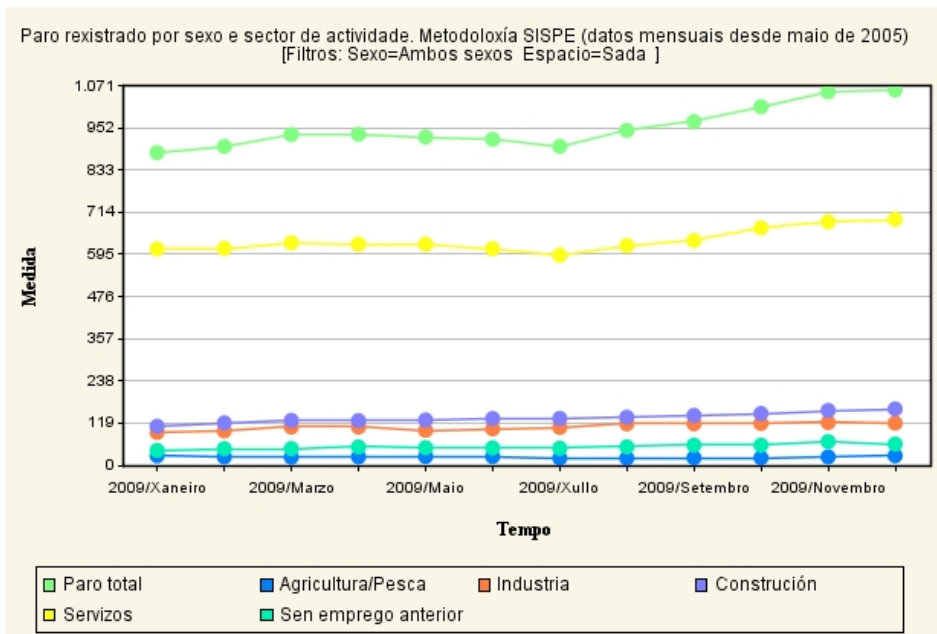
Concello de Sada. Ano 2009	16 a 19 anos	20 a 24 anos	25 a 29 anos	30 a 34 anos	35 a 39 anos	40 a 44 anos	45 a 49 anos	50 a 54 anos	55 a 59 anos	60 a 64 anos
Homes	13	44	48	62	48	44	41	42	50	33
Mulleres	6	29	70	73	77	69	59	52	40	54

Paro rexistrado por sexo e grupos quinquenais de idade. Metodoloxía SISPE
[Filtros: Espacio=Sada]

A pirámide de poboación activa parada amosa graficamente os grupos de idade máis afectados polo problema do desemprego, cun gran continxente de poboación parada entre os 30 e os 55 anos.

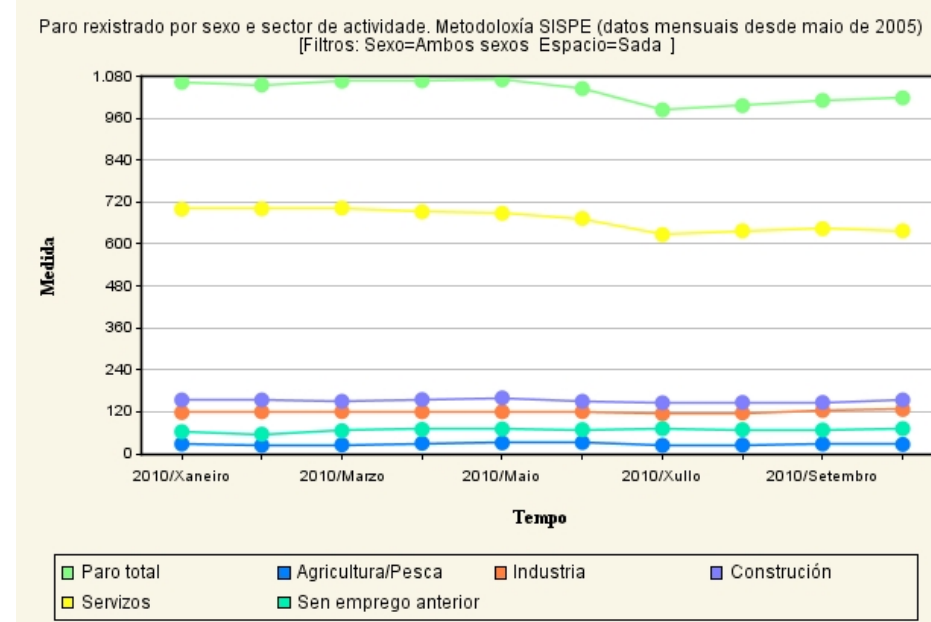
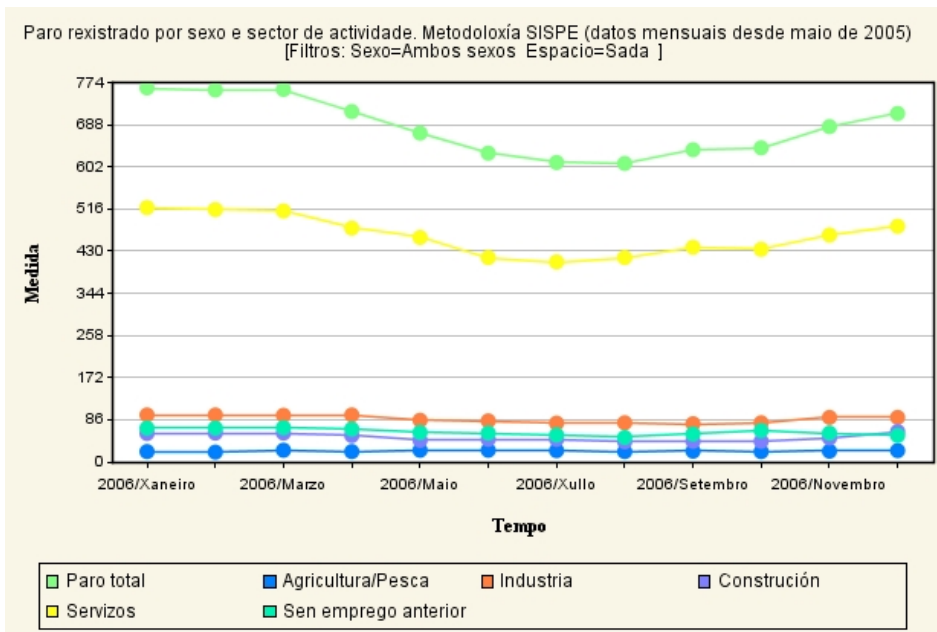
Evolución mensual do paro no ano 2009, rexistrado por sectores de actividade

Paro mensual no ano 2009 rexistrado por sector de actividade.

Concello de Sada	X	F	M	A	M	X	X	A	S	O	N	D
PARO TOTAL	882	900	933	934	926	920	900	945	970	1.012	1.054	1.059
Agricultura/Pesca	27	24	23	24	25	25	20	20	21	21	24	27
Industria	93	97	108	108	99	103	107	117	117	118	121	119
Construción	110	120	127	126	128	132	132	136	141	146	155	159
Servizos	610	612	628	624	624	611	593	620	634	670	687	694
Sen emprego anterior	42	47	47	52	50	49	48	52	57	57	67	60

Evolución mensual do paro no ano 2006, rexistrado por sectores de actividade.

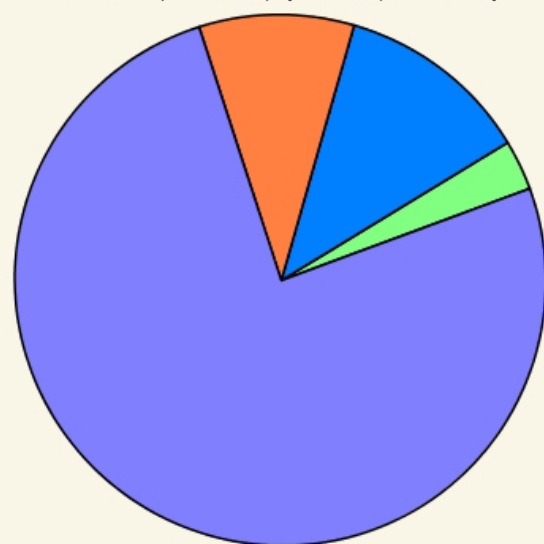
Durante o ano 2006 a gráfica da evolución mensual do paro por sectores de actividade amosa un descenso do paro a partires do inicio da primavera ata finais do verán, existe polo tanto un factor de estacionalidade relacionado directamente co sector servizos (paralelismo nas gráficas) e a condición de Sada como concello turístico de sol e praia. O paralelismo das liñas do paro total e do paro do sector servizos evidencia a importancia deste sector en canto a poboación ocupada xa sexa dentro ou fora do concello de Sada.

No ano 2009, en plena crise económica, rómpese a tendencia estacional e o paro aumenta a partir do mes de xullo acadando niveis máis altos que antes do verán. No ano 2010 repítese a tendencia, pero tanto a baixada como a subida son máis atenuadas nun entorno cun alto nivel de desemprego.

Poboación ocupada segundo o sector de actividade.

Concello de Sada	Ano 2010*	
Total	4.749	%
Agricultura e pesca	145	3
Industria	565	11,9
Construción	447	9,4
Servizos	3.592	75,6

Afiliacións á Seguridade Social en alta laboral segundo o concello de residencia do afiliado e o sector de actividade (CNAE-2009) [Filtros: Espacio=Sada]

■ Agricultura e pesca
 ■ Industria
 ■ Construción
 ■ Servizos

Poboación ocupada segundo o sector de actividade.

Concello de Sada	1991		2001	
	Total	%	Total	%
TOTAL	2.940	-	4.373	-
Agricultura, gandería, caza e silvicultura	232	9,9	103	2,3
Pesca	184	6,3	182	4,1
Industria	606	20,6	724	16,5
Construción	476	16,2	512	11,7
Servizos	1.442	49	2.852	65,2

Segundo os últimos datos de persoas traballadoras afiliadas por sectores de actividade da Seguridade Social do ano 2010, o **terciario ocupa ao 75,6%** da poboación activa, seguido do **secundario cun 21,3%** (industria 11,9% + construción 9,4%) e do **primario cun 3%** (agricultura e pesca).

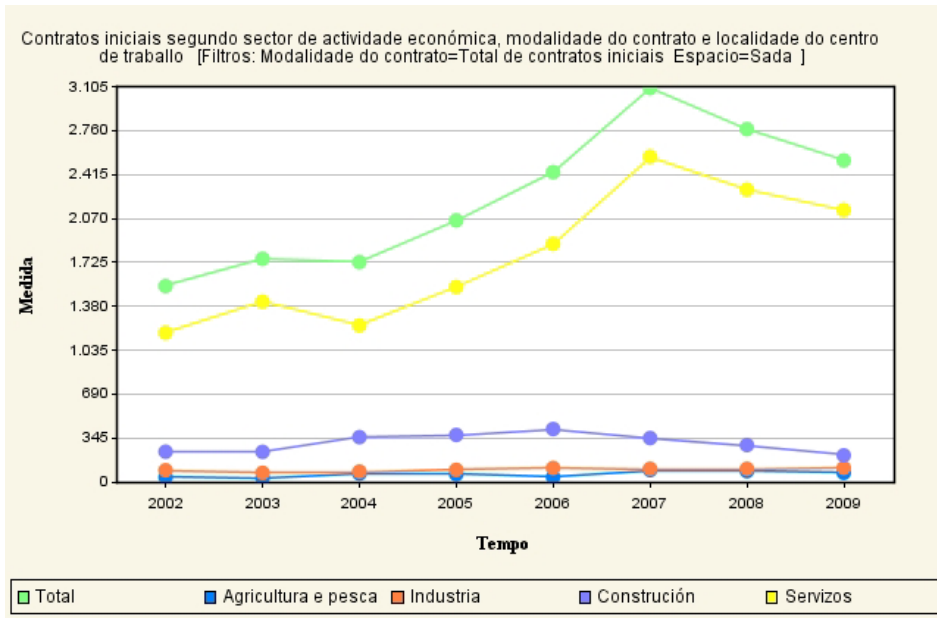
O actual entorno de crise económica acentuou os problemas de desemprego e emprego estable, incrementándose as cifras de traballo temporal, que amosa un baixo nivel de calidade. A proporción de traballadores eventuais no conxunto dos ocupados é moi alta.

As táboas amosan como a temporalidade caracteriza a meirande parte das contratacións: do total de 2.526 contratos iniciais asinados no ano 2009 un 5,4% corresponde a contratos indefinidos, fronte ao 94,5% que serían temporais. Inda que o sector servizos é o que máis cantidade de contratos iniciais xera, a porcentaxe de consolidación de emprego neste sector é moi baixa pois só un 3,3% dos empregos neste sector, no ano 2009, foron indefinidos, cun 81% de contratos eventuais.

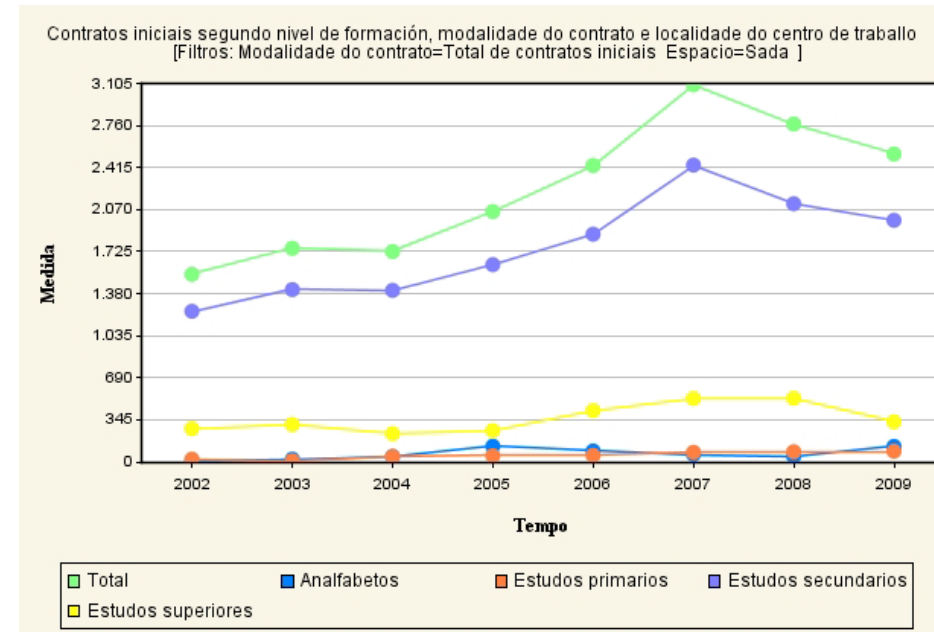
Contratos iniciais segundo tipo de contrato e sector de actividade económica.

Concello de Sada Ano 2009	De duración indefinida	Temporais ou de duración determinada	Conversiones a indefinidos
Total	137	2.389	232
Agricultura e pesca	16	56	4
Industria	16	94	21
Construción	20	189	22
Servizos	85	2.050	185

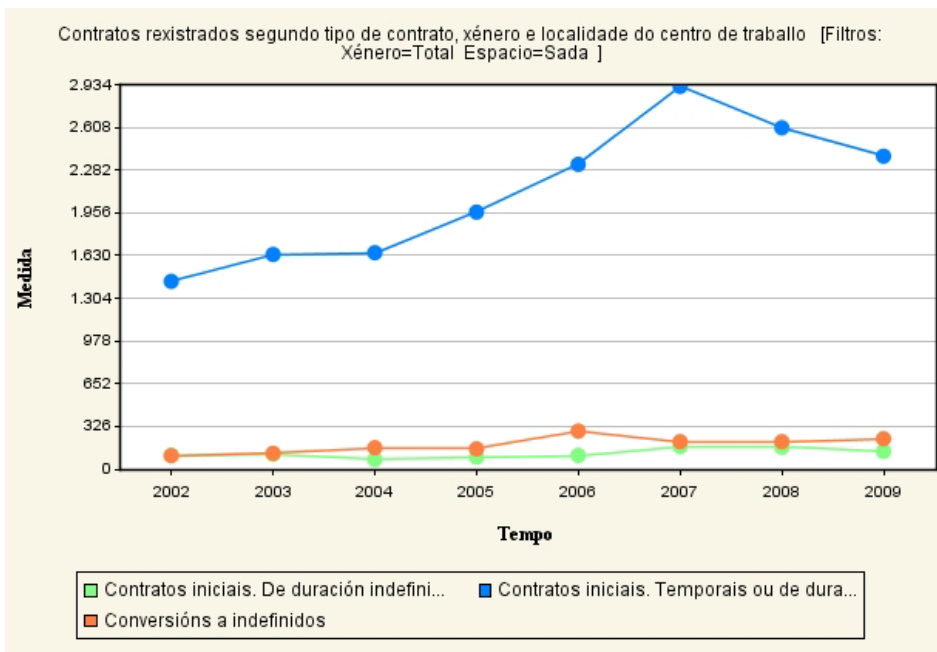
Evolución dos contratos iniciais segundo sector de actividade económica: 2002-2009

Evolución dos contratos iniciais segundo o nivel de formación: 2002-2009

Evolución dos contratos iniciais segundo o tipo de contrato: 2002-2009

Contratos rexistrados segundo tipo de contrato e nivel de formación.

Concello de Sada Ano 2009	Contratos iniciais. De duración indefinida	Contratos iniciais. Temporais ou de duración determinada	Conversións a indefinidos
Total	137	2.389	232
Analfabetos	12	115	6
Educación primaria	10	78	7
Educación secundaria	97	1.885	150
Educación superior	18	311	69

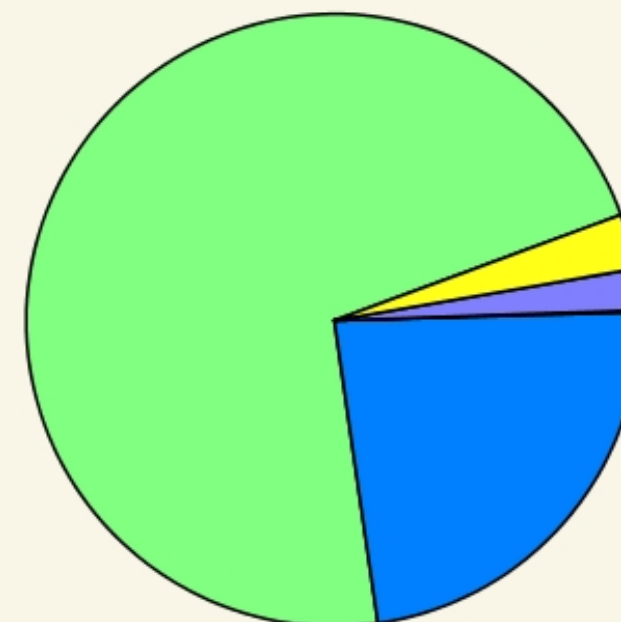
A análise das táboas e gráficas amosa que o perfil do contrato tipo asinado durante o ano 2009 é un contrato temporal no sector servizos (84,5% dos contratos iniciais totais), cun nivel de formación de estudos secundarios (70,8%), (nun último ano cun descenso xeneralizado de contratos destaca a perda de contratos a persoas con estudos superiores e o aumento do número de contratados analfabetos).

Os homes contratados (59%) son maioría fronte as mulleres (41%). A contratación indefinida feminina acada o 2,3% do total e os contratos indefinidos dos homes o 3%.

Estrutura laboral segundo o réxime. Nº de afiliacións.

Concello de Sada	2006	2007	2008	2009	2010*
TOTAL	4.495	4.786	4.785	4.675	4.749
Réxime xeral	3.136	3.399	3.409	3.347	3.406
Réxime especial de autónomos	1.043	1.098	1.129	1.082	1.099
Réxime especial agrario	58	49	5	5	5
Réxime especial do mar	123	116	107	110	102
Réxime especial empregados do fogar	135	124	135	131	137

Afiliacións á Seguridade Social en alta laboral segundo o concello de residencia do afiliado e o réxime
[Filtros: Espacio=Sada]

■ Réxime xeral e minería do carbón	■ Réxime especial de autónomos
■ Réxime especial agrario	■ Réxime especial do mar
■ Réxime especial empregados do fogar	

***Datos do mes de xuño**

Poboación ocupada no sector primario:1991-2001.

Concello de Sada	1991		2001	
	Total	%	Total	%
Agricultura, gandería, caza e silvicultura	232	9,9	103	2,3
Pesca	184	6,3	182	4,1

Poboación ocupada no sector primario:2010

Concello de Sada	Ano 2010*	
	Total	(%)
Agricultura e pesca	145	3

Distribución municipal de usos.

Concello de Sada. Ano 2004	Hectáreas
Superficie total do concello	1.322
Superficie agraria utilizada (SAU)	148
Superficie forestal	1.174
Desarborizada	6
Arborizada	1.168

***Datos do mes de xuño**

4.2.2. Estrutura por sectores de actividade

4.2.2.1. Sector primario

O sector primario atópase nun estado de recesión en toda a comarca, descendeu o número de empregados en favor do terciario, ademais, existe unha forte presión da área urbana no subsector agropecuario e forestal, o que condiciona os aproveitamentos e usos do solo que en moitas ocasións perden a súa “vocación” agraria na espera de futuras recalificacións.

Na estrutura socioprofesional o sector primario emprega ao 3% da man de obra local, centrada principalmente na pesca. Destaca o porto de Sada, no lugar de Fontán, onde se traballa a pesca de baixura, con capturas de xurelos, sardiñas, xoubas e xardas que se comercializan en diferentes lonxas da comarca coruñesa e tamén fóra da comunidade galega. Tamén sobresaie o marisqueo, con especies como o berberecho e as ameixas fina e babosa.

As actividades agropecuarias, que no pasado recente ocupaban ao 30% dos activos, experimentaron un forte retroceso e oriéntanse ao autoconsumo ou como complemento ás rendas familiares. Os produtos hortícolas diríxense ao mercado coruñés e arredores.

A maior parte das explotacións son traballadas a tempo parcial por persoas empregadas noutros sectores económicos. Así mesmo, cabe destacar que a inmensa maioría das parcelas presentan un área inferior a 5 ha. Nos últimos anos, a superficie das especies forestais e doutros espazos non agrícolas aumentaron considerablemente, debido, por unha parte ao abandono das terras labradas e dos pasteiros, e por outro ao incremento da intervención antrópica no territorio.

O 88,8% da superficie agraria do concello é superficie forestal só un 11% é superficie agraria utilizada (SAU).

No ámbito comarcal os terreos forestais arborizados, representan máis do 60 % da superficie total do solo, este resultado mostra a importancia que o subsector forestal podería ter na socioeconomía deste territorio, sobre todo se existise unha xestión forestal máis ordenada e sostible que garantise a súa multifuncionalidade desde os puntos de vista ambiental, económico e social, o que tamén iría contribuír para a redución dos incendios forestais. Un dos principais problemas é que a inmensa maioría da superficie forestal está en mans privadas, sendo moitas delas propiedades fragmentadas de difícil aproveitamento, o que denota unha carencia de cultura forestal e asociativa neste territorio. En xeral trátase de producións de baixo valor engadido debido entre outros: á dependencia do monocultivo forestal do eucalipto, pequeno tamaño das empresas forestais, baixo grao de diversificación da produción, escasa normalización e certificación da calidade dos produtos, insuficiente orientación comercial e deficientes canais de comercialización, equipamentos obsoletos en moitas empresas...⁷

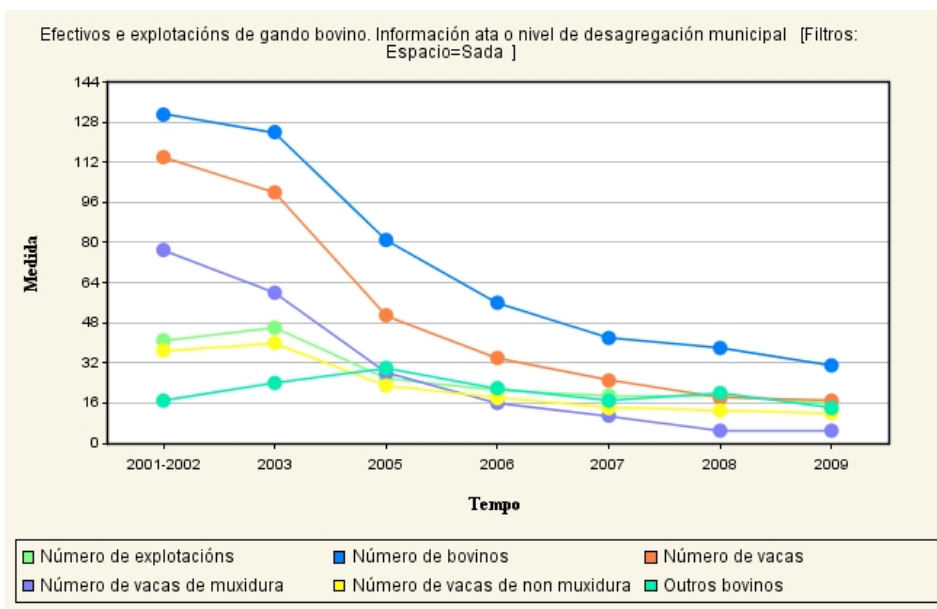
Cabe salientar tamén a forte presenza do subsector viveirista dedicado a planta ornamental, hortofruticultura e floricultura, no territorio comarcal, no concello de Sada existen 9 viveiros. A situación deste subsector presente deficiencias na planificación conxunta entre producións de cultivos e estruturas de comercialización.

A modo de síntese, compre dicir, que dentro deste territorio o subsector agrícola, caracterízase polas súas dificultades para a negociación fronte aos provedores e distribuidores, (baixo valor engadido das producións, estancamento dos prezos, etc.) debido á súa débil estrutura comercial. Así mesmo, no que se refire o subsector hortícola, detéctanse problemas de planificación e dificultades para acceder a novos mercados.

⁷<http://www.axenda21local.es/asmarinas/>

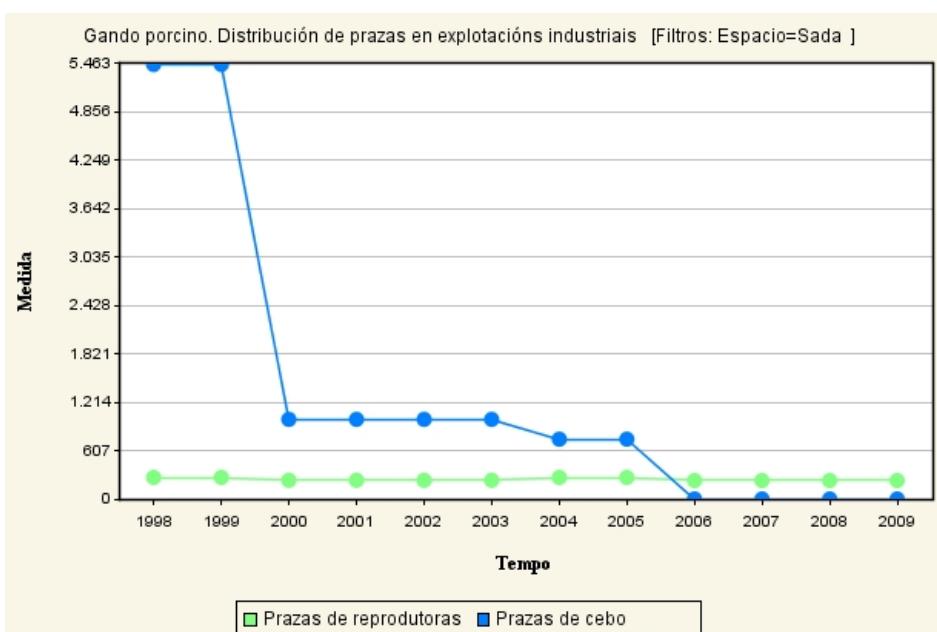
Subsector gandeiro

O peso do **subsector gandeiro** ten pouca importancia, a súa evolución na última década parece non ser compatible coa dinámica económica do concello.

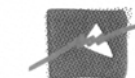
Número de explotacións e bovinos.

Concello de Sada	2002	2003	2005	2006	2007	2008	2009
Número de explotacións	41	46	26	21	19	19	16
Número de bovinos	131	124	81	56	42	38	31
Número de vacas	114	100	51	34	25	18	17
Número de vacas de muxidura	77	60	28	16	11	5	5
Número de vacas de non muxidura	37	40	23	18	14	13	12
Outros bovinos	17	24	30	22	17	20	14

Gando porcino. Distribución de prazas en explotacións industriais. Número de prazas

Concello de Sada	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Prazas de reproductoras	270	270	235	235	235	235	270	270	233	233	233	233
Prazas de cebo	5.450	5.450	1.000	1.000	1.000	1.000	750	750	0	0	0	0

Subsector pesqueiro.

O ano 2009 presentou un importante crecemento da produción pesqueira e marisqueira total das distintas lonxas galegas. Esta medrou un 12,8% en relación á produción do ano anterior, acadando un total de 195,8 miles de toneladas. Pola contra, o último ano pode considerarse como un mal ano para a venda, xa que o valor en primeira venda mantén a tendencia do ano anterior e descende un 6,4%, acadando un valor de 422,4 millóns de euros.

Atendendo á evolución respecto ao ano anterior, cómpre salientar o forte crecemento rexistrado na zona de A Coruña-Ferrol (onde se encadra o porto de Sada-Fontán), cun incremento de 9.923,6 toneladas (34,2%). Inda que é importante sinalar que todas as zonas de produción presentan unha caída do valor total en primeira venda, sendo na zona de A Coruña-Ferrol, de 7.580,3 miles de euros⁸.

Neste contexto a lonxa do porto de Sada-Fontán acada unha importante actividade a nivel autonómico e provincial. A súa flota, de buques de baixura, descargou durante o ano 2010⁹ máis de 1,2 millóns de quilos, cun valor superior a 1 millón de euros. As especies máis destacadas na lonxa son a sardiña o xurelo e a xarda. No tocante á produción (quilos de pescado) a lonxa de Sada ocupa o posto nº 7 provincial e o nº 13 a nivel autonómico, en canto ao volume de negocios ocupa o posto nº 15 a nivel provincial e o nº 32 das lonxas de Galicia.

Na comarca estase a constituír neste territorio un Grupo de Acción Costeira “Golfo ártabro”, constituído por: organizacións do sector pesqueiro, marisqueiro e acuícola, organizacións sociais, medioambientais, culturais, sector empresarial e administracións locais, que teñan como obxectivo desenvolver proxectos que fomenten a sostibilidade social, económica e ambiental.

Principais lonxas de Galicia por volume de negocios. Ano 2010.

Lonxa	Quilos	Importe €
A Coruña	34.484.967,95	68.413.574,94
Ribeira	6.129.215,00	31.243.130,90
Portosín	6.231.204,75	4.987.743,81
Camariñas	2.792.903,10	3.493.685,23
Muros	2.271.165,03	3.585.628,24
Malpica	1.296.470,81	3.254.854,51
Sada	1.283.217,25	1.065.410,00

Vendas de pescado na lonxa de Sada. Ano 2009

Ano	Quilos	Importe €
2009	1.356.353,95	927.788,72

Fonte: <http://www.pescadegalicia.com>

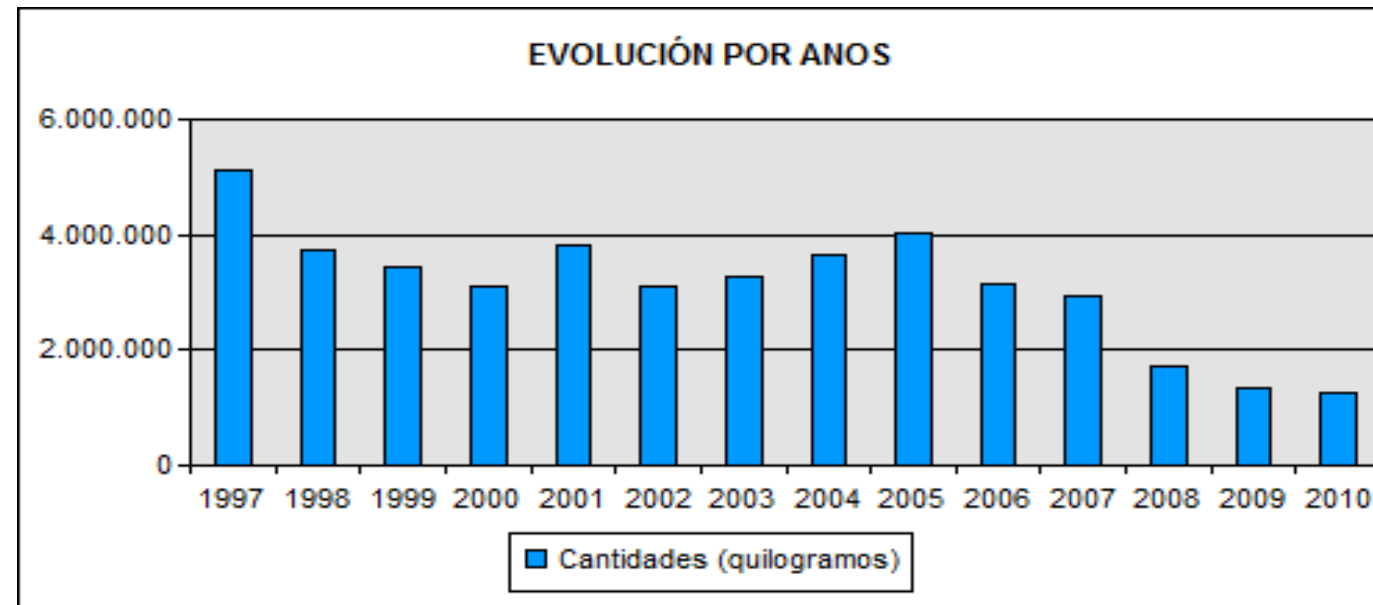
Principais lonxas de Galicia por volume de negocios. Ano 2010

Lonxa	Quilos	Importe €
A Coruña	34.484.967,95	68.413.574,94
Ribeira	6.129.215,00	31.243.130,90
Noia	571.440,77	5.531.435,00
Portosín	6.231.204,75	4.986.743,81
Cedeira	752.276,30	4.930.715,91
Rianxo	577.521,70	3.862.378,60
Muros	2.271.165,03	3.585.628,24
Camariñas	2.792.903,10	3.493.685,23
Malpica	1.296.470,81	3.254.854,51
Cabo de Cruz	235.185,08	2.236.473,05
Aguiño	223.867,50	1.941.784,03
Fisterra	498.366,31	1.896.107,44
Cariño	1.227.244,30	1.631.783,93
Pobra do Caramiñal	163.291,90	1.521.736,69
Sada	1.283.217,25	1.065.410,30

⁸Fonte: <http://www.ces-galicia.org>. Memoria sobre a situación económica e Social. Galicia 2009

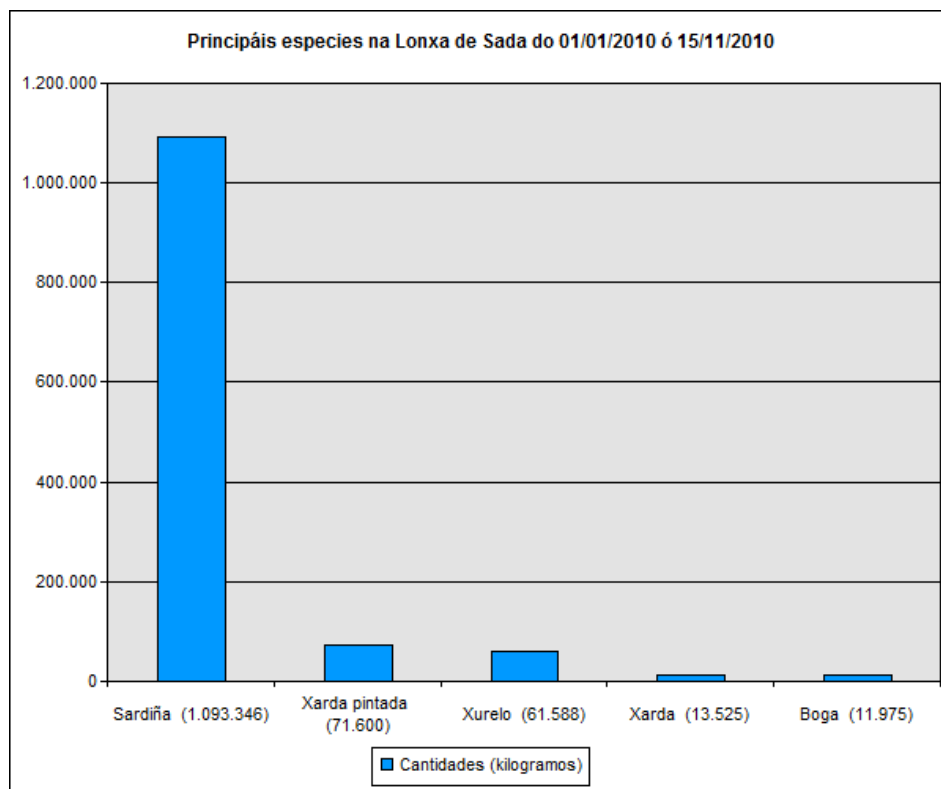
⁹ Dende o 1 de xaneiro de 2010 ata o 15 de novembro de 2010. Data de realización deste informe.

Evolución das descargas de pescado na lonxa de Sada: 1997- 2010

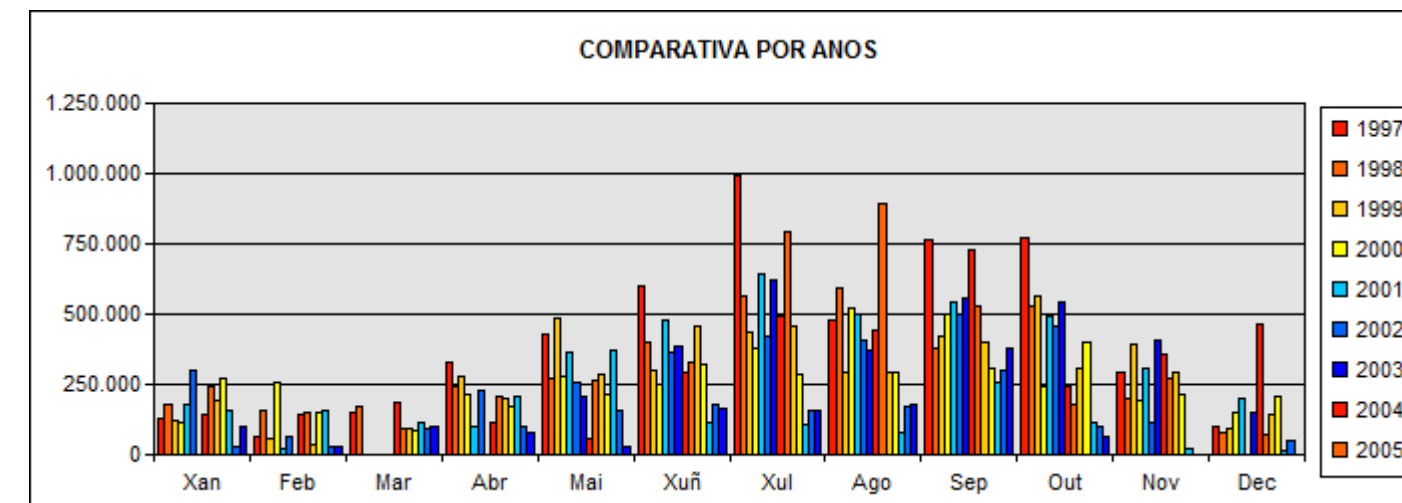
Fonte: <http://www.pescadegalicia.com>

Principais especies de pescado descargados na lonxa de Sada dende o ano 2001. En quilogramos

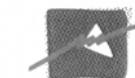

Fonte: <http://www.pescadegalicia.com>

Comparativa mensual das descargas de pescado na lonxa de Sada: 1997- 2005

Fonte: <http://www.pescadegalicia.com>

Capturas por especie no porto de Sada, ano 2009

Especie	Quilos	Importe €	Min. €/Kg	Máx. €/Kg	Medio €/Kg
TOTAL CAPTURAS	1.356.353,95	927.788,72			
Sardiña	1.028.225,00	752.455,54	0,07	4,64	0,73
Xurelo	151.775,00	94.628,21	0,04	2,36	0,62
Xarda pintada	146.056,25	39.762 01	0,07	1,70	0,27
Xarda	21.875,00	11.806,67	0,07	2,82	0,54
Choco	6.203,50	21.413,05	3,00	4,50	3,45
Polbo	748,00	4.442,00	4,00	8,00	5,94
Choupa	525,00	396,24	0,30	1,86	0,75
Boga	250,00	40,00	0,16	0,16	0,16
Sargo común	230,00	1.040,00	2,00	5,00	4,52
Faneca	213,00	639,00	3,00	3,00	3,00
Pescada	183,00	732,00	4,00	4,00	4,00
Bonito alistado	30,00	18,00	0,60	0,60	0,60
Alcrique	23,00	171,20	6,70	8,60	7,44
Salmonete de lama	14,00	168,00	12,00	12,00	12,00
Centola	2,00	48,00	24,00	24,00	24,00
Linguado	1,20	28,80	24,00	24,00	24,00

Fonte: <http://www.pescadegalicia.com>

Porto de Sada-Fontán: flota pesqueira, caladoiros e tipo de pesca.

Nome do buque	Eslora total	Caladoiro/Tipo pesca
CRUCEIRO DE PAZOS	18,85	CALADOIRO NACIONAL CERCO
MARUJA	6,30	CALADOIRO NACIONAL ARTES MENORES
PROINSA CUATRO	20,75	
PROINSA TRES	18,00	
NOVO CHONO	20,20	CALADOIRO NACIONAL CERCO
TECELANA	19,00	CALADOIRO NACIONAL CERCO
NUEVO ROMA TRES	21,00	CALADOIRO NACIONAL CERCO
FARRUCA	9,20	CALADOIRO NACIONAL CERCO
FRAN	7,20	CALADOIRO NACIONAL ARTES MENORES
O'TA	4,40	CALADOIRO NACIONAL ARTES MENORES
SEGUNDA MARIA DOLORES	9,36	CALADOIRO NACIONAL ARTES MENORES
MONZO	18,32	CALADOIRO NACIONAL CERCO
XABROAL	17,50	CALADOIRO NACIONAL CERCO
CHONO SEGUNDO	19,38	CALADOIRO NACIONAL CERCO
ALBACORA PRIMERO	7,36	CALADOIRO NACIONAL ARTES MENORES
ATALAYA	13,75	CALADOIRO NACIONAL ARTES MENORES
DOS AMIGOS	7,50	CALADOIRO NACIONAL ARTES MENORES
AMELIA	5,95	CALADOIRO NACIONAL ARTES MENORES
RAMON	8,00	CALADOIRO NACIONAL ARTES MENORES
LINARES	5,03	CALADOIRO NACIONAL ARTES MENORES
FLOR DEL MAR	6,00	CALADOIRO NACIONAL ARTES MENORES
ANA MARIA II	11,00	CALADOIRO NACIONAL CERCO
FEDELLO	6,00	CALADOIRO NACIONAL ARTES MENORES
CARMEN	6,95	CALADOIRO NACIONAL ARTES MENORES
NUCHA SEGUNDO	7,00	CALADOIRO NACIONAL ARTES MENORES
PROINSA	14,30	
E. MARTINEZ	18,00	
BOIROMAR	15,70	
GOLFO VIZCAYA	12,90	

Fonte: <http://www.pescadegalicia.com>

Poboación ocupada segundo o sector de actividade.

Concello de Sada	Ano 2010*	
	Total	(%)
Industria	565	11,9
Construción	447	9,4

Empresas por situación de actividade. Nº de empresas

Concello de Sada	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Alta	130	95	96	106	97	137	141	145	152
Permanencia	688	747	775	805	872	913	960	1.086	1.122
Baixa	74	81	85	67	39	65	90	74	113

Empresas segundo actividade principal e estrato de asalariados. Número de empresas

Concello de Sada Ano 2008	Total	Persoas físicas	Sociedades anónimas	Sociedades de responsabilidade limitada	Sociedades cooperativas	Outros
Tódalas actividades	1.274	746	21	407	2	98
Industria, incluída a enerxía	80	36	7	35	0	2
Construción	167	94	0	64	0	9
Servizos	1.027	616	14	308	2	87

Unidades locais segundo actividade principal

Concello de Sada Ano 2008	Nº de unidades
TOTAL	1286
INDUSTRIA, INCLUÍDA A ENERXÍA	90
Industria manufactureira	82
Fornecemento de auga, actividades de saneamento, xestión de residuos e descontaminación	8
CONSTRUCCIÓN	271
SERVIZOS	925

4.2.2.2. Sector secundario.

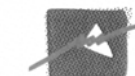
Sada concentra toda a súa zona industrial no Polígono do Arco Iris, onde están localizadas arredor de 20 empresas. Este polígono está situado na parroquia de Soñeiro, no extremo sur do municipio, na marxe da estrada N-VI. A súa localización é privilexiada, lindando cos termos municipais de Bergondo e Cambre así como cos seus respectivos polígonos industriais (Bergondo e Espírito Santo).

O polígono carece de moitas infraestruturas e servizos, precisos para a implantación de nova actividade industrial, por non ter delimitada con claridade a superficie empresarial/industrial e a dedicada a outros usos. Coexisten nun chan cualificado como industrial vivendas de uso residencial, xunto con terreos forestais ou sen edificar.

A construción da Vía Ártabra (circunvalación de alta capacidade da área metropolitana) sobre o linde oeste do municipio de Sada, será fundamental para mellorar o acceso aos polígonos comerciais e industriais da zona, aspecto fundamental para o desenvolvemento socioeconómico.

O secundario depende en gran medida dos recursos primarios proporcionados pola pesca, sobre todo polas factorías de transformación e de conservas de peixe. Tamén destacan as industrias de pirotecnia, pensos, mobles, madeira e carpintería metálica, aínda que a máis relevante é a de Cerámicas do Castro.

Á parte da industria manufactureira, que emprega ao 11,9% da poboación activa, o sector secundario complétase coas actividades da construción, que ocupan ao 9,4%. Este subsector estaba en auxe nos últimos anos do século XX e primeiros do XXI ante o rápido crecemento da oferta residencial do concello, pero foi un dos sectores máis prexudicados pola situación de crise actual.

Empresas do sector secundario segundo actividade principal

Concello de Sada. Ano 2008	Nº de empresas
INDUSTRIA, INCLUÍDA A ENERXÍA	81
INDUSTRIA MANUFACTUREIRA	78
Industria da alimentación	12
Industria téxtil	1
Confección de roupa de vestir	4
Industria da madeira e da cortiza, agás mobles; cestería e espartaría	3
Artes gráficas e reprodución de soportes gravados	6
Industria química	2
Fabricación doutros produtos minerais non metálicos	2
Fabricación de produtos metálicos, agás maquinaria e equipamento	13
Fabricación de produtos informáticos, electrónicos e ópticos	1
Fabricación de maquinaria e equipamento n.c.n.	3
Fabricación de vehículos de motor, remolques e semirremolques	1
Fabricación doutro material de transporte	1
Fabricación de mobles	5
Outras industrias manufactureiras	11
Reparación e instalación de maquinaria e equipamento	13
FORNECEMENTO DE AUGA, ACTIVIDADES DE SANEAMENTO, XESTIÓN DE RESIDUOS E DESCONTAMINACIÓN	3
Recolla, tratamento e eliminación de residuos; valorización	3
CONSTRUCCIÓN	243
Construción de edificios	116
Enxeñaría civil	2
Actividades de construción especializada	125

Como se pon de manifesto na táboa anterior a actividade que presenta unha maior presenza en canto a número de empresas dentro do sector secundario é a construción, xa que esta actividade ven a representar un 75% do total das empresas dedicadas a actividades do sector secundario.

Número de licenzas segundo tipo de obra

Concello de Sada	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Total	132	94	91	77	110	105	25	13	11	9
Nova planta	119	85	78	74	103	95	22	6	9	7
Rehabilitación	5	9	10	2	6	4	1	3	2	1
Edificios	5	9	9	2	6	3	1	3	2	1
En locais	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0
Só demolición total	8	0	3	1	1	6	2	4	0	1

60

Número e superficie de edificios e vivendas segundo tipo de obra. Unidades e miles m²

Concello de Sada	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Edificios nova planta	140	135	126	81	139	144	22	7	9	7
Residencial	140	133	125	81	129	142	22	7	9	7
Non residencial	0	2	1	0	10	2	0	0	0	0
Superficie nova planta (m²)	110.130	72.724	55.873	46.662	123.539	138.275	41.124	10.092	5.832	2.256
Residencial (m ²)	110.130	69.187	53.534	46.662	114.482	135.977	41.124	10.092	5.832	2.256
Non residencial (m ²)	0	3.537	2.339	0	9.057	2.298	0	0	0	0
Vivendas nova planta	579	330	225	257	717	725	280	65	37	11
Edificios en rehabilitación	5	9	9	2	8	3	1	3	2	2
Vivendas en rehabilitación	0	8	0	2	6	2	0	6	2	0
Edificios en demolición	19	4	8	1	9	10	2	4	0	1
Vivendas en demolición	19	4	7	1	14	8	2	6	1	1
Variación neta parque vivendas	560	334	218	258	709	719	278	65	38	10

Número de transaccións inmobiliarias por réxime e tipo de vivenda.

Concello de Sada	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Total vivendas	357	382	570	369	351	206	219
Réxime de vivenda							
Libre	357	382	568	367	351	206	219
Protexida	0	0	2	2	0	0	0
Tipo de vivenda							
Nova	191	191	387	226	277	107	111
2ª man	166	191	183	143	74	99	108

Os datos do 4º trimestre de 2010 son provisionais.

Poboación ocupada segundo o sector de actividade

Concello de Sada	Ano 2010*	
	Total	(%)
Servizos	3.592	75,6

*Datos do mes de xuño

Tráfico de mercadorías nos portos xestionados por Portos de Galicia 2008-09

	2008		2009		09/08
	(en Tm.)	(%)	(en Tm.)	(%)	(%)
A Pobra	118.883	10,8	118.342	10,7	-0,5
Burela	68.861	6,2	106.859	9,7	55,2
Cariño	747.744	67,7	381.664	34,6	-49,0
Cee	145.639	13,2	33.653	3,0	-76,9
Celeiro	-	-	85.633	-	-
Laxe	59.752	5,4	44.424	4,0	-25,7
Pontecesures	2.250	0,2	2.280	0,2	1,3
Ribadeo	334.766	30,3	283.575	25,7	-15,3
Ribeira	30.271	2,7	45.020	4,1	48,7
Sada-Fontán	823	0,1	2.657	0,2	222,8
Viveiro-Celeiro	114.799	10,4	-	-	-100,0
Total	1.623.788	147	1.104.107	100	-32,0

4.2.2.3. Sector terciario.

O sector servizos é o que alberga tanto ao maior número de traballadores coma de empresas, ocupando na actualidade a máis do 70% dos ocupados residentes no concello de Sada, inda que moitos deles desempeñan a súa actividade noutros concellos da comarca, principalmente na cidade da Coruña.

No terciario hai que salientar as actividades inmobiliarias, de aluguer e de servizos empresariais co 21,33% de ocupación, o que as converte nas máis importantes en termos laborais, seguidas das comerciais co 20,83%. Neste ámbito, concretamente o comercio por xunto está relacionado coa localización deste termo municipal na periferia coruñesa, co paso da N-VI e coa actividade do porto pesqueiro. Complétase coas actividades da hostalaría (7,41%) que, xunto coas inmobiliarias, están intimamente ligadas ao desenvolvemento turístico. Asemade, a capital municipal acolle algúns dos atractivos turísticos de Sada, que conta con diferentes ofertas recreativas nas praias e no porto deportivo. Tamén son importantes as actividades relacionadas cos transportes (5,18% de ocupación), cos servizos sociais (4,27%), cos sanitarios e veterinarios (4,03%) e coas tarefas domésticas (3,68%). A finais do século pasado creáronse varias empresas culturais como Edicións do Castro ou o Museo Galego de Arte Contemporánea de Carlos Maside.

Neste sector destaca o transporte marítimo de mercadorías que se desenvolve no porto de Sada-Fontán; segundo Portos de Galicia, neste ano 2009 este porto presenta unha medra do tráfico de mercadorías cargadas e descargadas, de máis do 220% que no ano anterior, é o porto de Galicia con maior crecemento, tendo en conta que se trata dun porto de pouca actividade no ámbito autonómico.

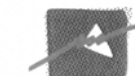
O porto de Sada está emprazado en plena Ría de Betanzos, importante enclave turístico no medio da comarca das Mariñas. Trátase dun porto pesqueiro e deportivo (o porto deportivo máis característico da comarca), que ademais conta con escola de vela. As súas características principais son:

Explanada comercial:	17.455 m ²
Atraque:	876 m
Atraque peirao comercial:	273 m
Calado mínimo:	2 m
Calado máximo:	5 m
Prazas de amarre para embarcacións:	565
Peirao de espera:	Si

A entrada é ampla e non ofrece maiores dificultades que os fondos areosos que hai nos fondos das rías. Ao Sur do paralelo da punta de Fontán, os fondos son inferiores a 5 metros en baixamar. Aquí atopase un bo lugar para fondear, pero pódese facer porto en Fontán que, segundo o derroteiro, áchase ao SW deste fondeadoiro.

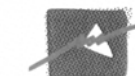
Dun punto da costa situado E-W coa pedra Pulgueira, arrinca un peirao de dirección E-NE, duns 140 metros de lonxitude. Desde o arranque deste ata punta Tiñosa existe un peirao de costa. Na actualidade, tamén se dispuxo dunha serie de pantaláns para embarcacións e un área destinada a estas ao N deste peirao. Da súa medianía arrinca un peirao pesqueiro e tamén debemos engadir que existe un dique de abrigo de 376 m. Orientado ao E-SE e unha explanada que conta con numerosas instalacións portuarias.¹⁰

¹⁰ Fonte <http://www.portosdeg Galicia.es/>
PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE SADA
Documento de Aprobación Inicial

Empresas do sector servizos segundo actividade principal detallada

Concello de Sada. Ano 2008	Nº de empresas
SERVIZOS	950
COMERCIO POR XUNTO E AO RETALLO; REPARACIÓN DE VEHÍCULOS DE MOTOR E MOTOCICLETAS	357
Venta e reparación de vehículos de motor e motocicletas	40
Comercio por xunto e intermediarios do comercio, salvo de vehículos de motor e motocicletas	104
Comercio a retallo, salvo de vehículos de motor e motocicletas	213
TRANSPORTE E ALMACENAMENTO	55
Transporte terrestre e por tubaxe	51
Almacenamento e actividades anexas ao transporte	3
Actividades postais e de correos	1
HOSTALARÍA	144
Servizos de aloxamento	11
Servizos de comidas e bebidas	133
INFORMACIÓN E COMUNICACIÓNS	4
Edición	2
Actividades cinematográficas, de vídeo e de programas de televisión, gravación de son e edición musical	1
Programación, consultaría e outras actividades relacionadas coa informática	1
ACTIVIDADES FINANCEIRAS E DE SEGUROS	14
ACTIVIDADES INMOBILIARIAS	27
ACTIVIDADES PROFESIONAIS, CIENTÍFICAS E TÉCNICAS	132
Actividades xurídicas e de contabilidade	52
Actividades das sedes centrais; actividades de consultorio de xestión empresarial	1
Servizos técnicos de arquitectura e enxeñaría; ensaios e análises técnicas	56
Investigación e desenvolvemento	3
Publicidade e estudos de mercado	9
Outras actividades profesionais, científicas e técnicas	6
Actividades veterinarias	5
N ACTIVIDADES ADMINISTRATIVAS E SERVIZOS AUXILIARES	65
Actividades de aluguer	17
Actividades de axencias de viaxes, operadores turísticos, servizos de reservas e actividades relacionadas con estes	6
Servizos a edificios e actividades de xardinaría	6
Actividades administrativas de oficina e outras actividades auxiliares ás empresas	36
EDUCACIÓN	26
ACTIVIDADES SANITARIAS E DE SERVIZOS SOCIAIS	37
Actividades sanitarias	32
Asistencia en establecementos residenciais	1
Actividades de servizos sociais sen aloxamento	4
ACTIVIDADES ARTÍSTICAS, RECREATIVAS E DE ENTRETENIMENTO	34
Actividades de creación, artísticas e espectáculos	13
Actividades de bibliotecas, arquivos, museos e outras actividades culturais	1
Actividades de xogos de azar e apostas	3
Actividades deportivas, recreativas e de entretemento	17
OUTROS SERVIZOS	55
Actividades asociativas	5
Reparación de ordenadores, efectos persoais e artigos de uso doméstico	10

Oficinas de entidades de crédito

Concello de Sada	2003	2007	2009
Total	9	10	11
Bancos	6	6	7
Caixas de aforros	3	4	4
Cooperativas de crédito	0	0	0
Establecementos financeiros de crédito	0	0	0

Aloxamentos turísticos

Concello de Sada. Ano 2009	Establecementos	Cuartos	Prazas
Hoteis	3	210	391
Pensións	3	38	69
Turismo rural	0	0	0
Campamentos de turismo	2	-	389

Establecementos de comercio polo miúdo. Datos xerais

Concello de Sada. Ano 2002	Total
Número empresas	162
Número establecementos	162
Densidade comercial	13,86
Número establecementos por km ²	5,91
Superficie venda media	77,99
Superficie venda por habitante	1,08
Taxa superficie comercial	12,33%

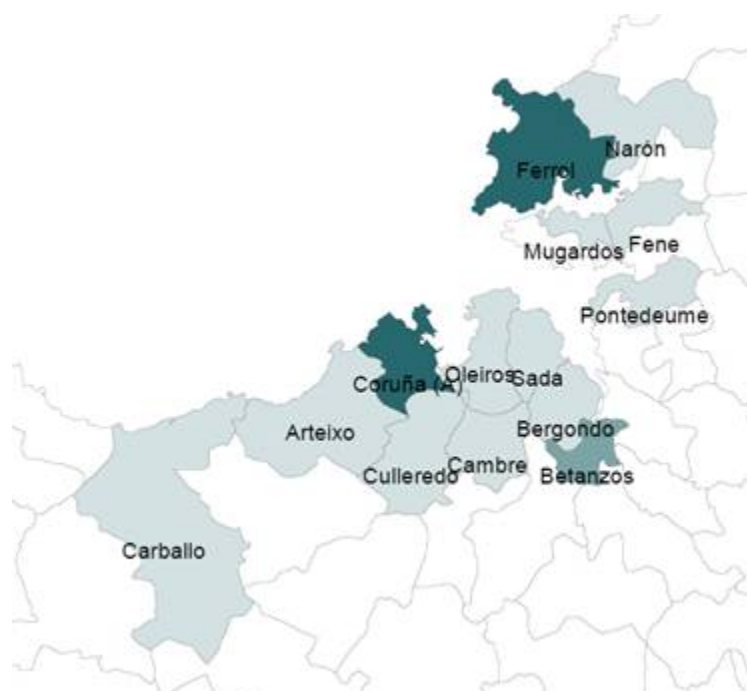
Empresas do sector servizos segundo actividade principal e estrato de asalariados

Concello de Sada Ano 2008	Todos	0-2 ados.	3-5 ados.	6-9 ados.	10-19 ados.	20-49 ados.	50-99 ados.	100-249 ados.	≥ 250 ados.
SERVIZOS	950	7	81	39	21	1	2	0	2
COMERCIO POR XUNTO E AO RETALLO; REPARACIÓN DE VEHÍCULOS DE MOTOR E MOTOCICLETAS	357	291	32	16	8	9	1	0	0
TRANSPORTE E ALMACENAMENTO	55	43	4	2	5	1	0	0	0
HOSTALARÍA	144	111	18	11	2	2	0	0	0
INFORMACIÓN E CO UNICACIÓNS	4	1	2	1	0	0	0	0	0
ACTIVIDADES FINANCEIRAS E DE SEGUROS	14	12	1	0	0	1	0	0	0
ACTIVIDADES INMOBILIARIAS	27	25	2	0	0	0	0	0	0
ACTIVIDADES PROFESIONAIS, CIENTÍFICAS E TÉCNICAS	132	124	3	3	0	0	0	0	2
ACTIVIDADES ADMINISTRATIVAS E SERVIZOS AUXILIARES	65	55	6	1	3	0	0	0	0
EDUCACIÓN	26	25	1	0	0	0	0	0	0
ACTIVIDADES SANITARIAS E DE SERVIZOS SOCIAIS	37	28	3	3	1	1	1	0	0
ACTIVIDADES ARTÍSTICAS, RECREATIVAS E DE ENTRETENIMENTO	34	28	2	2	1	1	0	0	0
OUTROS SERVIZOS	55	47	7	0	1	0	0	0	0

Establecementos de comercio polo miúdo (CPM) segundo actividade

Concello de Sada Ano 2002	Nº de establecementos	Densidade comercial	Superficie venda media	Superficie venda por habitante
CPM en establecementos non especializados	25	2,14	121,49	0,26
CPM de alimentos, bebidas e tabaco en establecementos especializados	27	2,31	31,28	0,07
CPM de produtos farmacéuticos, artigos médicos, beleza e hixiene	8	0,68	58,31	0,04
Outro CPM de artigos novos en establecementos especializados	96	8,21	84,52	0,69
Reparación de efectos persoais e utensilios domésticos	6	0,51	28,89	0,01
Total	162	13,86	77,99	1,08

Densidade de tráfico intramunicipal

Densidade de tráfico intermunicipal

Desprazamentos laborais.

En Galicia desprázanse diariamente un total de 789.580 traballadores, repartíndose case ao 50% entre os que efectúan unha soa viaxe de ida e volta e os que realizan o traxecto dúas ou máis veces. A maioría destes movementos prodúcese dentro do concello de residencia, a porcentaxe dos que se moven cara a outros concellos supera o 30%.

Con respecto á localidade á que se desprazan para traballar os que saen do seu concello, na maior parte dos casos, trasládanse a un municipio próximo ao de residencia, e obsérvanse os maiores fluxos nos movementos de entrada e saída entre as cidades e os concellos da súa área de influencia.

En termos absolutos, son as cidades, as que dispoñen de máis postos de traballo ocupados por persoas que residen noutros concellos, especialmente concellos da area suburbana cun alto índice de poboación residencial. A continuación estarían os concellos onde se sitúan os polígonos industriais máis importantes.

A cidade da Coruña orixina diariamente uns 14.000 desprazamentos de saída e 28.000 de entrada por motivos de traballo, concentrándose nos itinerarios entre esta cidade e os concellos do seu contorno. En efecto, dous de cada tres traballadores que saen cada día da Coruña diríxense a algún concello da propia comarca coruñesa, destacando Arteixo, Oleiros, Culleredo, Sada...

Da mesma forma, os ocupados que se achegan a traballar á Coruña proceden principalmente destes mesmos concellos.

Da poboación flotante da área metropolitana o 80,55 % do total diríxese cara á Cidade Central, (142.452 persoas) utilizan o municipio coruñés, máis da metade da poboación residente na periferia metropolitana.

Nos desprazamentos laborais predominan os fluxos centrípetos (Periferia ao Centro) sobre os centrífugos (Centro a Periferia), en contraste co que ocorre nos desprazamentos residenciais, de natureza maioritariamente centrífuga (cara á periferia). Existe unha gran proporción de poboación flotante en relación coa súa poboación residente. Esta dinámica contraposta é a principal causa explicativa da saturación da rede viaria metropolitana.

A Coruña

Desprazamentos de saída

Concello de destino	Ocupados que se desprazan	% sobre o total de saídas
Arteixo	3.735	27,0
Oleiros	1.499	10,8
Culleredo	1.224	8,9
Santiago de Compostela	1.118	8,1
Cambre	811	5,9
Bergondo	797	5,8
Ferrol	736	5,3
Sada	498	3,6
Betanzos	477	3,5
Resto de concellos	2.931	21,2
Total	13.826	100

Desprazamentos de entrada

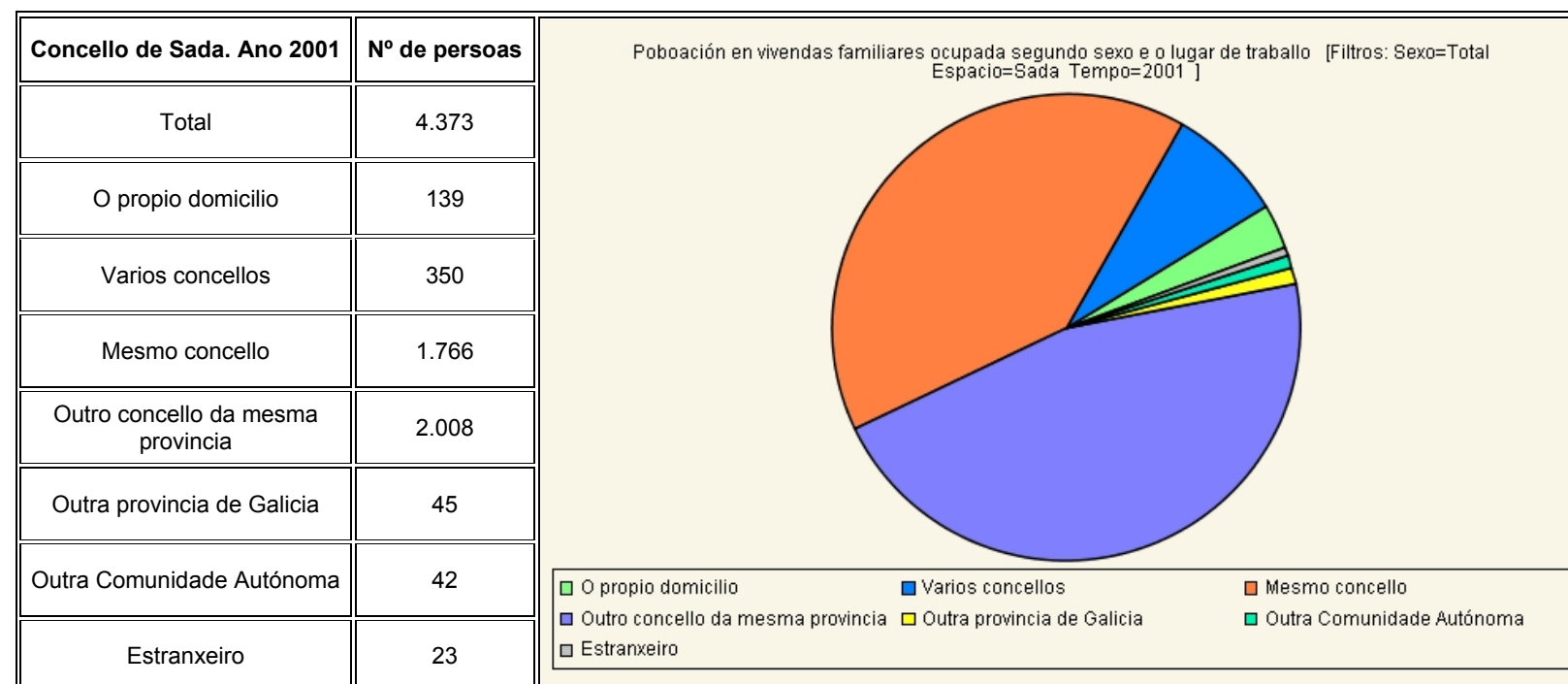
Concello de procedencia	Ocupados que se desprazan	% sobre o total de entradas
Oleiros	4.989	17,9
Culleredo	4.444	16,0
Arteixo	3.793	13,6
Cambre	3.475	12,5
Carballo	1.136	4,1
Sada	1.078	3,9
Laracha	788	2,8
Betanzos	720	2,6
Ferrol	718	2,6
Resto de concellos	6.696	24,1
Total	27.837	100

Poboación que traballa no municipio que reside ou fora del

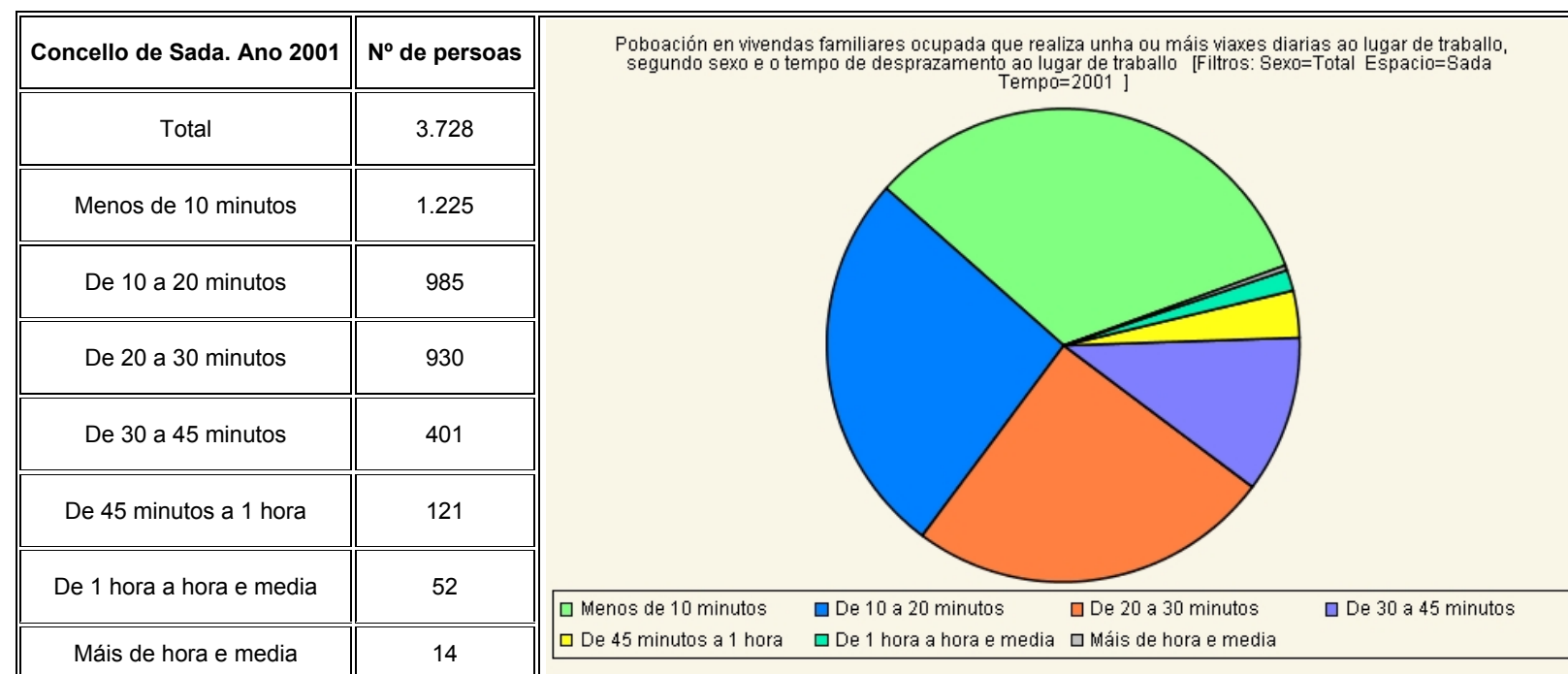
Lugar de traballo*	No mesmo municipio no que reside (%)	Distinto municipio da mesma provincia (%)
Abegondo	18,12	52,09
Arteixo	40,24	44,36
Bergondo	25,45	54,34
Cambre	20,08	63,56
Carral	28,08	51,11
Coruña, A	74,30	14,78
Culleredo	21,78	64,66
Oleiros	21,88	62,09
Sada	40,38	45,92

* Ano 2001. Fonte: Precado Ledo, A. El Área Metropolitana de A Coruña: Una Metrópoli Euroatlántica

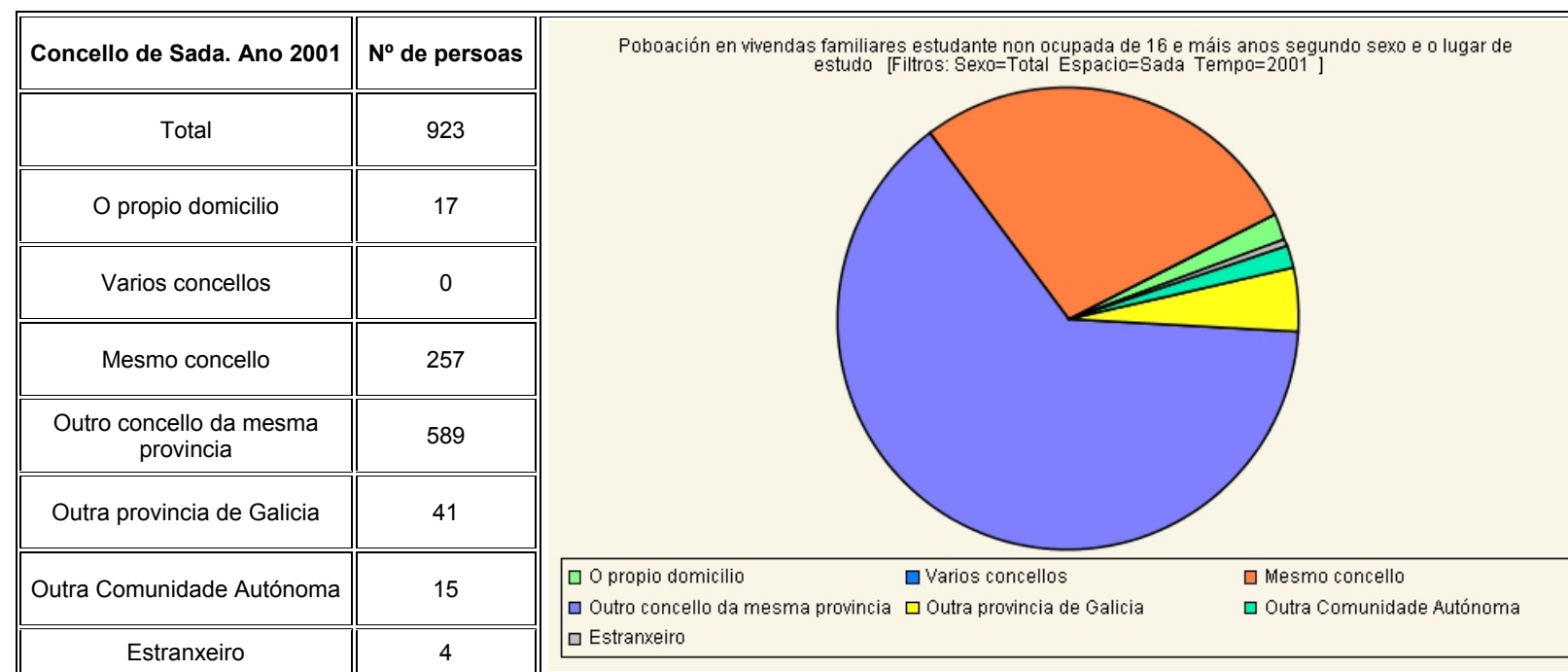
Poboación ocupada segundo o lugar de traballo

Poboación ocupada que realiza unha ou máis viaxes diarias ao lugar de traballo, segundo o tempo de desprazamento ao lugar de traballo

Poboación estudante non ocupada de 16 e máis anos segundo o lugar de estudo

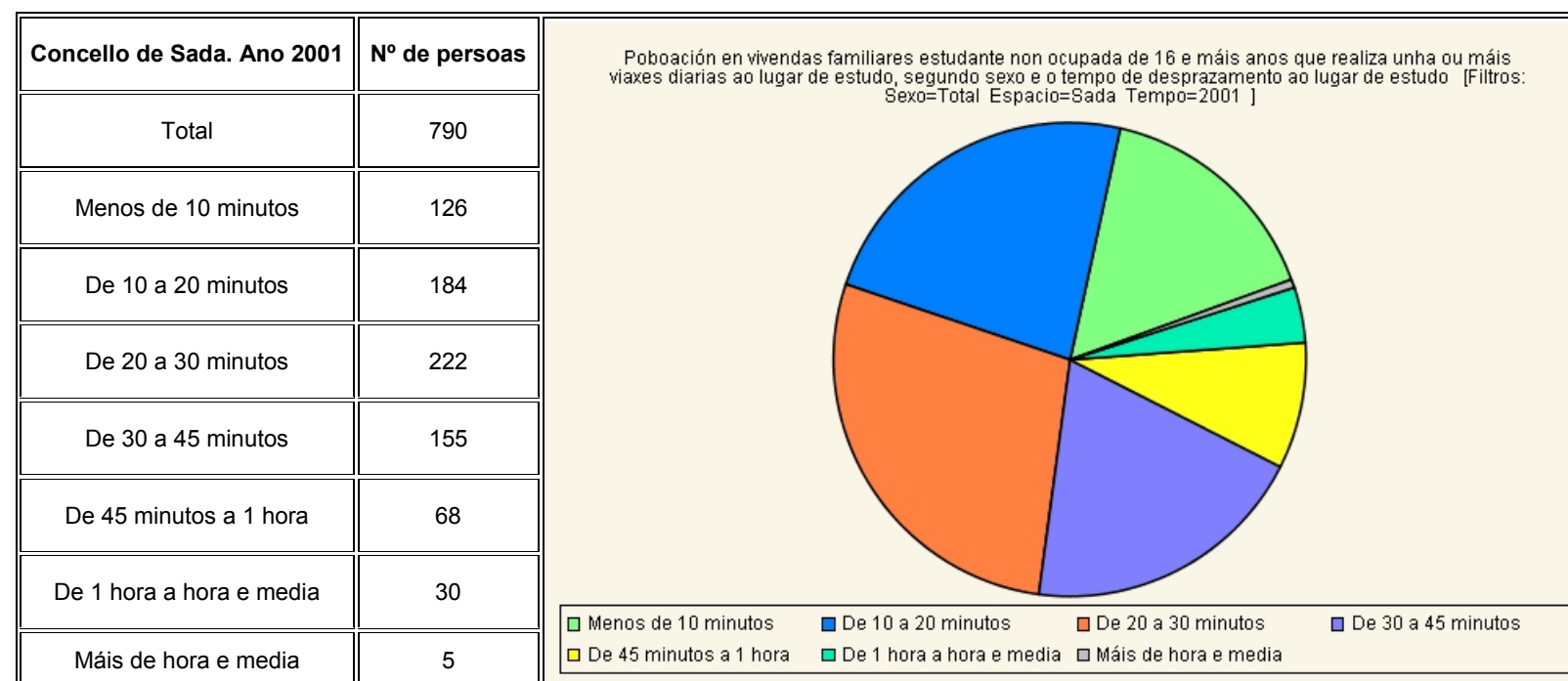

Poboación flotante nos municipios da A.M

Ano 2004	Poboación residente	Poboación vinculada non residente*				Poboación total
		Por traballo estudos e 2ª residencia	Por atracción comercial	Por atracción turística	Total	
Abegondo	5.732	636	0	27	690	6.422
Arteixo	25.295	5.737	0	189	5.926	31.221
Bergondo	6.413	2.378	0	754	3.132	9.545
Betanzos	12.990	2.248	8.444	379	11.071	24.061
Cambre	20.919	2.121	0	26	2.147	23.066
Carral	5.453	579	0	26	605	6.058
Coruña, A	242.846	37.397	96.575	8.480	142.152	385.298
Culleredo	24.640	2.644	0	940	3.584	28.224
Oleiros	29.671	4.232	0	1.403	5.635	35.306
Sada	12.453	2.443	0	713	3.156	15.609
A.M.	386.412	60.415	105.019	12.937	178.098	564.810

*Poboación vinculada non residente nun día medio do ano.
Fonte: Precedo Ledo, A. El Área Metropolitana de A Coruña: Una Metrópoli Euroatlántica.
<http://www.edu.xunta.es/ftpserver/porta/DXC/AtlassocioeconomicodeGalicia/Capitulo2.pdf>

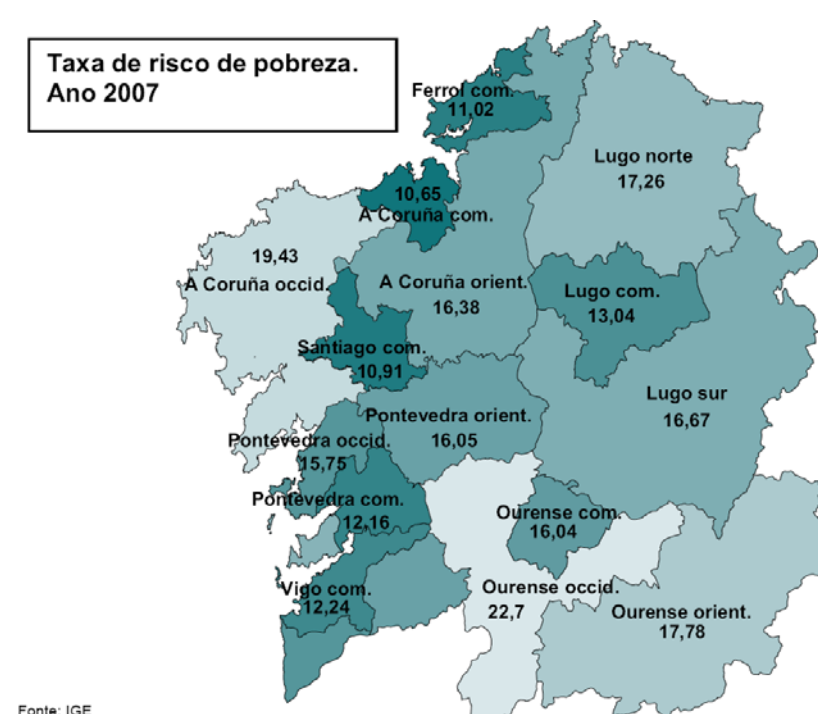
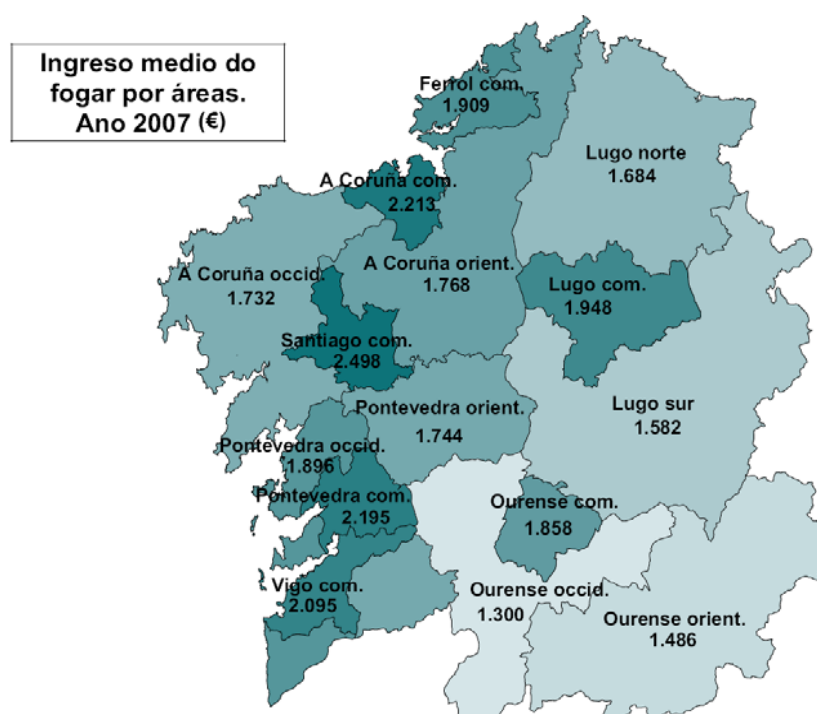
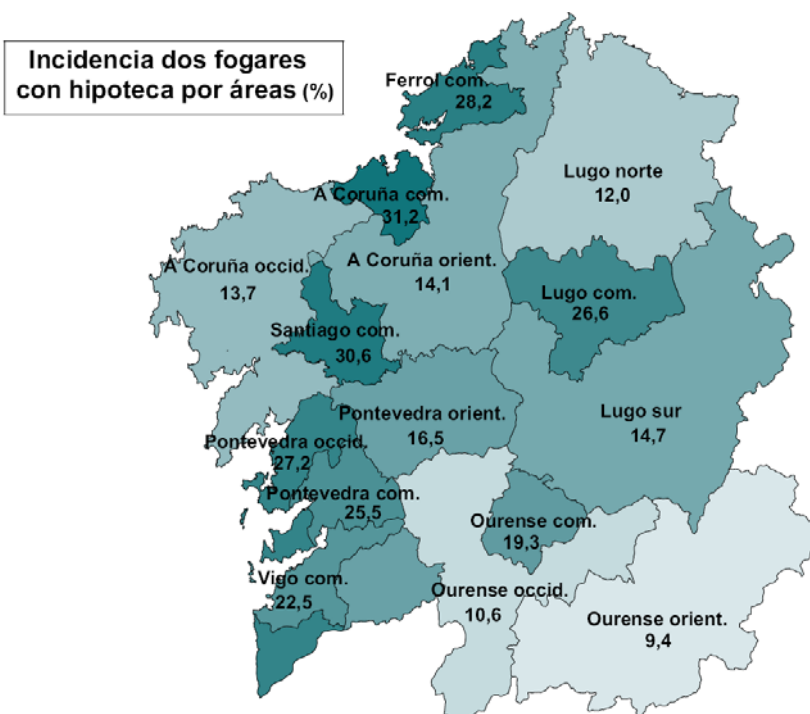
Poboación estudante non ocupada de 16 e máis anos que realiza unha ou máis viaxes diarias ao lugar de estudo, segundo o tempo de desprazamento ao lugar de estudo

4.2.3. Indicadores Socioeconómicos

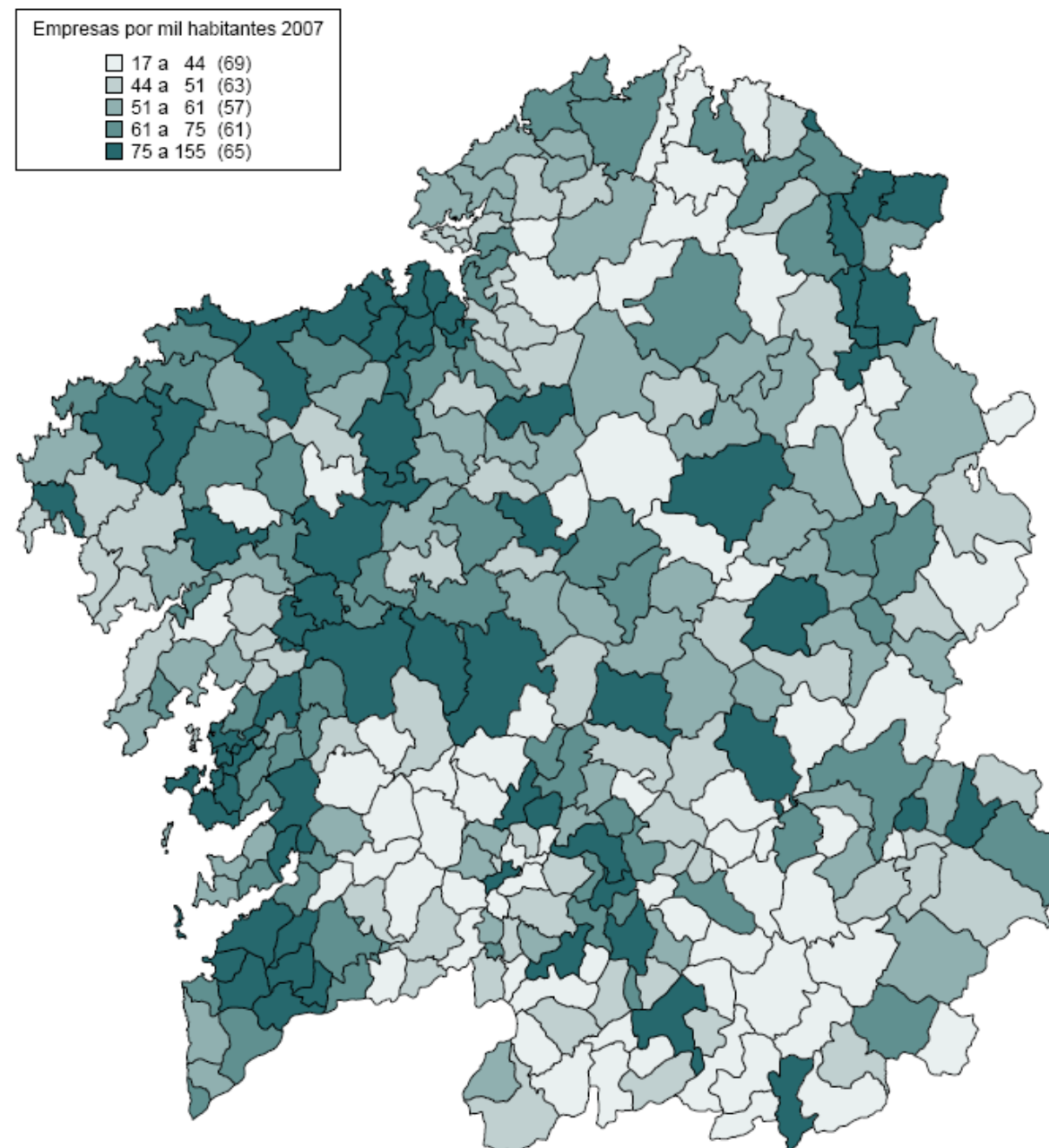
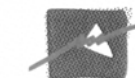
O ingreso medio mensual dos fogares Galegos é de 1.923 euros en 2007. Os ingresos medios mensuais por fogar máis altos danse nas provincias da Coruña (2.036 euros) e Pontevedra (2.000 euros) fronte aos máis baixos de Lugo (1.736 euros) e Ourense (1.581 euros). O ingreso mostra grandes diferenzas por áreas. Así, os fogares con ingresos máis altos son os das áreas que conteñen as sete grandes cidades galegas. Dentro destas, a área de Santiago é a que presenta un ingreso maior con 2.498 euros mensuais e Ourense a menor con 1.858 euros. Para o resto de Galicia, os maiores ingresos aparecen nas áreas occidentais e orientais de Pontevedra e A Coruña e varían entre os 1.896 euros de Pontevedra occidental ata os 1.732 euros da Coruña occidental. A continuación sitúase a área norte de Lugo con 1.684 euros. Os fogares galegos con menores ingresos atópanse na área Lugo sur e nas áreas de Ourense oriental e Ourense occidental con 1.300 euros e é esta última a que menores ingresos presenta de toda Galicia.

Fogares con hipotecas. Galicia ano 2007

Fonte: IGE

A taxa de risco de pobreza en Galicia sitúase no 14,56%. O limiar de pobreza establécese no 60% da mediana de ingresos equivalentes: Así para un fogar unipersoal o limiar en 2007 sitúase en 571 euros, para un fogar composto por dous adultos (1,5 unidades de consumo) o limiar é de 857 euros e para un fogar de dous adultos e dous menores de 14 anos (2,1 unidades de consumo) o limiar sitúase nos 1.199 euros. Ao analizar os resultados por provincias, obsérvase que dúas delas presentan taxas por riba da media galega: son Lugo cun 15,69% e, sobre todo, Ourense cun 18,52%. Por áreas obsérvase que, a maior taxa de risco de pobreza dáse na área de Ourense occidental cun 22,70%.

**NÚMERO DE EMPRESAS POR MIL HABITANTES A 1 DE XANEIRO DE 2007
NOS CONCELLOS GALEGOS**

Fontes: IGE. Directorio de empresas
INE. Padrón municipal de habitantes: explotación estadística.

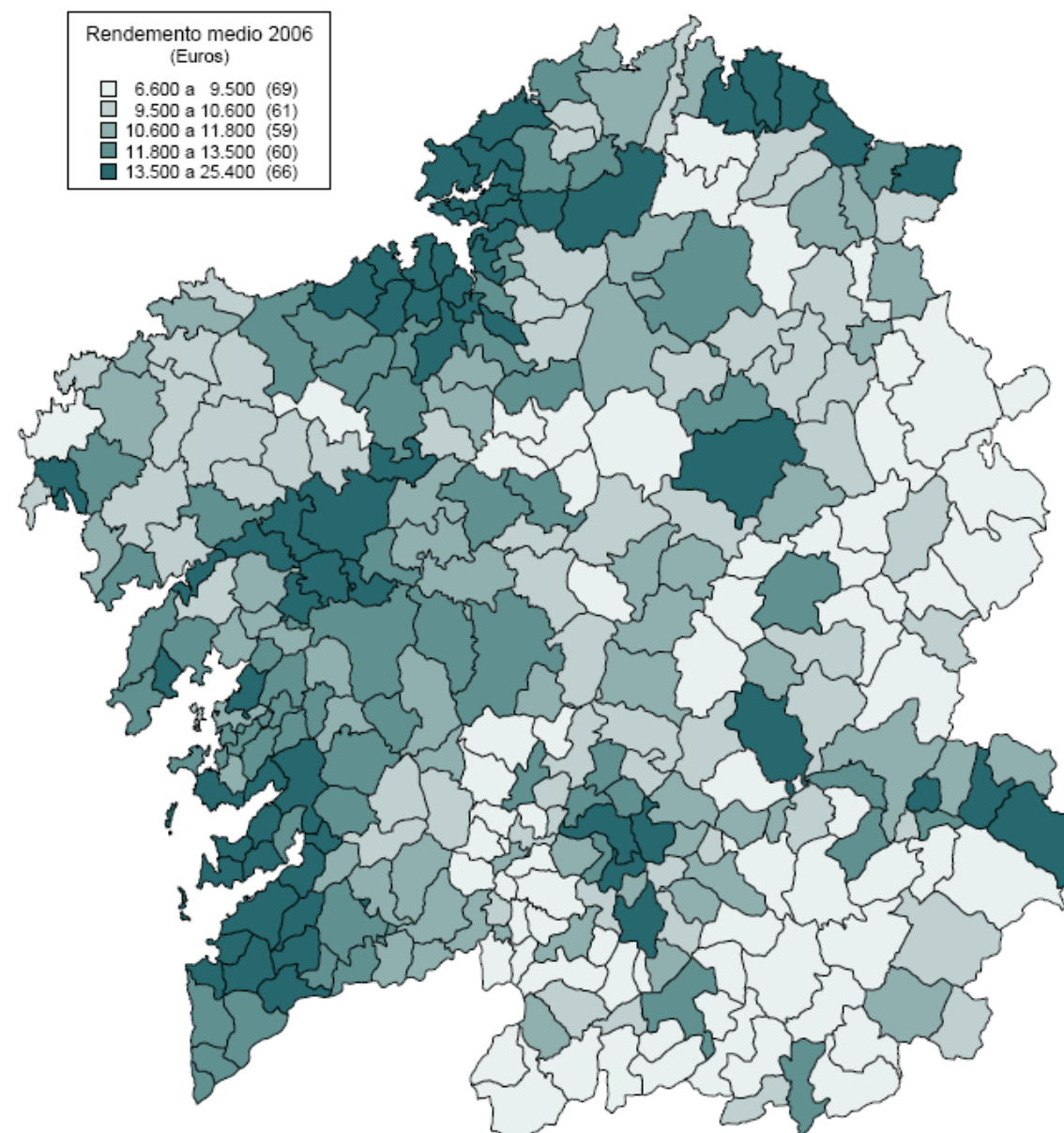
Administración pública: impostos e catastro

Imposto sobre a renda das persoas físicas. 2003-2007. (número, porcentaxe e euros)

Concello de Sada	2003	2004	2005	2006	2007
Número de declarantes por tramos de base imponible	4.611	5.029	5.590	5.943	6.436
De 0 a 6.000 euros	1.158	1.168	1.225	1.170	1.202
De 6.000 a 12.000 euros	1.268	1.351	1.417	1.444	1.398
De 12.000 a 21.000 euros	1.097	1.234	1.438	1.618	1.777
Máis de 21.000 euros	1.088	1.276	1.510	1.711	2.059
Rendemento medio declarado	16.165,04	17.128,84	17.605,32	18.672	20.717
Porcentaxe de rendementos declarados segundo a súa actividade	100,00	100,00	100,00	100,0	100,0
Traballo	80,08	81,35	82,01	82,0	77,8
Actividades económicas estimación directa	6,54	6,72	6,89	7,0	6,0
Actividades económicas estimación obxectiva	2,95	2,63	2,10	1,9	1,6
Outros	10,42	9,29	8,98	9,1	14,7

Conta de renda dos fogares.

Concello de Sada. Ano 2002	euros por habitante	miles de euros
RECURSOS		
Excedente de explotación bruto / Renda mixta	2.538	30.073
Remuneración dos asalariados	7.967	94.384
Prestacións sociais	1.844	21.846
Outros recursos	722	8.554
EMPREGOS		
Impostos renda e patrimonio	1.098	13.012
Cotizacións sociais	2.202	26.084
Renda dispoñible bruta	9.771	115.761

RENDEMENTO MEDIO DO IRPF POR DECLARANTE NOS CONCELLOS GALEGOS. ANO 2006.

Fonte: AEAT. Información subministrada directamente

Indicador municipal da renda dos fogares

Concello de Sada. Ano 2002	Indicador
Indicador municipal da renda dos fogares	107
Número de orden	19

IMRF: GALICIA = 100
NUM ORDEN 1 A 315

Imposto sobre bens inmobles de natureza rústica

Concello de Sada	Ano 2008
Ano da última renovación	2001
Número de recibos	3.907
Base imponible non exenta (miles de euros)	1.916
Base liquidable (miles de euros)	1.916
Tipo de gravame	..
Cota íntegra (Euros)	5.748
Cota líquida (Euros)	5.747

Imposto sobre bens inmobles de natureza urbana

Concello de Sada	Ano 2008
Ano da última revisión	1994
Número de recibos	12.282
Base imponible (miles de euros)	470.061
Base liquidable (miles de euros)	470.061
Tipo de gravame	..
Cota íntegra (euros)	2.256.293
Cota líquida (euros)	2.245.176

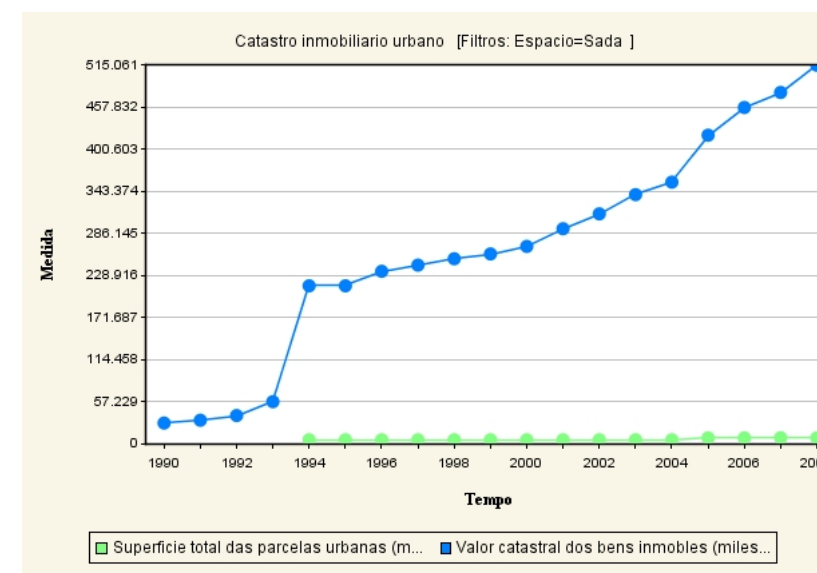
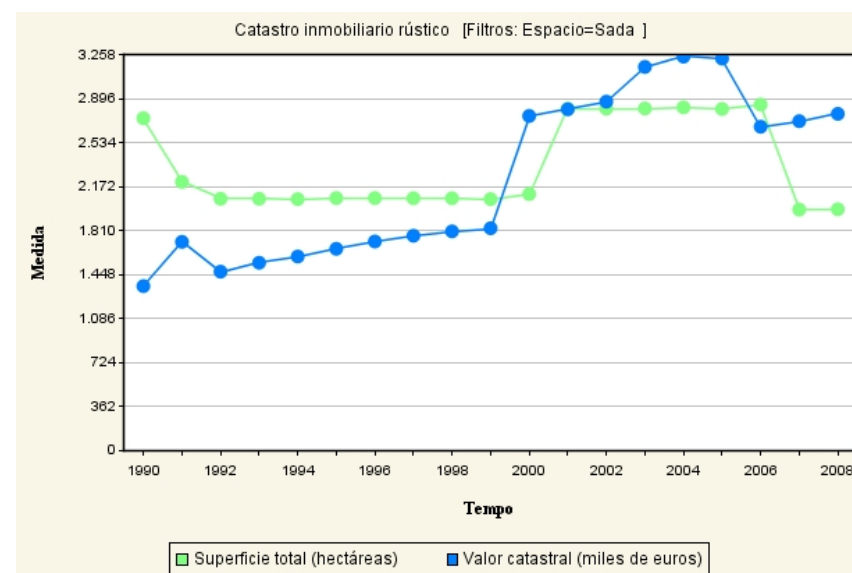
Catastro inmobiliario rústico

Concello de Sada	Ano 2008
Ano da última renovación	2001
Número total de titulares catastrais	4.670
Superficie total (hectáreas)	1.986
Número de parcelas reais	11.268
Número de subparcelas	11.332
Valor catastral (miles de euros)	2.773

Catastro inmobiliario urbano

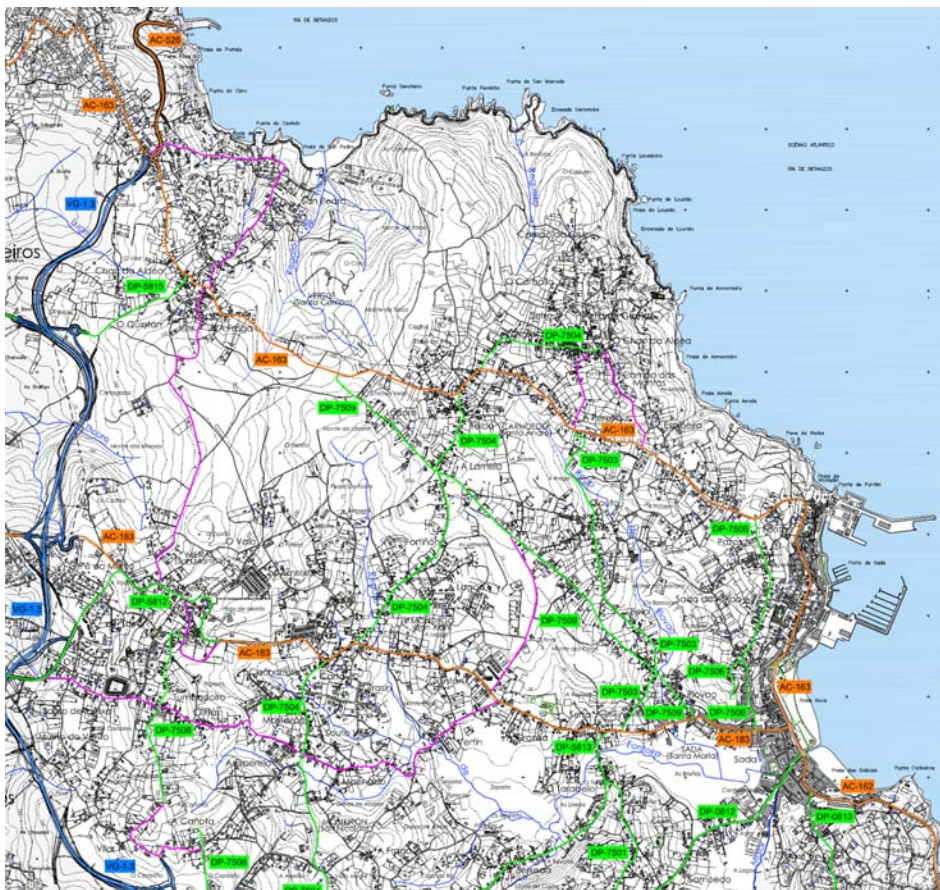
Concello de Sada	Ano 2008
Ano da última revisión	1994
NÚMERO DE PARCELAS URBANAS	7.278
Solares	2.210
Parcelas edificadas	5.068
SUPERFICIE TOTAL DAS PARCELAS URBANAS (MILES DE m ²)	7.680
Solares	3.172
Parcelas edificadas	4.508
BENS INMOBLES	13.399
Uso residencial	9.236
Outro uso	4.163
VALOR CATASTRAL DOS BENS INMOBLES (MILES DE EUROS)	515.048
Uso residencial	390.503
Outro uso	124.546
VALOR CATASTRAL POR UNIDADE URBANA (EUROS)	38.439

Evolución e comparativa da superficie e do valor catastral entre o inmobiliario rústico e o urbano. 1990-2007

5. INFRAESTRUTURAS E DOTACIÓNS

5.1. INFRAESTRUTURA DE TRANSPORTE E MOBILIDADE

5.1.1. Rede viaria

A rede viaria que estrutura as comunicacións dentro dun concello e cos seus municipios limítrofes, adquire en Sada unha importante dimensión comarcal debido ás oportunidades que ofrece a todo o territorio circundante a proximidade da cidade de A Coruña.

Deste xeito, o municipio posúe estradas de titularidade nacional, autonómica, provincial e municipal, tal como se amosa no plano de información da rede viaria. A N-VI, pertencente á Red de Carreteras del Estado, cruza a parroquia de Soñeiro atravesando o polígono industrial de Espírito Santo.

En relación ás estradas autonómicas, na actualidade estase levando a cabo a construción da VG-1.3, vía de alta capacidade tamén coñecida como “Vía Ártabra”. Esta vía articúlase ó longo do límite entre Sada e Oleiros, conectando a costa norte coa N-VI, para prolongarse por Cambre, ata a Autovía do Noroeste.

No intre de elaborar este Documento, estíbese a traballar por parte da Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas no Estudo Informativo dun novo vial que comunica a Vía Ártabra co Porto de Fontán.

Polo que respecta ó resto deste viario, a AC-163 ten orixe no núcleo de Sada, e comunica esta con Carnoedo e Veigue, ata que abandona o concello cara a Lorbé, no concello de Oleiros. A AC-183 ten a mesma orixe que a anterior e, prolongándose por Mondego, é interrompida un anaco á altura do Pazo de Meirás pola DP-5812, para continuar no Pé do Muíño ata o núcleo oleirense de Arillo.

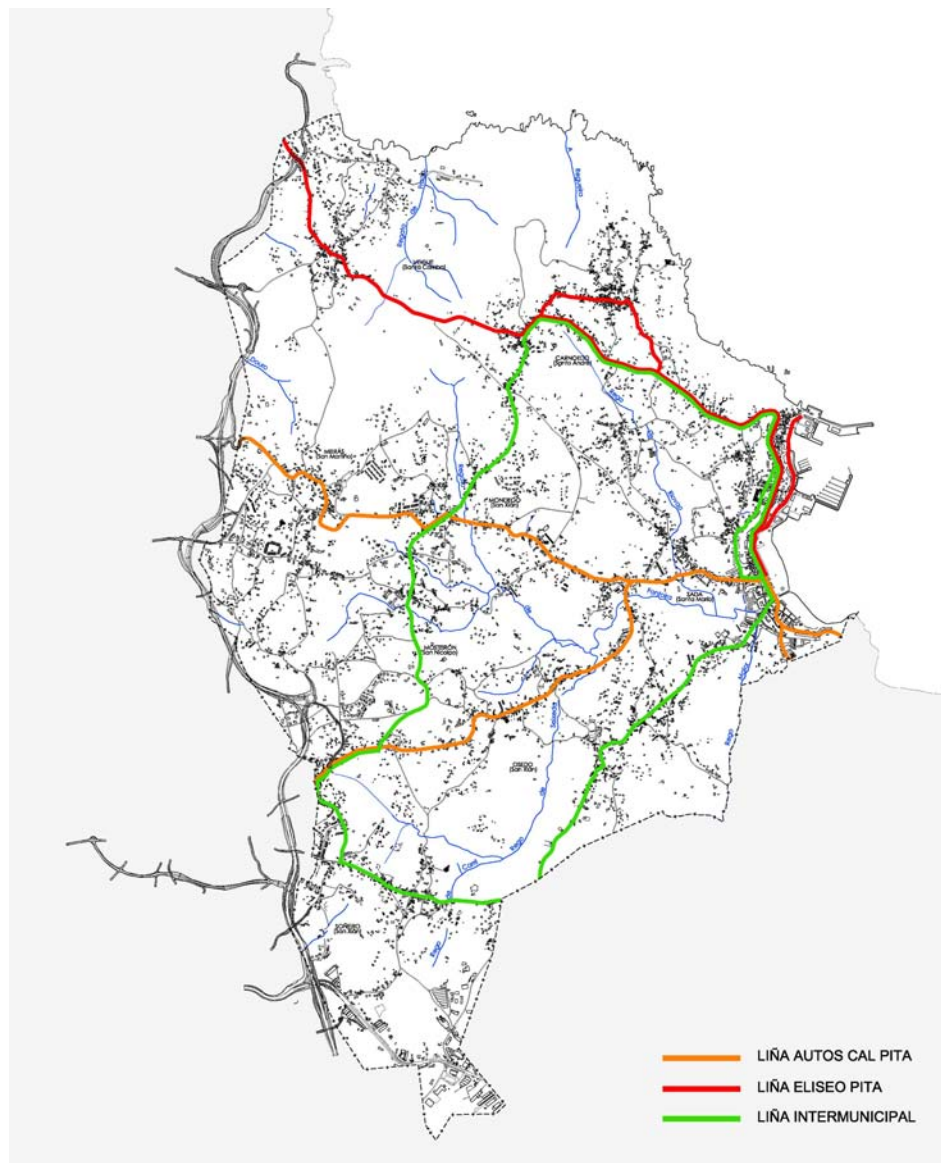
Outra estrada en Soñeiro, a AC-182, conecta coa N-VI no Espírito Santo, e percorre a parroquia ata unirse coa AC-174 en Oleiros. Por último, a AC-162, percorre apenas un kilómetro pola costa sur do municipio, para saír pola Corbeiroa a Bergondo.

Así como este viario autonómico favorece as relacións entre o concello de Sada e os municipios lindantes, as estradas de titularidade provincial articulan en grande medida a comunicación entre as parroquias; é o caso das DP-7503 e DP-7506 ó norte, ou as DP-7508, DP-7507, DP-7505, DP-7504, DP-7502, DP-7501.

Outras vías da mesma titularidade proporcionan, dentro do concello, unha comunicación fluída entre as parroquias extremas e o interior, como sucede coa DP-7504, que fai realidade unha relación máis inmediata entre Carnoedo, Mondego, Mosteirón e Osedo. A DP-7509 busca un acceso directo desde a zona de borde entre as parroquias de Veigue e Carnoedo ata unirse coa AC-183 en dirección Sada. En Osedo, a DP-5813, a máis importante dentro das provinciais, percorre toda a parroquia procedente da súa intersección coa AC-182 en Oleiros, para conectar ó este coa AC-183. Salientar tamén a presenza da DP-0812, que une o polígono industrial co núcleo de Sada pasando por O Castro (Osedo) e Samoedo (Sada).

Dúas estradas máis, a DP-5815 e a DP-5812, merecen ser comentadas por comunicar respectivamente e de forma directa, os núcleos de Chan de Aldea (Veigue) e Piñeiro (Meirás) con Oleiros.

Finalmente, no que respecta ás estradas municipais, destacar a vía que, desde Souto da Igrexa e Cimás en Meirás, discorre entre o centro docente e a igrexa de Mosteirón, ata acadar a AC-183; desde alí, outra municipal recolle o colexio de Mondego.

5.1.2. Transporte público

O transporte público de Sada está cuberto por liñas regulares de autobús interurbano das empresas ELISEO PITA e AUTOS CALPITA.

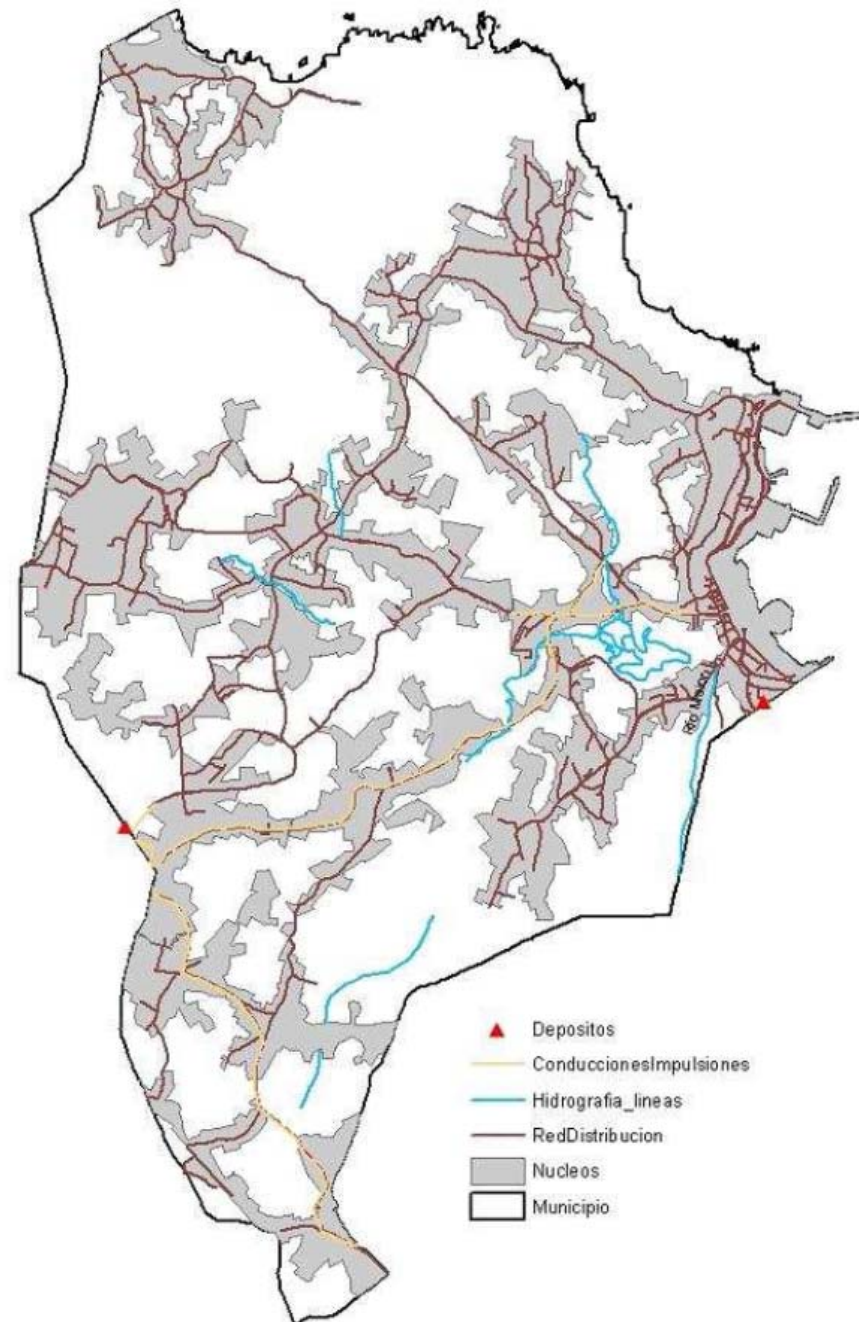
AUTOS CALPITA ten catro liñas regulares, dous delas unen Sada coa Coruña e cobren as parroquias de Sada, Mondego e Meirás (ruta de Santa Cruz) e Sada e Osedo (ruta de Oleiros). As outras dúas unen Sada con Betanzos e Sada con Bergondo.

ELISEO PITA ten unha liña que une Sada e A CoruñaC pola costa, dando cobertura ás parroquias de Carnoedo e Veigue.

Existe tamén en Sada unha liña intermunicipal que, dende Sada, realiza un bucle abarcando as parroquias de Sada, Carnoedo, Mandego, Mosteirón, zona alta de Osedo, Soñeiro e retornando ao núcleo de Sada por O Castro e Samoedo.

O transporte público de Sada insírese no Plan de Transporte Metropolitano.

5.2. REDES DE SERVICIOS, SUBMINISTROS E ENERXÍA

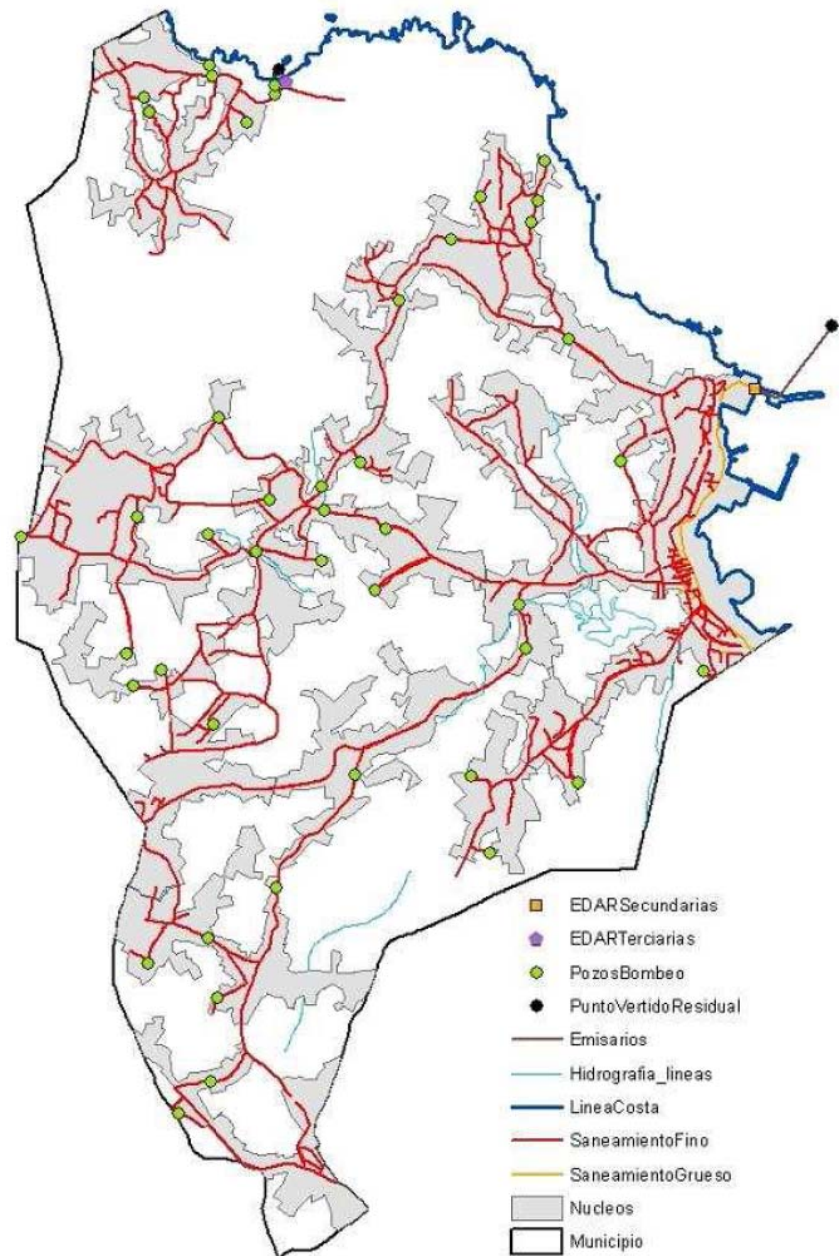

5.2.1. Abastecemento de auga

A rede de abastecemento do concello non está moi desenvolvida, xa que só o 66% da poboación ten acceso á mesma. Esta información concorda coa proporcionada pola EIEL, segundo a cal o 60 % das vivendas dos núcleos teñen acceso á rede municipal. Esta porcentaxe aumenta ata un 81% se só se consideran as vivendas habitadas. As opcións empregadas polo resto da poboación para o abastecemento de auga é a partir de fontes e pozos artesáns ou de barrena.

A empresa encargada da xestión da auga é a de Aquagest, mentres que a da captación e tratamento é Emalcsa a través dun depósito situado en Bergondo. A auga é captada ao igual que no caso de Arteixo, Bergondo, Cambre (parcialmente), Culleredo e Oleiros do encoro de Cecebre (río Mero) e tratada na ETAP de A Telva.

O volume do depósito que abastece a Sada é de 2400 m³. O fornecemento xeral lévase ata Sada por unha condución de fundición dúctil de 250 mm de diámetro. As características do resto da rede son conducións de fundición dúctil e PE de 100 e 50-100 mm de diámetro, respectivamente.

5.2.2. Saneamento de augas residuais

Estímase que a porcentaxe de poboación con acceso á rede de saneamento estea en torno ao 76%. Aquela poboación que non conta con conexión á rede emprega pozos negros ou fosas sépticas. O tipo de rede empregada é basicamente unitaria, só existe aproximadamente un 15% de rede non separativa. Ademais, hai que indicar que nas conducións de máis de 10 anos obsérvanse perdas e infiltracións.

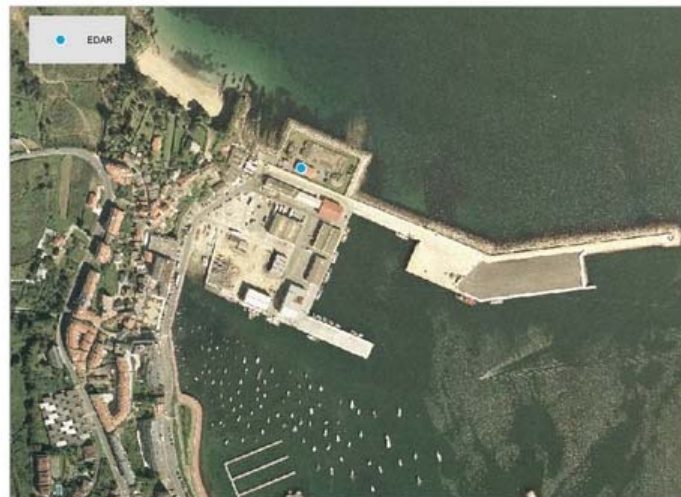
A rede de saneamento do concello está composto por unha rede unitaria xeral que finaliza na E.D.A.R. O desenvolvemento do plan de saneamento estableceu a recollida das augas residuais mediante varios colectores que as canalicen ata a E.D.A.R.

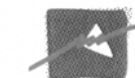
A E.D.A.R., ubicada no porto de Sada ten unha capacidade para 25.000 habitantes equivalentes ($Q_{deseño}=4.800 \text{ m}^3/\text{día}$).

É unha depuradora biolóxica de lodos activados mediante o sistema de aireación prolongada, con eliminación biolóxica de nitróxeno e na que o reactor biolóxico está formado por dúas canles de oxidación nos que a aireación realízase mediante difusores de burbulla fina alimentados por un turbocompresor. O lodo xerado é espesado, acondicionado e deshidratado mediante filtro banda.

A E.D.A.R. de Veigue, nas proximidades da Praia de San Pedro, ten unha capacidade de habitantes equivalentes de 1.500 ($Q_{deseño}=900 \text{ m}^3/\text{día}$). É unha depuradora biolóxica de lodos activados mediante o sistema de aireación prolongada, o lodo xerado é espesado, acondicionado e deshidratado mediante filtro banda. Unha vez depuradas estas augas residuais son vertidas por gravidade á Ría de Ares-Betanzos.

No concello de Sada existen ademais algunhas industrias con depuradora propia como son Cerámicas do Castro, en Osedo e Industrias Cárnicas Taboada en Espírito Santo (Soñeiro).

5.2.3. Xestión de residuos

Unha das características inherentes ás sociedades industrializadas é a gran cantidade de residuos que xeran.

O atractivo turístico de Sada, variado entorno, potencial económico e as posibilidades de crecemento continuado da poboación, teñen a súa repercusión no alto volume de residuos xerado, sendo un dos concellos do Consorcio das Mariñas que máis residuos producen (1,55 Kg/hab. día).

Tódolos concellos pertencentes ao Consorcio, teñen un Plan de Xestión de Residuos común baseado nunha separación en orixe dos residuos (fraccións orgánica e inorgánica, papel/cartón e vidro) con dobre conterización en todo o territorio e valorización final dos residuos con compostaxe na planta de Albada, sita en Nostián.

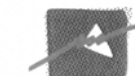
Nun principio Sada xestionou os seus residuos directamente dende o concello unido á SOGAMA. En Xaneiro de 2009 o concello incorporouse ao sistema de recollida do lixo do Consorcio das Mariñas, o que levou a renovación de colectores en todo o municipio, así como a compra de novos camións por parte da empresa concesionaria. Esta incorporación implica a necesidade de creación dun punto limpo, necesidade que se resolverá no PXOM de Sada reservando unha superficie de solo para este uso.

5.2.4. Enerxía

No concello de Sada pódese dicir que o subministro de enerxía eléctrica é bo, xa que existe un transformador (CT) para cada 50 vivendas. No lugar de Muíño do Vento (Meirás) existe unha subestación alimentada por unha liña de 132 kV..

A rede de gas natural no concello consiste no ramal de Espírito Santo - Polígono Arco Iris – Matadoiro Taboada - O Castro. Existe ademais, un depósito sito detrás do polideportivo municipal dende o que se canaliza aire propanado.

No concello non existe ningunha ordenanza municipal relacionada co aforro e eficiencia enerxética nas edificacións.

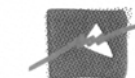
5.3. EQUIPAMENTOS E ESPAZOS LIBRES

PARROQUIA	NOME	SITUACIÓN	USO	TITULARIDADE
CARNOEDO	CAMPO DE FÚTBOL E PISTA POLIDEPORTIVA EN CARNOEDO	AGRA	DE	PB
	C.E.I.P. DE CARNOEDO	TAIBÓ	ED	PB
	IGREXA PARROQUIAL DE SANTO ANDRÉ DE CARNOEDO	CAMPO DAS MANTAS	RE	PV
	CEMITERIO PARROQUIAL DE CARNOEDO	CAMPO DAS MANTAS	RE	PV
	CAPELA DE SAN MAMEDE	CHAN DA ALDEA	RE	PV
	LOCAL EN INMOBLE DAS ANTIGAS ESCOLAS DE CARNOEDO	TAIBÓ	SC	PB
	ESPAZO LIBRE DO CRUCEIRO DE CARNOEDO	CAMPO DAS MANTAS	EL	PB

PARROQUIA	NOME	SITUACIÓN	USO	TITULARIDADE
MEIRÁS	CAMPO DE FÚTBOL EN MEIRÁS	MUÍÑO DO VENTO	DE	PV
	PISTA POLIDEPORTIVA EN MEIRÁS	SOUTO DA IGREXA	DE	PB
	PISTA DE TENIS EN MEIRÁS (URBANIZACIÓN SOUTO DA IGREXA)	SOUTO DA IGREXA	DE	PV
	IGREXA PARROQUIAL DE SAN MARTIÑO DE MEIRÁS	TORRÓN	RE	PV
	CEMITERIO PARROQUIAL DE MEIRÁS	TORRÓN	RE	PV
	CONVENTO E CAPELA DA MILAGROSA EN PIÑEIRO	PIÑEIRO	RE	PV
	CASA DA CULTURA DE MEIRÁS	SOUTO DA IGREXA	SC	PB
	PARQUE INFANTIL EN TORRÓN (XUNTO Á CASA DA CULTURA)	SOUTO DA IGREXA	EL	PB
	PARQUE INFANTIL EN SOUTO DA IGREXA (SAU-6))	SOUTO DA IGREXA	EL	PB
	PARQUE INFANTIL E ESPAZO LIBRE EN PIÑEIRO (SAU-8)	PIÑEIRO	EL	PB
	ESPAZO LIBRE EN PIÑEIRO (SAU-8)	PIÑEIRO	EL	PB
	PARCELA PARA EQUIPAMENTO EDUCATIVO EN PIÑEIRO (SAU-8)	O VALO-PIÑEIRO	ED	PB
	PARCELA PARA EQUIPAMENTO DEPORTIVO EN PIÑEIRO (SAU-8)	PIÑEIRO	DE	PB
	PARCELA PARA EQUIPAMENTO EDUCATIVO EN SOUTO DA IGREXA (SAU-6)	SOUTO DA IGREXA	ED	PB

PARROQUIA	NOME	SITUACIÓN	USO	TITULARIDADE
MONDEGO	CENTRO DE DÍA EN MONDEGO	QUINTÁN	AS	PB
	PISTA POLIDEPORTIVA EN MONDEGO	QUINTÁN	DE	PB
	C.E.I.P. "PEDRO BARRIÉ DE LA MAZA"	QUINTÁN	ED/DE	PB
	ESCOLA INFANTIL EN MONDEGO	QUINTÁN	ED	PB
	IGREXA PARROQUIAL DE SAN XIÁN DE MONDEGO	QUINTÁN	RE	PV
	CEMITERIO PARROQUIAL DE MONDEGO	AMEIXEIRAL	RE	PV
	CASA DA CULTURA DE MONDEGO	CARTA	SC	PB
	RESIDENCIA XERIÁTRICA "LA LUZ"	AMEIXEIRAL	AS	PV
	PARQUE INFANTIL EN MONDEGO (XUNTO A PISTA POLIDEPORTIVA)	QUINTÁN	EL	PB
	PARQUE INFANTIL EN MONDEGO	CARTA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE EN AMEIXEIRAL (FRONTE RESIDENCIA "LA LUZ")	AMEIXEIRAL	EL	PB
	ESPAZO LIBRE NA URBANIZACIÓN AMEIXEIRAL	AMEIXEIRAL	EL	PB
	ESPAZO LIBRE EN FORTIÑÓN (SAU-10)	FORTIÑÓN	EL	PB
	ESPAZO LIBRE EN URBANIZACIÓN EN VERTÍN	VERTÍN	EL	PB
	PARCELA PARA EQUIPAMENTO SOCIO-CULTURAL EN FORTIÑÓN (SAU-10)	FORTIÑÓN	SC	PB

LEENDA	
EL	ESPAZO LIBRE
DE	DEPORTIVO
ED	EDUCATIVO
RE	RELIXIOSO
SC	SOCIO-CULTURAL
AS	ASISTENCIAL
AD	ADMINISTRATIVO
HO	HOTELEIRO
RS	RESIDENCIAL
SA	SANITARIO
SE	SEGURIDADE
PB	TITULARIDADE PÚBLICO
PV	TITULARIDADE PRIVADA

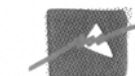
PARROQUIA	NOME	SITUACIÓN	USO	TITULARIDADE
MOSTEIRÓN	C.E.I.P. e I.E.S. "O MOSTEIRÓN"	ESPERELA	ED	PB
	IGREXA PARROQUIAL E CEMITERIO DE SAN NICOLAO DE MOSTEIRÓN	ESPERELA	RE	PV
	CEMITERIO PARROQUIAL NOVO DE MOSTEIRÓN	ESPERELA	RE	PV

PARROQUIA	NOME	SITUACIÓN	USO	TITULARIDADE
OSED	A.S.P.A.C.E.	OSED	AS	PV
	PISTA POLIDEPORTIVA EN OSED	O CASTRO	DE	PB
	CENTRO DE FORMACIÓN OCUPACIONAL	OSED	ED	PB
	MUSEO "CARLOS MASIDE" E CENTRO CULTURAL "O CASTRO"	O CASTRO	SC	PV
	CASA DA CULTURA DE O CASTRO	O CASTRO	SC	PB
	IGREXA PARROQUIAL E CEMITERIO DE SAN XIÁN DE OSED	OSED	RE	PV
	CAPELA DE SAN ROQUE	O CASTRO	RE	PV
	ESPAZO LIBRE E PARQUE INFANTIL EN SEIXEDA	SEIXEDA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE EN OSED (A.S.P.A.C.E.)	OSED	EL	PB
	ESPAZO LIBRE E URBANIZACIÓN EN CASTELO	CASTELO	EL	PB

PARROQUIA	NOME	SITUACIÓN	USO	TITULARIDADE
SOÑEIRO	SERVIZO MUNICIPAL DE EMERXENCIAS DE SADA (ANTIGAS ESCOLAS DE SOÑEIRO)	COSTA	AD	PB
	PISTA POLIDEPORTIVA EN SOÑEIRO	COSTA	DE	PB
	IGREXA PARROQUIAL DE SAN XIÁN DE SOÑEIRO	CAMPO DE SAR	RE	PV
	CEMITERIO PARROQUIAL DE SOÑEIRO	CAMPO DE SAR	RE	PV
	CAPELA DO ESPÍRITU SANTO	ESPÍRITU SANTO	RE	PV
	LOCAL EN INMOBLE DAS ANTIGAS ESCOLAS DE SOÑEIRO	COSTA	SC	PB
	CAMPO DA FESTA DA CAPELA DO ESPÍRITU SANTO	ESPÍRITU SANTO	RE	PV
	PARQUE INFANTIL EN SOÑEIRO	COSTA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE EN ESPÍRITU SANTO (SAU-5 FERRADURA)	ESPÍRITU SANTO	EL	PB
	ESPAZO LIBRE EN ESPÍRITU SANTO (SAU-5 SADA-CAMBRE)	ESPÍRITU SANTO	EL	PB
	ESPAZO LIBRE EN ESPÍRITU SANTO (SAU-5 ARCO IRIS)	ESPÍRITU SANTO	EL	PB
	PARCELA PARA EQUIPAMENTO EN ESPÍRITU SANTO (SAU-5 FERRADURA)	ESPÍRITU SANTO	--	PB
	PARCELA PARA EQUIPAMENTO DEPORTIVO EN ESPÍRITU SANTO (SAU-5 SADA-CAMBRE)	ESPÍRITU SANTO	DE	PB
	PARCELA PARA EQUIPAMENTO DEPORTIVO EN ESPÍRITU SANTO (SAU-5 ARCO IRIS)	ESPÍRITU SANTO	DE	PB
	PARCELA PARA EQUIPAMENTO SOCIAL EN ESPÍRITU SANTO (SAU-5 ARCO IRIS)	ESPÍRITU SANTO	SC	PB

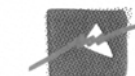
LEND	
EL	ESPAZO LIBRE
DE	DEPORTIVO
ED	EDUCATIVO
RE	RELIXIOSO
SC	SOCIO-CULTURAL
AS	ASISTENCIAL
AD	ADMINISTRATIVO
HO	HOTELEIRO
RS	RESIDENCIAL
SA	SANITARIO
SE	SEGURIDADE
PB	TITULARIDADE PÚBLICO
PV	TITULARIDADE PRIVADA

PARROQUIA	NOME	SITUACIÓN	USO	TITULARIDADE
VEIGUE	PISTA POLIDEPORTIVA EN VEIGUE	CHAN DA ALDEA	DE	PB
	PISTA DE TENIS EN VEIGUE (URBANIZACIÓN PRAIA DE CIRRO)	CIRRO	DE	PB
	IGREXA PARROQUIAL E CEMITERIO DE SANTA COMBA DE VEIGUE	CHAN DA ALDEA	RE	PV
	CASA DA CULTURA DE VEIGUE	CHAN DA ALDEA	SC	PB
	PARQUE INFANTIL EN VEIGUE	CHAN DA ALDEA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE EN VEIGUE	CHAN DA ALDEA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE I EN SAN PEDRO (SAU-3)	SAN PEDRO	EL	PB
	ESPAZO LIBRE II EN SAN PEDRO (SAU-3)	SAN PEDRO	EL	PB
	PARCELA PARA EQUIPAMENTO EDUCATIVO EN SAN PEDRO (SAU-3)	SAN PEDRO	ED	PB

LENDAS	
EL	ESPAZO LIBRE
DE	DEPORTIVO
ED	EDUCATIVO
RE	RELIXIOSO
SC	SOCIO-CULTURAL
AS	ASISTENCIAL
AD	ADMINISTRATIVO
HO	HOTELEIRO
RS	RESIDENCIAL
SA	SANITARIO
SE	SEGURIDADE
PB	TITULARIDADE PÚBLICO
PV	TITULARIDADE PRIVADA

PARROQUIA	NOME	SITUACIÓN	USO	TITULARIDADE
SADA	CASA DO CONCELLO	SADA	AD	PB
	EDIFICIO DE SERVIZOS ADMINISTRATIVOS DO CONCELLO	SADA	AD	PB
	XULGADO DE PAZ	SADA	AD	PB
	OFICINA MUNICIPAL DE INFORMACIÓN E TURISMO	SADA	AD	PB
	OFICINA DE CORREOS (RÚA DE VENEZUELA)	SADA	AD	PV
	OFICINA DE CORREOS (RÚA DA PRAIA)	SADA	AD	PV
	INSTITUTO SOCIAL DA MARIÑA (CASA DO MAR)	SADA	AD	PB
	NAVE MUNICIPAL DE SERVIZOS	SADA	AL	PB
	LOCAL Nº 5 EN RESIDENCIAL PARQUESOL, RÚA LAGUNA (SERVIZOS SOCIAIS MUNICIPAIS)	SADA	AS	PB
	LOCAL Nº 6 EN RESIDENCIAL PARQUESOL, RÚA LAGUNA (ASOC. PENEIRA Y ASOC. MEIGAS)	SADA	AS/SC	PB
	CAMPO DE FÚTBOL DAS MARIÑAS	SAMOEDO	DE	PB
	PAVILLÓN POLIDEPORTIVO	SAMOEDO	DE	PB
	PISCINA MUNICIPAL	SAMOEDO	DE	PB
	PISTAS DEPORTIVAS DE SADA	SADA	DE	PB
	VESTIARIOS PISTAS DEPORTIVAS DE SADA	SADA	DE	PB
	SOCIEDADE RECREATIVA, CULTURAL E DEPORTIVA DE SADA (ACTIVIDADE DEPORTIVA)	SADA	DE	PV
	CLUB NÁUTICO-RECREATIVO DE SADA	SADA	DE	PV
	CLUB NÁUTICO-RECREATIVO DE SADA (ESCOLA DE VELA)	SADA	DE	PV
	CLUB DE FONDO MENSAJERAS DE SADA	SADA	DE	PV
	CAMPO DE FÚTBOL DA CHABURRA	SADA	DE	PV
	I.E.S. "ISAAC DÍAZ PARDO"	SADA	ED	PB
	C.E.I.P. "SADA Y SUS CONTORNOS"	SADA	ED	PB
	ESCOLA INFANTIL FLORA RAMOS "FLORITA"	SAMOEDO	ED	PB
	HOTEL "SADA PALACE"	SADA	HO	PB
	IGREXA PARROQUIAL DE SANTA MARÍA DE SADA	SADA	RE	PV
	IGREXA PARROQUIAL NOVA DE SANTA MARÍA DE SADA	SADA	RE	PV
	CASA RECTORAL DE SANTA MARÍA DE SADA	SADA	RE	PB
	CEMITERIO MUNICIPAL DE SADA	SADA	RE	PV
	CAPELA DE SAN ROQUE DE SADA	SADA	RE	PV
	IGREXA EVANXELISTA BAUTISTA	SADA	RE	PV
	COMPLEXO XUVENIL "AS MARIÑAS"	SADA	RS/DE/SC	PB
	CENTRO DE SAÚDE	SADA	SA	PB
	TANATORIO (RÚA DE ABEGONDO)	SADA	SA	PV
	TANATORIO "APÓSTOL"	O TARABELO	SA	PV
	LOCAL EN EDIFICIO AVDA/ PÁRROCO VILLANUEVA, BLOQUE I, Nº 27-29 (SERVIZO AMBULANCIA 061)	SADA	SA	PB
	SOCIEDADE RECREATIVA, CULTURAL E DEPORTIVA DE SADA (ACTIVIDADE SOCIOCULTURAL)	SADA	SC	PV
	CASA DA CULTURA "PINTOR LLORÉNS"	SADA	SC	PB
	LOCAL Nº 4 EN RESIDENCIAL PARQUESOL, RÚA LAGUNA (ASOC. "LEMBRANZA")	SADA	SC	PB
	LOCAL EN EDIFICIO AVDA/ PÁRROCO VILLANUEVA, BLOQUE I, Nº 27-29 (ASOC. AMAS DE CASA)	SADA	SC	PB
	CASA DA XUVENTUDE	SADA	SC	PB
CASA- CUARTEL DA GARDA CIVIL	SADA	SE	PB	
LOCAL EN EDIFICIO AVDA/ PÁRROCO VILLANUEVA, BLOQUE I, Nº 35 (POLICÍA LOCAL)	SADA	SE	PB	

LENDAS	
EL	ESPAZO LIBRE
DE	DEPORTIVO
ED	EDUCATIVO
RE	RELIXIOSO
SC	SOCIO-CULTURAL
AS	ASISTENCIAL
AD	ADMINISTRATIVO
HO	HOTELEIRO
RS	RESIDENCIAL
SA	SANITARIO
SE	SEGURIDADE
PB	TITULARIDADE PÚBLICO
PV	TITULARIDADE PRIVADA

PARROQUIA	NOME	SITUACIÓN	USO	TITULARIDADE
SADA	LOCAL EN EDIFICIO AVDA/ PÁRROCO VILLANUEVA, BLOQUE I, Nº 35 (PROTECCIÓN CIVIL)	SADA	SE	PB
	ANTIGA CÁMARA AGRARIA	RIOVAO	SC	PB
	PARQUE EN SAMOEDO	SAMOEDO	EL	PB
	PARQUE LENDOIRO (INCLÚE PISTA DE PATINAXE)	SAMOEDO	EL/DE	PB
	PASEO MARÍTIMO	SADA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE DA PRAIA NOVA	SADA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE DA PRAIA DAS DELICIAS	SADA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE NA AC-163 (UE O FOXO-PAZOS)	PAZOS	EL	PB
	ESPAZO LIBRE NA AVENIDA DE SADA Y SUS CONTORNOS (NORTE)	SADA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE NA AVENIDA DE SADA Y SUS CONTORNOS (SUR)	SADA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE XUNTO Á IGREXA PARROQUIAL DE SANTA MARÍA DE SADA	SADA	EL	PB
	PRAZA DA PESCADERÍA	SADA	EL	PB
	PRAZA DE ESPAÑA	SADA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE EN RÚA OZA DOS RÍOS (NORTE)	SADA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE EN RÚA OZA DOS RÍOS (SUR)	SADA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE EN RÚA DE BERGONDO (NORTE)	SADA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE EN RÚA DE BERGONDO (SUR)	SADA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE EN RESIDENCIAL PARQUESOL (EXTERIOR)	SAMOEDO	EL	PB
	ESPAZO LIBRE EN RESIDENCIAL PARQUESOL (INTERIOR)	SAMOEDO	EL	PV
	ESPAZO LIBRE CON ACCESO DESDE A RÚA DE BETANZOS	SADA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE NA ESTRADA DE SADA A ARMUÑO (UEI-20)	SADA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE NA ESTRADA DE SADA A ARMUÑO (SUR)	SADA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE I NA PROLONGACIÓN DA AVENIDA POSSE (UEI-18)	SADA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE II NA PROLONGACIÓN DA AVENIDA POSSE (UEI-18)	SADA	EL	PV
	ESPAZO LIBRE NA A PROLONGACIÓN DA AVENIDA POSSE (UEI-5 dis e UEI-19 dis)	SADA	EL	PB
	PARQUE EN SAMOEDO	SAMOEDO	EL	PB
	ESPAZO LIBRE DO CASTELO DE FONTÁN	SADA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE BAIXO O NÚCLEO DE FONTÁN	SADA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE NA UEI-6 (AVENIDA DO PORTO)	SADA	EL	PB
	ESPAZO LIBRE CON ACCESO DESDE A RÚA DE FIUNCHEDO	SADA	EL	PB
ESPAZO LIBRE NA UEI-2 (DP-7506)	PAZOS	EL	PB	
ESPAZO LIBRE NA UEI-13	SADA DE ARRIBA	EL	PB	
ESPAZO LIBRE EN SADA (SAU-2)	SADA	EL	PB	
PARCELA PARA EQUIPAMENTO DEPORTIVO EN SADA (SAU-2)	SADA	DE	PB	
ESPAZO LIBRE NA URBANIZACIÓN AGRA DA CRUZ	SAMOEDO	EL	PB	